

№ 4//2020

ლიცენზირებული –
საზოგადოებრივი ქუთნალი

სარედაქციო კოლეგია

ანდრო ბელუჰაძე
თავმჯდომარე

მთავარი რედაქტორი
ამირან გომართელი

როინ აბუსელიძე
გიორგი ალიბეგაშვილი
ივანე ამირხანაშვილი
ბალათერ არაბული
პარლო ბარდაველიძე
ლავა ბაჭრაძე
ნაირა ბეჰიევი
გიორგი ბერულავა
ლევან ზემბაძე
გენრი ღოლიძე
გურამ ღოჩანაშვილი
ზვიად კვარაცხელია
გაბა ნახუტრიშვილი
გიორგი სოსიაშვილი
მანია ტურაბელიძე

პასუხისმგებელი რედაქტორი
თამარ გელიტაშვილი

რედაქტორ-სტილისტი
ქეთევან მერკვილაძე

კომპიუტერული გრაფიკა
და დიზაინი
ქეთი გომართელი

ქუთნალი გამდის

საქართველოს განათლების,
მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის
სამინისტროს მხატვრული

მისამართი: თბილისი, ხიდის ქ.№1
საკონტაქტო ტელეფონები: 599335133;
599565644
ciskari1852@gmail.com
<https://www.facebook.com/ciskari1852>

სარჩევი

პოეზია		ლიბარაბურის ისტორია	
ბადრი სულაძე	3	ლუიჯი მაგაროტო	50
ლექსები		ქართული ავანგარდის	
ნინა სამხარაძე	14	ისტორია და თეორია	
ლექსები		(1915-1924)	
დოჰუმენტური პროზა		იტალიურიდან თარგმნა	
თემურ ჭკუასელი	20	<i>მაია ჯავახიძემ</i>	
		ახალი თარგმანები	
ხრიტიან-ასეისტიან		გერმან სადულაევი	79
თამარ გელიტაშვილი	32	ღვთის გლახა	
ფსევდომეცნიერული		<i>მოთხრობა</i>	
ლექსების ძიებაში		რუსულიდან თარგმნა	
		<i>აკაკი დაუშვილმა</i>	
ლევან გორვანელი	46	ლეონიდ არონზონი	91
მუსიკის დაბადება		ლექსები	
ტრაგედიის წიაღში		რუსულიდან თარგმნა	
		<i>რუსულიდან ქანტურიშვილმა</i>	

გარეჯანაძე – ყდა წიგნისა „ავანგარდი ბიფლისში“
(პენეცია, 1982წ.)

ავტორთა საყურადღებოდ!

რედაქციაში შემოსული მასალები ავტორებს არ უბრუნდებათ;
გთხოვთ, მასალების ელვერსია გადმოგზავნოთ ვორდის ფაილით;
ჟურნალის ყოველი ნომრის ელვერსია მომდევნო ნომრის გამოსვლისთანავე
განთავსდება ჩვენს ფეისბუქგვერდზე: <https://www.facebook.com/ciskari1852>

ბადრი სულაძე

რაჭული მოტივები

●
 ღმერთო მომკალი,
 რავა არა ვთქვა,
 წყაროც ქვე ყველა მრავლად არაკებს,
 არ გამოვიღევ საგზლად არაქათს, –
 ტყუილად ქვე რა მალაპარაკებს...
 დაუფიქრებლად
 ვარქმევ უდაბურს,
 ჭირხლით დაჭორფლილ ლოდინს –
 შარაგზად,
 ნეტავ დრო-ჟამმა ასე გულდაგულ,
 ეს კარ-ფანჯრები როდის ჩარაზა...
 როდის ჩააქრო
 ჭრაქის ნათება,
 ახლაც რო ჩემში გააქვს ფირფილი...
 ან კი ვინ მოკლა ხარის ნარქენმა,
 სულ რო დავკარგეთ გამმრალ გვიდრივით...
 ახლა სალამოც
 ბეგზე მარხია,
 აღარც დილა ჰგავს ეჟვანს საუბრით, –
 ძლივს რო მიათრევს ფეხებს ბარხლიანს
 და საცოდავად ხვნეშაც გაუდის...
 და მაინც დღემდე
 თუკი მაოცებს,
 ჩემს სიყვარულსაც ისევ მივაგებ, –
 მზისგან გამომშრალ შუბლის ნაოჭებს,
 მზისგანვე დამწვარ ყვითელ ყვრიმალებს...

წამოქცეული ბელელივით მარტოა ზეცა,
 როგორც წვიმისგან ასავსები მინის ფორები...
 ფიქრმა კი, სევდაც მოგონებად აღმოაცენა, –
 მამლაცინების დაკბილული
 ბიბილოებით...
 ბინდი, რომელიც
 ხის ძველ გობზეც აღარ ეტევა,
 დედის ხელებით ჩასაკრავი პურის სუფევით, –
 ჩამოსახრჩობად ის ბინდიც კი არ მემეტება,
 სულ რო გზას ვჭვრეტდე, უსაშველო
 ურვის ყულფებით...
 ღრუბლის ქულები
 ერთიანად რო ჩამოჩჩეს,
 ახლა ქარებიც მზის ფესვებთან ტანჯვით ხობავენ...
 ქარვის კომშები, ბალახების მთრთოლავ ფორებზე,
 წამს აგროვებენ, რო უშველონ
 დარდის სოხანეს...
 თავი მოვხადე
 საზედაშე ქვევრსაც გულივით,
 სისხლის წვეთებს რო მირონივით ოფლში ვურევდი...
 პეშვით ვაგროვე დაუმშრალი ყველა ნყურვილი,
 რო მიმეტანა მზის ჩასვლამდე –
 ხსოვნის ურმებით...
 კომშის სურნელიც
 ცისკენ სავალ კიბეს ამოკლებს
 და იმ სურნელთან იკვეთება წამის სათავეც, –
 შებინდებისას, მზე რო ოქროს სხივებს წამოკრეფს
 და, დედასავით, წინსაფარსაც აიკალთავენს...

სოფლის ალაგო,
 დარდს რო აყეფებ,
 იქნებ ქვეც ნიშნავს რამე ცუდ ნიშანს,
 მაგრამ ვიცი, რო წამოგაყენებ,
 როგორც ქარისგან ნაქცეულ ჭიშკარს...
 თუმცა მგონია,
 თითო ადლივით,
 ბედმა ბოლომდე წალდით აგჩეხა,
 ღარიბი კაცის კიდობანივით,
 ცარიელი და მაინც სავსე ხარ...

მჩუტე კაკალიც კი ქარებს არ ნებდება
 და მე რად მიკვირს, რო ჭაპანს ვექაჩები...
 ცხელი საფეთქლები ბურთად დამებერა...

თონესთან მიყრილი მტვრიანი ფეხსაცმელი,
 ვნახე და... არ დამხვდა
 თონესთან
 დედაჩემი...

– გულდაგულ ხმაურობს
 წვიმა საგდულებზე,
 მგონია, ნათელასთან
 ჭრაქისთვის გადახვედი...
 დარდების ბორიალს,
 ყურსაც არ უგდებენ, –
 ბებრულად ჩიფჩიფებენ
 სარკე და სავარცხელი...
 გზებს რა დამავინყებს, ქარშიც რო ეძახდნენ
 ფიქრებს, ზოგჯერ თუნდაც მზერაალმაცრები!...
 მოვედი, ქარიც რო, შემომყვა ფეხდაფეხ...
 ლურსმანზე გაყურსული
 მთლად სველი ტანსაცმელი,
 ვნახე და... არ დამხვდა
 ლურსმანთან
 მამაჩემი...

გულდაგულ ხმაურობს
 წვიმა საგდულებზე,
 მგონია, ანზორასთან
 ჭრაქისთვის გადახვედი...
 დარდების ბორიალს,
 ყურსაც არ უგდებენ, –
 ბებრულად ჩიფჩიფებენ
 ხრიკა და სანნახელი.

●
 მთვარის კიჩოზე მამალი რო ორჯერ შეფრინდა,
 აზრების ჭიდან ფიქრსაც თითქოს,
 ვედრით ვხაპავდი...
 და სველი ღამე გასაშრობად თოკზე ეკიდა,
 როგორც რეცხვისგან გაცრეცილი
 დედის ხალათი...
 დიდხანს შემოვრჩი გაყვითლებულ
 ძველ სურათებთან,
 მოგონებთაც სასაკურთხე
 ნანდილს ვხარშავდი...
 და აწყდებოდა
 გულის ფეთქვა
 ჩემს ყურთასმენას,
 ტყეს შეხიზნული
 მამაჩემის
 ნალდის ხმასავით...

აქაობა ღვთის ნებით,
 მზესავებ რო ცხრათვალობს,
 ბუჟღაობენ ფიქრები,
 სხვაბრე რა გითხრათაო...
 მოურბენენ კვიცივით, ეზოს ემოციები...
 დე... მზე ისე მიცინის, შენ რო შემომცინებდი...
 გზა მომდგარი ჭიშკართან, სიმწრისგან რო ნისლს იჭამს,
 მა... შენ თქმა რო გიყვარდა, – „კაათ გამოისკინჩა“...
 ტბა წააგავს ჩოინას, ქვა ლობიოდ სირსვალობს,
 ცა რო ცომად მოიქნას, რავა არა ღირსაო...
 გაღმაურებს ქვე გნატრობთ... და რაკილა ფიჩხიც ვარ,
 იქნებ თქვენაც გეამოთ კუტი პური, კვრიჩხინა...
 თავქორჩორა ქათამი ცალფრთად რო დაკინკილობს,
 მახსოვს ტკბილად ნათქვამი – ხრიკოლა და კიკილო...
 ვნაღვლიანობ ხილვებში და მეძლევა საშველიც, –
 ნადიუკას თხილებით... ლეუშეკას ვაშლებით...
 ე, ჯამუკაც თითქოსდა უქმად არა დებულა,
 მესმის კარის ღრიჭოდან – „გოუხარდი დედუას!...“
 დარდიც ვნახე ლობესთან მიშაქრებულ-მიმტკბარი,
 ჩიტუნასგან მოკენკვად – ყურძნის ბოლო კიმპალის...
 აქაობა ღვთის ნებით,
 მზესავებ რო ცხრათვალობს,
 ბუჟღაობენ ფიქრები,
 სხვაბრე რა გითხრათაო...

აღბათ, ღონეც ხვირში დამრჩა, ვერ ვენევი დაღლილ
 ცხენებს...
 „ყველიერში ჩირის ჭამაც, აღდგომისას გავიხსენე...“
 დაშხოლილი რაც რო იყო, ზიდა კაცმაც, თაგვმაც
 ქორმაც, –
 რო მეგონა – აქ ვცოდვილობ, თურმე, არცა სხვასთან
 სჯობდა...
 სხვასაც ღმერთმა უნილადა,
 რაც სამაძღროდ ვერ იქცაო,
 თუმცა, მაინც უბრწყინავდა
 უღვაშიც და წვერიცაო...
 სხვისი არა უნდოდა რა, არ უთვლიდა პირში ლუკმას...
 ჩუმად გვერდებს ულოკავდა პატარეკა „ვიჩინუკას“...
 „– ნურც მაციებ, ნურც მაცხელებ, ნურც მანახებ ქვენარ
 მავალს“, –
 კაცი ბნელშიც თუ გზას ეძებს, ის ბედს იქით ქვე, სად
 წავა...
 ახლაც, ტანზე მოსაცელმა,
 დამაყარა ეკალმაო,

სხვისი – ტუჩზე მოსასმელა,
 კატუნამ რო შეჭამაო...
 დაშხოლილი რაც რო იყო, ზიდა კაცმაც, თავგმაც
 ქორმაც, –
 რო მეგონა, აქ ვცოდვილობ, თურმე, არცა სხვასთან
 სჯობდა...
 ალბათ, ღონეც ხვირში დამრჩა, ვერ ვენევი დაღლილ
 ცხენებს...
 „ყველიერში ჩირის ჭამაც, აღდგომისას გავიხსენე...“

მზე კვლავ კაკლის წვერზე დაკიდულა,
 ცისგან გამოტანილ განაჩენით...
 ისევ, ის კერპი და კვლავ დიდგულა,
 მზეს არ ეპუება მამაჩემი...
 დიდი გული დია, მზესთან ჰქონდა,
 თავს კი, მიწას უფრო უტოლებდა...
 წნელს რო მოიტანდა შესალობად,
 მერე იმ ღობეშიც გულს ტოვებდა...
 ცოტა დასაბარი დარჩენია,
 სულაც ერთსახე და კაკლის ტოლა, –
 მიწის დარდი სჭამდა გაჩენიდან,
 დარდად ღმერთთანაც რო გაიყოლა...
 ტანზე კაკლის ჩეროს არ იხვევდა,
 ჩრდილში ფიქრებიც ობს დაიდებსო, –
 ფრთებს თუ ჩამოყრიდა დაღლილ მხრებად,
 იქვე გუბე ჰქონდა საიმედოდ, –
 რითაც დასიცხულ გულს იურვებდა,
 გზა რო არ შეეცნო კანს წყლულებად...
 ბედის მოუთოკავ სიურჩესაც,
 თავის სიალალით არწყულებდა...
 ცოტა დასაბარი დარჩენია,
 სულაც ერთსახე და კაკლის ტოლა, –
 მიწის დარდი სჭამდა გაჩენიდან,
 დარდად ღმერთთანაც რო გაიყოლა...

რითი ვუშველო სევდით მოლოკილს,
 ამ შარასა და ამ წყალს...
 აღარც „გლიხორხა“, აღარც „მოლოქი“,
 „ქათანაცარაც“ განყვა...
 ალბათ, მიწისგან ნედლად იჭმევა,
 რასაც კარს უკან ყრიან...
 არადა, გობიც ველარ იჭერდა,
 მინდვრის ფხალუკას სრიალს...
 როცა სიმწრით და დაგვით დაბეგვილს,

სიმინდუკასაც ვფქვავდით...
 ი, ნისქვილასთან, ძველი ამბებით,
 თოვლიც ინყებდა ქადილს...
 ლობიუკასაც გაუჩნდა ბურნა,
 ძირზე დარჩენილს კოდში...
 ამანრიალა კვლავ ძველმა სუნმა,
 ლუმელზე მიმწვარი კომშის...

მალე ჩამოთოვს... თოვლი შესვამს
 ფერდობს მუჭითაც,
 ბუხარსაც მალე გაულევივებს
 კუთვნილ ნალვერდალს,
 შემოდგომაზე ღორს რო ჩალის
 ღერო უჭირავს
 და გზა-შარაზე მოჭყვიტინებს
 გულის ნამღებად....
 როცა მაჭართან შეჭიდება
 ათრობს ჭურებსაც,
 დაუფქვავად კი, გამოფშენილი
 მარცვლებიც ვერ ძლებს,
 თითქოს, ორლობე ღვინის სუნით
 დაორსულდება,
 და „სავიჩინეც“ ამოივსებს,
 ჩაცვენილ ფერდებს...
 მოელოპება ტყესაც თავზე,
 სქელი ქოჩორი,
 როცა ღამესაც ფორიაქი
 ლოდინს უწელავს...
 ნაიფორხილებს სველ დაღმართზე,
 ცხენი კოჭლობით
 და მერე ცეცხლზე თითქოს მთვარეც
 მოირუნება...
 მალე ჩამოთოვს... თოვლი შესვამს
 ფერდობს მუჭითაც...

შენგან მომყვება ფრთები მზისტოლა,
 ხსოვნის სხვენიდან, ხსოვნის ხაროდან...
 ვის გაუგია მსხლების ჩიტობა,
 ანდა ჩიტების „თოხიტარობა“...
 რო მიხაროდა, ზღაპრადაც გითქვამს
 ის, რაც ყოველთვის როდი მწყალობდა,
 თან მოჰყვებოდა პატარა ჭინკა,
 წყალსაც, მოტანილს სოფლის წყაროდან...
 ასე, გზა-შარას გამოყოლილი

თითქოს დათვინაც მსხალთან ვახშობდა...
 რამდენი რამე გაქვს მოყოლილი,
 პირს რო ღიმილად დაგთამაშობდა...
 ჩალის უბრალო სათამაშოსგან
 ხან მელას ქმნიდი, ხან – ოჩოპინტრეს,
 თან უცნაური ძალა ატკობდა,
 „ფეჩზე“ გახუხულ მშრალ ორცხობილებს...
 შენგან მომყვება ფრთები მზისტოლა,
 ხსოვნის სხვენიდან, ხსოვნის ხაროდან...
 ვის გაუგია მსხლების ჩიტობა,
 ანდა ჩიტების „თოხიტარობა“...
 სიტყვა საქმესაც რარიგ შევენოდა...
 ნაჯაფარ მკლავებს ისე იხდენდი,
 საქმე კი არა, კაკლის ჩეროდან,
 მზეს ეწეოდი ცისკენ იმ მხრებით...
 არ დაგიკარგავს ჭირშიც მზეები
 და რწყულდებოდი ვერცხლის ნვიმამდეც,
 თუმცა რძიანი სიმინდეები,
 ბოლოჯერ მაინც ვერ მინილადე...
 მეც იმ დაუნნავ ყანაზე ვჯავრობ
 და იმით ვსწავლობ ფიქრებს, სინანულს,
 ისევ მიწის და ცის სამონყალოდ,
 ასე გვიან რო გიმხელ სიყვარულს...
 შენგან მომყვება ფრთები მზისტოლა,
 ხსოვნის სხვენიდან, ხსოვნის ხაროდან...
 ვის გაუგია მსხლების ჩიტობა,
 ანდა ჩიტების „თოხიტარობა“...

კაცი მიალაჯებს ზორბა მხრებით,
 ფრთებად არწივიც რო მოიხდენდა...
 ფეხქვეშ ვერ უძლებენ გორაკები,
 თუმცა ბევრის არა, ოცის ხდება...
 არადა,
 ცოტა ხნის წინ
 მარცვალს ჰგავდა,
 მუხუდოს სიმსხოსა და
 მოცვის ტოლას...
 თვალსა და
 ხელს შუა დავაჟკაცდა,
 ეს გასახარებელი
 კორჩიოტა....
 მკლავებს, ხან თოხის და ხანაც ცელის
 ტარად მომარჯვებაც უგემნიათ...
 რისი გობი, ანდა რა საცერი,
 თვალად მთვარის ტოლა გუგები აქვს...

არადა,
 ცოტა ხნის წინ
 მარცვალს ჰგავდა,
 მუხუდოს სიმსხოსა და
 მოცვის ტოლას...
 თვალსა და
 ხელს შუა დავაჟკაცდა,
 ეს გასახარებელი
 კორჩიოტა....
 ლოდისხელა მარტო მაჯები აქვს,
 კლდეს რომ გაიჩერებს იმ მაჯებზე...
 ათას დელგმასა და ქარტეხილთან,
 სწორედ ასეთები იმარჯვებენ...

არადა,
 ცოტა ხნის წინ
 მარცვალს ჰგავდა,
 მუხუდოს სიმსხოსა და
 მოცვის ტოლას...
 თვალსა და
 ხელს შუა დავაჟკაცდა,
 ეს გასახარებელი
 კორჩიოტა....

●
 ნაცარში კუტივით გამომცხვარ ღამესაც,
 მთვარესაც, ღვინოზე მოგდებულ ფკესავით,
 ფიქრებს ვადარებდით, დარდისგან ნამწყემსარს
 და დარდსაც ფიქრებით დაღლილი ვმწყემსავდით...
 ჰოდა, ილუდლუდე დაღლილო სევდისგან,
 გულო, ვერ ივარგებ ღრუბლების მარხილად...
 ჩვენს მკვდრებს მიაგებოს, რაც ღვინო შეგვისვამს
 და რაც ცხელ თონეზე პურები დახდილა.

●
 რა გიჭირთ, ცოტუნეკა მეც მომხედოთ,
 დარდით რო დღეს ვქარგავ ცვარიანს...
 მოდით, ჩიტუნებო, თქვე ოხრებო,
 დარდისთვის ქვე, სადა მცალია...

●
 „კვირას გამოდარებული,
 კვირის კვირობამდო“...
 მე კი ქვაზეც – მადლზე თქმული,
 გულის სითბო დავდეო...
 სიკეთითაც როს ვარ მგვანი
 კაცის, ვინაც დრო დაფქვა...

ვამბობ: „ჩემი მონაგარი,
 ღმერთმა
 მიმრავლოსათქვა!..“
 მერე ფიქრსაც კვლავ ეს გული,
 ლოცვასავით მოვმადლე, –
 „შაბათს გამოდარებული,
 კვირას სადილობამდე“...
 სიკეთითაც როს ვარ მგვანი
 კაცის, ვინაც დრო დაფქვა...
 ვამბობ: „ჩემი მონაგარი,
 ღმერთმა
 მიმრავლოსათქვა!..“

მინა რო ცისკრის სილუეტს ხატავს და თავს იწონებს
 ბალახის ვალსით,
 დილა დარდისფერ „კალოშსაც“ იცვამს, ძირზე
 მიმხმარი ტალახით გასვრილს...
 მერე რო, ნუთის სავალზე გალევს, შარას – გასავლელს
 სანლოდ, სათვეოდ...
 თვალს მოატყუებს წამით და იტყვის, – ერთი თალია,
 წყალიც ჩათვლემსო...
 აამეტყველებს სიკეთის გუდით, დუმილში ნაკვეთ საყდრის
 ქარაგმებს, –
 მზე, თავსაფრიდან დაღვრილი მადლით, კვალს რო
 გაავლებს, კვალს წინსაფრამდე...
 მოკიდებული მხარზე საფქვავით, ვერც იფიქრებ, რო
 ტვირთი ღლის მუხლებს...
 ბებიაჩემის ჩალისფერ ხელებს დაუბეგვია სიმინდი ნუხელ...

რავა ჭინჭყლობს ე, ამინდი, უხეირო კაცივით,
 შუშუკაც ვერ მოვახვეწე უდროო დროს ნანვიმი...
 თუმცა, ნისლში ტალახისფრად აზელილან ველები,
 ქვევრის იქით ქვე სად წავლენ ვაზებიდან მტევნები...
 მაინც გზაზე მომენვევა სულ სიკეთედ ნაქნარი,
 ჭიქუნაც რო ბედს ეწევა ნითლად ნაკამკამარი...
 თუმცა წვიმა დარუზრუზობს, თან ნერვების მომშლელი,
 ქვევრის თავზე კვლავ საყვარლად ჩამოყვითლდენ
 კომშები.

ასე მგონია, ეზო-ალაგთან
 მოფრინდა ჩიტი – წყაროს დობილი,
 ჯაფით გადაღლილ გლესს რო წაავავს
 დღე, თოხის ტარზე ჩამოყრდნობილი...

რაკი ხსოვნასაც ეს მზე მიადგა,
 ისე განათდა კიდე საფლავის,
 თითქოს არტემას ეზეკიასთან,
 ზურგით მიჰქონდეს ისევ საფქვავი...
 როცა სამყარო ჯერაც კი რლოლობს,
 და საბოლოოდ მაინც ავადობს,
 მე იმას ვდარდობ, ვენახის ბოლოს,
 თუ აყვავილდა ვაშლი საადრო.

ფეხქვეშ ამიგორდა მინისფერი,
 დარდი, ტალახებთან შეზელილი,
 მზე კი, გაბნეული გვირილებში,
 ცოტა მომეჩვენა ფერშეცვლილი...
 მაგრამ გზას რო ისევ შევეჭიდე,
 მთებმა ნისლებთანაც მაჭიდავეს...
 და მეც გულაბები, გვერდებმნიფე,
 სუნით შევიგრძენი მაშინათვე...
 როცა, სიყვარულის მომარჯვებით,
 ხარბად შევისუნთქე ნახევარი,
 ცასაც შევამჩნიე ფორაჯები,
 ბავშვის ნაყვავილარ სახესავით...
 მაგრამ გზას რო ისევ შევეჭიდე,
 მთებმა ნისლებთანაც მაჭიდავეს...
 და მეც გულაბები, გვერდებმნიფე,
 სუნით შევიგრძენი მაშინათვე...

წყაროს სცვივა ჩინჩხალი,
 სანამ კაათ ინათებს, –
 ყველა სადღაც იჩქარის,
 (ვინ იქით და ვინ აქეთ...)
 მთები ფიქრებს ხაპავენ,
 გული ვერ თმობს სიმართლეს, –
 წუთისოფლის საპალნეს
 ბუნჭყველაც კი მიათრევს...

რამდენჯერ, ტალახში დარდით ნაგორები
 ურმებით იცხოვრა გზა-შარამ...
 რად მინდა მთები და რად მინდა გორები,
 თუ თოვლმა ის ხსოვნაც ნაშალა...
 თოვლის ქვეშ მთვლემარე თეთრი მდუმარებით,
 თავსაც რო გასწირავს სამზეოდ,
 ახლა თუ არ ვძებნე ქვებშიც ყურადღებით,

მერე სად ვდიო და სად ვძებნო...
 ან, რა უფლება მაქვს, გზიდან გადაგჩეხო,
 ჯაფით ჯვარდასმულო „შვინდაო“
 და ხსოვნის ძაფებით მზე არ დაგაკემსო,
 დედის თვალწასული წინდაო...
 კარში გამოდგმულო, სანათხე ხალამო,
 ვიცი ბევრ საფიქრალს გადამყრი...
 გული კი ათასჯერ განამხელს მკარნახობს,
 ხვალ-ზეგ გამოსახდელ არაყით...
 მადას ხსნის ლოცვით და პატარა ყლუპებით,
 მომაკვდავს ენევა საოხად...
 არყით რო წარსულის ხსოვნითაც ვრწყულდები,
 ისევ ვუბრუნდები ნამოსახლს...
 ან რა უფლება მაქვს, გზიდან გადაგჩეხო,
 ჯაფით ჯვარდასმულო „შვინდაო“
 და ხსოვნის ძაფებით მზე არ დაგაკემსო,
 დედის თვალწასული წინდაო...

სანამ თოვლში გაეხვევა მიდამო,
 სანამ სუსხი გაატანდეს ძვალ-რბილში,
 მერამდენედ, მერამდენედ გიდარდო,
 სახლის კარო, აჭედილო გარბილით...
 როცა წვიმა ჯინიანობს, არ ტყუის,
 კაცს აფხიზლებს, განა რამეს აშავებს...
 საფიქრალსაც სევდისგან აქვს დასტური,
 შემოდგომად შეყოლილი გზა-შარებს...
 არ დალონდეთ, ნაქარალო ვაშლებო,
 ქარის ქროლვაც ბედისწერის ტოლია,
 მაგრამ მაღლი იმდენია გარშემო,
 მთებსაც ლოცვად წაადგება თოვლიანს...
 და შენც ჭურში მომწყვდეულო ჯახირით,
 ბრაზიანად გეუტუტოს, მაჭარო,
 სოფლის ტვირთი სულ გეზიდოს მარხილით,
 ნუ მოიწყენ, ნუ მოიწყენ, რაჭაო!..

მასო

ბოლოს როდის გიშველე, ღმერთო.
 მეზადურის ბადესავით
 დახვრეტილხელება, ჩემო ღმერთო.
 საშველს ნუ ეძებ,
 ჩემთან შველა არის უშვილო.
 მე გარდაცვლილი მათხოვარი
 მახოს ხელები
 ვნახე და მანდარინს მივამსგავსე
 იმ ღამეს მთვარე,
 ყველა თამბაქოს სუნს გრძნობდა
 მე კი – ფორთოხლის,
 ჩემი ბავშობის სურნელი აქვს
 მის ბინძურ მკლავებს.
 ჯერ კიდევ გუშინ
 მოპარული ვაშლები მომცა,
 შენ როგორც აძლევი ნირვაობით
 შენს წილ ხორცს, მისხალს
 და მრავლდებიან შენ წილ სისხლხორცად,
 მამა ხარ მათი სისხლი და ხატი.
 ჩვენ კი რა გვექნა
 უმამურად დარჩენილ ბავშვებს,
 მუხლებდამტვრეულს, ქუჩის ბოლოს
 მე მყავდა მახო,
 სიმინდისფერი თითებით და
 უხეში წვერით,
 როცა ახალ წელს სხვა ბავშვები

საჩუქრებს ჭამდნენ,
 ჩემი ბედობა მახო იყო
 თამბაქოს სუნით
 გაჟღენთილი მანდარინებით.
 უკვე დიდობას ვაკითხავდი,
 გზის ბოლოს ქვაზე
 თამბაქოთი და მიყურებდა,
 როგორც დარგულ იმ ერთადერთ ხეს,
 ცხოვრებაში რომ უნდა დარგა
 და ისე მოკვდე.
 და ასე მოკვდა.
 მანდარინი მეგონა მთვარე,
 ჩემი სისხლი ყარს ფორთოხლის სუნად
 და ჩემში ახლა ნუ ეძებ საშველს,
 რადგან აქ შველა არის უშვილო,
 ანუ ერთხელ და მერე მორჩა, როგორც სიკვდილი.

წერილების ციკლი

1.

მკვდარი ბიჭები სამყაროს ცვლიან.
 არ მინდა, მოკვდე!
 შენი ჩრდილების გოლიათებს
 აღარ აქვთ ძალა,
 ეს შიში არის პატარა და ისეთი ნორჩი
 არ მინდა, მორჩე!
 თუნდაც სამყარო გამოუცვლელ
 ტკივილად დარჩეს.
 არ მინდა, ვჭამდე
 ქვებს და სისხლი მდიოდეს თმიდან,
 როგორც იმ ქალებს,
 ავტორები რელსებს რომ ვუნყოფთ.
 ურჩხულებს ღვიძავთ,
 შენზე დიდებს, შენზე მრისხანეს,
 გადაყლაპულ ჩემს ქვეყანას
 ალბობენ ნერწყვში
 და ვერ იქნება ველარავინ ისე მდიდარი,
 როგორც მე შენით –
 შენ თუ ისუნთქებ სულ და მარტივად,
 შენ თუ იქნები ისე ნამდვილი,
 ალბინოს მინდვრებს რომ დაანვე
 ფიქრად და ხინჯად.
 შენი სული, შენს ჩრდილზე დიდია
 ახლა,
 შენი თითები – ჯებირი ზღვების,
 მთების და ჩემი,

მე მინდა ვიყო აღმართებზე ყველა
 ის დალლა,
 სადაც ჩერდები...
 სადაც წყალს სვამ და ხელახლა დგები,
 რომ გააგრძელო ნერწყვიანი
 სამშობლოს ძებნა.
 ურჩხულებს ღვიძავთ
 და ჩემი გული ყოველ ღამე
 სარკოფაგდება...
 სადა ხარ ახლა...
 დღეს სამშობლოა ჩემი დარდი
 შენ და ეს წვიმა,
 სუნი რომ ყველგან ერთი აქვს და
 გემო – ნეკერჩხლის...

2.

ჩემი გრძნობები სიკვდილზე შორს
 გრძნობენ სიცოცხლეს,
 მაინც იმავე ტოტებიდან დაიწყე მოჭრა,
 სადაც ჩიტივით მისხალ-მისხალ
 ვზიდე სიტყვები. ვაშენე ბუდე...
 ვა-შენე ჩემი მთის ყვავილის
 ნატანჯი სული.
 დაბადებიდან შენამდე რომ
 გავზარდე თმებით შეკრული კონა,
 ყველა იმ ქალის სიცოცხლეს უდრის,
 ვინც მიმტვრევს ტოტებს,
 ვინც მიჭრის ხეებს,
 რადგან დიდი ვარ, როგორც სამყარო.
 ჩვილის გულივით ვიყავი ნორჩი
 და პოეტურად ამპარტავანი.
 ისე დამთავრდი,
 ჰო, ისე მორჩი,
 ჯერ მოხუცივით დაპატარავდი,
 შემდეგ ნატკენი მუხლებივით
 საერთოდ გაქრი.
 გულშიც კი ველარ გიტოვებ ხინჯად.
 შენი ხელები ჯებირებად აღარ ვარგია,
 შენი მოჭრილი ტოტებიდან
 ჩიტები ცვივა,
 სისხლიანი და დაფლეთილი
 ცვივა ჩიტები.
 აღარ ვარგია არცერთი მძიმე,
 სადაც მოჭრილი ნერტილი დავსვი,
 აღარც ვიზნევი.
 ურჩხულებს ღვიძავთ,

გახსოვდეს, რომ ურჩხულებს ღვიძავთ.
 შენი ცხოვრების მიღწევებში
 ყველაზე დიდი აი, ეს არის,
 მე რომ მიყვარდი –
 სამყაროსხელას –
 და ის ტოტები, რომ მიჭრიდი,
 ჩეხდი და სტკენდი.
 აი, ეს არის, რაც უნდა მეთქვა,
 რომ პლანეტა ვარ, შენ რომ დაკარგე,
 პოეზია ვარ, შენ რომ დაკარგე,
 ემოცია ვარ, შენ რომ დაკარგე,
 სიყვარული ვარ, ერთხელ რომ მოდის.
 შენ კი – დასმული ნერტილების ერთობლიობა.

3.

ვერ შემეშველე, არა ვარ მჩატე,
 დახუნძლულ ხეებს ბავშვზე მეტად
 სტკივით მუხლები,
 რადგან ნაქცევა არ შეუძლიათ.
 იარებია ეს ჩემი სახე
 და ყველაფერი, რაც შიგნით ფეთქავს,
 ხმება და ჭკნება.
 ხვალ იქნებ მოგვკვდე
 და გავიტოტო ატმის ხედ შენში
 ან იქნებ ცოცხალს გადამექცე
 გახსნილ პერანგზე,
 არ ვიცი, ახლა რასა აქვს აზრი –
 წერილს თუ მძიმეს,
 დუმილს თუ წერას,
 ყველაზე სუფთა, რაც შემომრჩი,
 უნდა მიყვარდე.
 არა ვარ მჩატე, ვერ შემეშველე,
 მტკივა ტერფები.
 უმამურობას, უბავშობას
 მოვათრევ ზურგით
 და ეს ხელები შეუხებლად
 გრძნობენ ურჩხულებს
 და ეს თითები კანის ქვეშაც
 იხედებიან.
 ვერ შემიფარებ,
 მუხლებიდან მცვივა მტრედები,
 კედლის კუთხეში ჩემებურად იმუხლებიან;
 ვერ შემიფერებ,
 მძიმე არის ჩემი ეს მხარე,
 მძიმეა ჩემში უგვირგვინო
 ბრონეულები.

მე პოეტი ვარ,
 ვერ გადაგდებ მეორე მხარეს,
 სანამ ბოლომდე სისხლისფრად არ
 მოვიტხუნები,
 სანამ არ დაგწერ, ისე კარგად, რომ
 უკვდავს გაქცევ,
 სანამ არ გტანჯავ ისე მძიმედ, რომ
 ქრისტეს ჰგავდე.
 ამიტომ, როგორც ქალი, ისე
 გემშვიდობები –
 მშვიდად და წყნარად,
 რომ არ გატკინო შენი წილი ბედნიერება
 რომ არ გაგსვარო პოეტების ზიარებაში.

4.

იმ ყვავილებს კრეფ,
 რომლის სუნიც ვაზამდე ქრება,
 შენ ისევ ისე უსულო ხარ,
 როგორც საგანი,
 მუცლიდან დამყვა ყველაფერზე
 წინასწარ ღელვა,
 მერე ნელ-ნელა ერთმანეთზე
 გადავამრავლე..
 ვაზიდან იღებ დამჭკნარ ყვავილს,
 მე რა უნდა ვთქვა – თებერვლის იამ
 ან რაზე უნდა გელაპარაკო?!
 მათზე ნადირობ, ვისი ხორციც
 უვარგისია.
 სიტყვები ყრია...
 დღეები ყრია...
 თვეები ყრია...
 მე დავიგრძელე ყურზე საყურე
 და ეს ღიმილი ყველგან დავფანტე...
 ისევ ჭრი ხეებს,
 მაგრამ მათი ალი არ გათბობს,
 მათი ტოტები კანის ქვეშ ვერ იხედებიან.

5.

თუ ვერ გაცურავ, ზღვა დააშრე! –
 გადი ნაპირზე,
 მკვდარი თევზების სიბრაღული არ
 მოგცემს ნიჩბებს...

(შენი სხეული არ ადარდებს არცერთ
 მებადურს)

6.

ნუ გეშინია...

ეს სიბნელე ღამეა მხოლოდ.
 ზამთარგამოვლილ ფოთლებივით
 დახვრეტილ ფარდებს განევს ვიღაც და
 დარწმუნდები, რომ ლოგინის ქვეშ
 არავინ ცხოვრობს,
 რადგან ურჩხულებს ბინა მოსწონთ
 (ლოგინის ზემოთ) –
 ადამიანთან.

7.

ღმერთის ნარჩენებს გემო კი, აქვს,
 გემო ნეკერჩხლის,
 გემო სხეულზე ჩამომდნარი
 წვიმის და თოვლის,
 დღეს ისე ვუცდი ცივ ხელებზე
 სველ და ნაზ ფიფქებს,
 ვით უნაყოფო ქალი ელის
 თბილ ახალშობილს...

ლირიკა

ვხედავ, როგორ უვლი ლერწამს,
 ლენავს ქარი როცა ტოტებს,
 მუხის ცრემლების კი მე მწამს,
 ყველა რომ მიდის და ტოვებს.
 წვიმა შეეხიზნა მთა-ბარს,
 მინა ტკივილისგან ფეთქავს,
 ფიქრი მე არ ვიცი სხვათა,
 ახლა მთავარია, მე მწამს!
 ახლა მთავარია, მეცვას,
 მარტი – დედასავით მყუდრო,
 მერე მე ვიქნები მესა,
 შენ კი – ათეისტი მგზავრი.
 ხარბად შემოაღებ კარებს,
 ხელში – თამბაქო და ჩილით.
 ისევ შეიბრალებ ლერწამს,
 ფიჭვის სურნელია გარეთ,
 ახლა რაც არ უნდა მეცვას,
 მთელი სხეულით რომ მწამდეს,
 (მუხის ცრემლიანი ურდო),
 აღარც შენ იქნები მგზავრი,
 აღარც მე ვიქნები მყუდრო.

თემურ ჭკუასელი

ტრემლებზე არეკლილი შუქი

ყველას მოგისმენიათ, ალბათ, რომელიმე წამლის რეკლამა, აუცილებელი და სტანდარტული ფრაზით რომ მთავრდება – გვერდითი მოვლენების შესახებ ინფორმაციის მისაღებად მიმართეთ ექიმს.

უცხოეთში ჩვენი კონცერტების შესახებაც შეგვეძლო დაახლოებით ასეთივე რამ გვეთქვა: გვერდითი მოვლენების შესახებ ინფორმაციის მისაღებად მიმართეთ პრესასო, რადგან ეს გვერდითი მოვლენები ნებისმიერი კონცერტის შემდეგ პრაქტიკულად ყველა გაზეთში ერთნაირი იყო – ტაშისგან ხელისგულების ტკივილი, სუნთქვის გახშირება, ზღვა ემოციები, კონცერტის ბოლოს დარბაზის უეჭველი ფეხზე წამოდგომა და ასე შემდეგ. ასეთი იყო პრესის საერთო განწყობა, თუმცა იშვიათად, მაგრამ ზოგჯერ ისეთ სულელურ და იმგვარ აბსურდულ შეფასებასაც გადავანყებოდით ხოლმე, რომ გვარიანად ვხალისობდით. რაც შეეხება კონცერტის რეცენზირებისგან გამონეულ ჩვენს გაბრაზებასა და საოცარ გულდანყევტას, „ქართული ხმების“ ხანგრძლივი საგასტროლო მოგზაურობის მანძილზე მხოლოდ ორჯერ მოხდა. პირველად ლონდონში და მეორედ ახალ ზელანდიაში, ველინგტონში, ქალაქის მთავარ, ათასკაციან საკონცერ-

ტო დარბაზში ჩატარებული კონცერტის შემდეგ. ამ მეორე შემთხვევის შესახებ ჩემს ერთ-ერთ საგაზეთო წერილში უკვე დანვრილებით ვისაუბრე, მოგვიანებით კი ის სტატია, რომელსაც „ქართული ხმების გულში ნამლერი“ ერქვა, ჩემს პირველ წიგნშიც შევიდა, ამიტომ მასზე კიდევ ერთხელ საუბრით დროს აღარ წაგართმევთ. რაც შეეხება ლონდონის შემთხვევას, აი, მას კი უეჭველად დავიმარტოხელებ და სულ დანვრილებით ჩაგიკაკლავთ ყველაფერს, რომელსაც მცირე ისტორიული მიმოხილვით დავინყებ:

1805 წლის 21 ოქტომბერს ინგლისიდან საკმაოდ შორს, სამხრეთ ესპანეთის სანაპიროსთან, ტრაფალგარის კონცხთან, დიდი საზღვაო ჯახი მოხდა, რომელიც ტრაფალგარის ბრძოლის სახელით შევიდა ისტორიაში. ინგლისელთა ფლოტმა, ადმირალ ჰორაციო ნელსონის მეთაურობით, რომ იტყვიან, პირწმინდად გაანადგურა ესპანეთისა და საფრანგეთის გაერთიანებული ფლოტი. აი, ამ ბრძოლის გამო დაერქვა მერე ლონდონის ცენტრში მდებარე მოედანს ტრაფალგარის მოედანი და ამავე მოედანზეა აღმართული სვეტი, რომელზედაც ზღვისკენ მომზირალი ადმირალი ნელსონის ძეგლი დგას. იმ ბრძოლიდან ზუსტად 185

ნლის შემდეგ კი, „ვოის ოვერის“ ფესტივალის პროგრამით, ტრაფალგარის მოედანზე, წმინდა მარტინის ეკლესიაში, „ქართული ხმები“ იმღერებს.

კონცერტამდე ორი დღით ადრე ბიბი-სი-ს გადამღები ჯგუფი გვესტუმრა სარეკლამო რგოლის გადასაღებად.

ერთი სიმღერა უნდა გვემღერა. კონკრეტულ პასუხს არ ველოდით, მაგრამ, ზრდილობის გულისთვის, მაინც ვკითხეთ, რომელი სიმღერის გადაღება სურდათ. უკვე ხომ არ გაქვთ შერჩეული-მეთქი. ჩვენდა გასაკვირად, კიო, გვითხრეს. სტრავინსკი რომ ალაფრთოვანა, იქნებ ის სიმღერა იმღეროთო. სტრავინსკი რომ გურულმა პოლიფონიამ მოხიბლა, ყველამ ვიცოდით და ამიტომ სამღერად „ხასანბეგურა“ შევარჩიეთ. ერთხელ, წინასწარ, წავიმღერეთსავით და ვუთხარით, შეგვიძლია დავინწყოთ, მზად ვართო...

იმ დროს ჩვენ, თითქმის ყველანი, ტელევიზიაში ვმუშაობდით. სიმღერის გადაღების ნიაუნებშიც კარგად ვერკვეოდით, მაგრამ საყოველთაოდ ცნობილი ბიბისი-ს გადამღები ჯგუფის მუშაობის სტილი ძალიან გვანტერესებდა. ოთხი ვიდეო კამერით იყვნენ მოსული, სამი ოპერატორებს ეჭირათ, მეოთხე სახელდახელოდ დაგებულ რელსებზე მოძრაობდა. ჩვენი იმდროინდელი ტელევიზიის მწირი ტექნიკის პატრონები ცოტა შურითაც შეგყურებდით ამ ყველაფერს. თავიდან ვიფიქრეთ, რომ ოთხი კამერით შეიარაღებულები მთლად პირველივე დუბლით თუ არა, ჰა და ჰა, მეორე დუბლით ხომ მაინც დაამთავრებენ გადაღებასო. ამ იმედით გადავდე თავი, თუკი რამ შემეძლო, „კრიმანჭულის“ ყველაზე საინტერესო და რთულად სამღერი ვარიანტები ვიმღერე. მეორე დუბლზეც იგივე მოვატრიალე, მაგრამ მესამედაც უნდა იმღეროთო, რომ გვითხრეს, რეჟისორთან მივედი და ყოვლად უაზრო შეკითხვა დავუსვი: „კრიმანჭულის“ სხვა ვარიანტი რომ ვიმღერო, თუ შეიძლება-მეთქი. ვითომ შეკითხვის გარეშე რომ მემღერა,

რამეს მიხვდებოდა. არაო, გამორიცხულიაო, – კატეგორიული უარი მტკიცა. მე მაინც სხვა ვარიანტი ვიმღერე, მეორე კიდეც ერთხელ – სულ სხვა, შედარებით იოლი ვარიანტი და ამ მეოთხე დუბლის შემდეგ, როგორც იქნა, წამოსცდათ ნანატრი სიტყვა: გადაღებულიაო.

კონცერტის წინა დღეს სასტუმროში ყველანი ერთად ჩავუსხედით ტელევიზორს. ბი-ბი-სი-ს საინფორმაციო გამოშვებაში იქნებითო, – გაგვაფრთხილეს; ვიყავით კიდევაც. სიმღერის ფრაგმენტი იყო და მეორე დღის სენ-მარტინის ეკლესიის კონცერტის ანონსი, ოღონდ მე სულ ტყუილად დამტანჯეს თურმე. სარეკლამო რგოლში „ხასანბეგურას“ ისეთი ფრაგმენტი იყო შერჩეული, გურულები რომ გადაძახილს ეძახიან და „კრიმანჭული“ რომ საერთოდ არაა. ვაი თქვენს პატრონს, რავა ტყუილად მაკივლეთ-მეთქი, – ჩავილაპარაკე ჩემთვის. ბიჭებიც გულიანად იცინოდნენ, – ვერ არიან ეგენი კარგად, სიმღერაში ყველაზე საინტერესო რაც იყო, ზუსტად ის გამოტოვესო. ასე იყო თუ ისე, კონცერტის დღეც დადგა, მაგრამ, სანამ წმინდა მარტინის ეკლესიაში სამღერად შევალთ, მოვლენებს ცოტა წინ გავუსწრებ და კონცერტის მეორე დღეს ლონდონში გამომავალ გაზეთ „ინდეფენდიეტი“ დაბეჭდილ იმ ავადსახსენებელ რეცენზიას მივუბრუნდები, ზემოთ რომ რამდენჯერმე უკვე ვახსენე. სადღაც საკუთარ არქივში მეგულეება კიდევაც მისი ზუსტი თარგმანი, მაგრამ იმის ძებნას მირჩევნია, მე თავად შემოგთავაზოთ იმ რეცენზიის ზოგადი შინაარსი, მით უმეტეს რომ ზედმეტად მწარედ მახსოვს.

ყველაზე შეურაცხმყოფელი იქ ჩვენ მიმართ გამჟღავნებული უნდობლობა იყო. საქმე ის გახლავთ, რომ კონცერტის დაწყების წინ და მეორეც, ყოველი სიმღერის წინ, მაყურებელს ინგლისურ ენაზე ვანვდიდით მოკლე ანოტაციას, მომდევნო ნომრად რას ვიმღერებდით თუ ვიგალობებდით. ეს ანოტაციები ჩემი დანერვილი იყო, ზომიერებისა და ტაქტის სრული დაცვით და, რაც ყველაზე მთავარია, სიმართლე და

მხოლოდ სიმართლე იყო ნათქვამი. საუბრით კი დათო აბესაძე საუბრობდა. აი, სწორედ ამან, კონცერტის დროს მიწოდებულმა აბსოლუტურად გაუზვიადებულმა და განონასწორებულმა ინფორმაციამ გამოიწვია იმ ჟურნალისტის გალიზიანება, უნდობლობა და ირონიული შეფასება. ვერა და ვერ მოერივნენ ქართველები სურვილს, რომ სცენაზე ეცრუათ და ჩვენთვის ყველაფერი გაზვიადებულად მოეწოდებინათ. დიდი ალბათობით, სადღაც მეცხრამეტე-მეოცე საუკუნის მიჯნაზე შექმნილი სიმღერები, ზოგი უძველეს ხანაში, ქრისტეს დაბადებამდეც კი გადაესროლათ და ზოგიც შუა საუკუნეებში შექმნილ საგალობლებად მოენათლადო. ეს ერთი დიდი სისულელე ვითომ საკმარისი არ იყო, იქვე კიდევ უფრო დიდ სისულელესაც ამატებდა – კონცერტი ერთფეროვანი იყო... ამას ამბობდა კონცერტზე, სადაც ერთად ჟღერდა „ლილე“, „შემოძახილი“, „ალილო“, „ბატონების ნანინა“, „ხასანბეგურა“, შიგადაშიგ გალობა, შემოქმედურა, რამდენიმე ქალაქური სიმღერა გიტარისა და დათო აბესაძის განუმეორებელი კრინის თანხლებით და მითხარით ერთი, რანაირად შეიძლება მოგიტრიალდეს კაცს ენა და ყველაფერ ამას ერთფეროვნება დაარქვა. მოკლედ, საშინლად შეურაცხმყოფელი იყო ეს ყველაფერი, მაგრამ რა გვექნა?!

სად მეძებნა და სად მეპოვნა ის ჟურნალისტი, თორემ დავისვამდი წინ და მშვიდად და აუღელვებლად მოვუყვებოდი მხოლოდ ერთ ისეთ ისტორიულ ფაქტს, მისი სკეპტიციზმის ყინულის ლოდს რომ უეჭველად გააღლობდა. კარგად მომისმინე მეგობარო-მეთქი, – ვეტყვოდი. მეთერთმეტე საუკუნეში, 1065 წელს, ერთმა ქართველმა, რომელსაც გიორგი ერქვა, წიგნი დაწერა მეორე ქართველზე. იმ მეორესაც გიორგი ერქვა და ბიზანტიაში ათონის ქართველთა მონასტერში მოღვაწეობდა. იყო მწერალი, მთარგმნელი, სასულიერო და საზოგადო მოღვაწე. ჰოდა, ჩემო მეგობარო, ამ მეორე გიორგიზე დაწერილ წიგნში ერთმა ისეთმა თბილმა

ცნობამ დაიდო ბინა, რომელიც ქართველებისა და მათი სასიმღერო კულტურის მიმართ შენს ამ გაუგებარ სკეპტიციზმს ძირს გამოაცლის-მეთქი. იმ შორეულ მეთერთმეტე საუკუნეში გიორგიმ ბიზანტიაში ოთხმოცი ქართველი ბავშვი ჩაიყვანა და ამ ბავშვებისაგან ათონის ივერთა მონასტერში მაგალობელთა გუნდი ჩამოაყალიბა. იმ წიგნში ისიც წერია, მეგობარო, რომ იმ ბავშვთა გუნდისთვის ბიზანტიის იმპერატორსაც მოუსმენია თურმე და, როგორც მემატთანე აღნიშნავს, „მოხიბლულა ძლიერ“. ჰოდა, კითხვა მაქვს ერთი თქვენთან, მეგობარო, 950 წლის წინ ხდებოდა ეს ამბები და, როგორ ფიქრობთ, მართლა XIX-XX საუკუნეების მიჯნაზე შექმნილ სიმღერებს მღეროდნენ ის ბავშვები-მეთქი?!

თუმცა, აბა სად ვიპოვიდი იმ ჟურნალისტს, ეს ყველაფერი მართლა რომ მეთქვა, ასე რომ ქარის წისქვილებთან ბრძოლას ჰგავდა ეს ჩემი ფიქრიც, თუმცა, ისიც უნდა ვთქვათ, რომ სტატიის ბოლოს ერთ სიმართლეს მაინც ვერსად გაექცა ის ჟურნალისტი. უფრო ზუსტად, მომხდარ ფაქტს აღნიშნავდა და თვითონ ამ ფაქტით საკმაოდ გაკვირვებული იყო. რომელ ფაქტზე გესაუბრებით, ამას ცოტა ქვემოთ გეტყვით, ახლა კი იმ მართლაც უცნაურად დაუზინყარი კონცერტის ამბებს მე თავად მოგიყვებით. ძალიან საინტერესოა და იმიტომ.

ვისაც სცენაზე ერთხელ მაინც ფეხი შეუდგამს და მაყურებლის წინაშე წარმდგარა, ის უეჭველად დამეთანხმება, რაოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს წინასაკონცერტო განწყობას. ამ განწყობის შესაქმნელად ჩვენ ჩვენი წესი გვქონდა და გვაქვს დღესაც, მაგრამ, თუ რაიმე ისეთიც მოხდებოდა, განწყობას რომ კიდევ უფრო მეტად გაგვიძლიერებდა, ხომ მთლად უკეთესი. ახლაც ასე მოხდა, სენმარტინის კონცერტის წინ.

ჩვენთვის ტანზე გამოსაცვლელად გამოყოფილ ოთახში ფესტივალის დირექტორი შემოვიდა და ლამის სცენაზე გას-

ვლის წინ გვეუბნება: მინდა იცოდეთ, აქ სიმღერა რამხელა პატივია თქვენთვის. ნებისმიერი შემსრულებლის ოცნებაა სენ-მარტინის ეკლესიის სცენაზე დადგომა. აქ ხალხი ამა თუ იმ შემსრულებლის სახელის გამო კი არ მოდის, პირიქით, შეიძლება, საერთოდ არ იცნობდნენ მას, მაგრამ მაინც მოდიან. ასე ფიქრობენ, რადგან ის ამ ეკლესიაში გამოსვლის ღირსად ჩათვალეს, ესე იგი, უნდა წავიდეთ და მოვუსმინოთო. ამიტომ აქ გამოსვლის შანსი მხოლოდ რჩეულებს ეძლევათო. მოკლედ, დიდხანს გვიქადაგა, თუ რაოდენ ბედნიერად უნდა გვეგრძნოთავი, წუთი-წუთზე ამ ეკლესიის სცენაზე რომ უნდა გავსულიყავით.

ეს დროც დადგა. პირველად გადავიწერეთ და ჩქარი ნაბიჯებითა და სახეზე ღიმილდაფენილები გავედით სცენაზე. მიჩვეული ვიყავით, სცენაზე ჩვენ გამოჩენას საკმაოდ ძლიერი ტაშით ეგებებოდნენ ხოლმე ყველგან. ეს ჩვენი პოპულარობის კი არა, ჩვენი სამოსელის ეფექტურობის ბრალი იყო. ჩვენ კი არა, ვერცხლისფერი ქილებითა და ქამარ-ხანჯლით განწყობილი შავი ჩოხების გამოჩენას უკრავდნენ ავანსად ტაშს. აქაც ისეთივე ტაშს ველოდით, მაგრამ – არა. სცენაზე გასულებს სრული სიჩუმით შეგვეგება დარბაზი. ბუნებრივია, შევცბით, მაგრამ არ შევიმჩინეთ, ტრადიციულად თავი დავუკარით და დავინწყეთ. მაყურებლისთვის ქართულ სასიმღერო ფოლკლორზე მოკლე საუბარს პირველი სიმღერის, ეგრეთ წოდებული გახურების შემდეგ ვინწყებდით. მალევე ჩავამთავრეთ ეს პირველ კონცერტში შესასვლელი სიმღერა და – ისევ სიჩუმე. ტაში კი არა, საერთოდ ჩამიჩუმი არ ისმის. არადა, დარბაზი სავსეა, ხალხითაა გადაჭედილი. აშკარად ნირნამხდრები ვართ ყველა, მაგრამ კონცერტს ხომ ვერსად გავექცეოდით. გამოგვეყო დათო, ოდნავ წინ გავიდა, მიესალმა და რამდენიმე სიტყვით აუხსნა, რას მოისმენდნენ და რისი მოლოდინი უნდა ჰქონოდათ. მერე მომდევნო სიმღერა გამოაცხადა, მცირე ანოტაცია მიაყოლა და

ისევ ჩავვიდგა რიგში. არც დათოს საუბარს მოჰყოლია დარბაზიდან რაიმე რეაქცია. ისეთი სამარისებური სიჩუმე იყო, გეგონებოდა, დარბაზიდან კი არა, სამარიდან გვისმენნო. დავინწყეთ მაინც ის მეორე, ისიც განსაკუთრებული მონდომებით ვიმღერეთ და, როგორც კი ბოლო უნისონი მოვწყვიტეთ და სიმებივით მოჭიმული სხეულებიც მოვადუნეთ, კიდევ ერთხელ იმედით გადავხედეთ დარბაზს, ეგება ახლა მაინც გამოიმეტონ მთლად ტაში თუ არა, რალაც ემოციის მაგვარიო, მაგრამ გაგიგონია? პასუხად ისევ და ისევ სრული სიჩუმე. გეგონებოდა, სკამებზე ცოცხალი ადამიანები კი არა, მანეკენები ისხდნენ. სხვებისა არ ვიცი, მაგრამ პირადად მე წამიერად სურვილი მომეძალა, საერთოდ გავქცეულიყავი სცენიდან. ყველაზე საშიში კი ის იყო, სიმღერის ხალისი საერთოდ რომ არ დაგვეკარგა და კონცერტიც არ ჩავგვეფლავებინა. კიდევ კარგი, თავად სიმღერის პატივისცემამ და სიყვარულმა იმარჯვა და ამის გამო ჩვენი ხელჩაქნეული განწყობა თავად ნამღერს დიდად არ დასტყობია. მაინც საკმაოდ ნორმალურად ვმღეროდით ჯერჯერობით. მესამე სიმღერის შემდეგ დარბაზის უკვე ტრადიციული სიჩუმის ფონზე გოგამ გადმომილაპარაკა, მეოთხე ხომ არ გამოვტოვოთ და პირდაპირ „ხასანბეგურაზე“ ხომ არ გადავიდეთო. გასაგები იყო მისი ჩანაფიქრი, „ხასანბეგურას“ ყველგან მეხუთე ნომრად ვმღეროდით და ასევე ყველგან, როგორც წესი, დარბაზის რეაქცია ოვაციაში გადადიოდა. ამიტომ მითხრა გოგამ, გამოვტოვოთ ერთი სიმღერა და პირდაპირ „ხასანბეგურაზე“ გადავიდეთ და ეგება მაგან გვისხნასო... არა, გოგი, არ ღირს, რეპერტუარს მივყვეთ, ჯობია, საერთოდ არ აგვერიოს ყველაფერი მეთქი. გავაგრძელებთ მოკლედ, და არც იმ მეოთხე სიმღერის მერე შეცვლილა რამე. ისევ მკვდარივით იყო დარბაზი და სიცოცხლის ნიშან-წყალიც კი არ ეტყობოდა.

ჰოდა, როგორც იქნა, ბოლო იმედივით მივაღექით „ხასანბეგურას“. რამდენიმე სიტყვით ვახსენეთ გურია, პოლიფონია,

„კრიმანჭული“ და ზაურ ბოლქვაძემაც დაიწყო: „ჰაიი ოიი...“ გოგიმ ბანი შეამველა, მე „კრიმანჭული“ და გავლაღდით სიმღერაში. კიდევ ერთხელ რომ მოვჭერით თავი ხასანბეგ თავდგირიძეს, კიდევ ერთხელ, ბოლოს რომ მაინც ჩვენ დავმარხეთ და კიდევ ერთხელ სიმღერაში თითქოს გზაბზნეულებმა უნისონში მაინც რომ მოვიყარეთ თავი, დარბაზს ისეთმა შრიალმა გადაუარა, ტყის პირას რომ დგახარ და მოულოდნელი ნიავი ფოთლებს ააშრიალებს. ვითომ ტაში დაუკრეს!

საბოლოოდ წავხდით. ტირილი გვინდოდა ყველას. უდიდესი ძალისხმევით, მაინც ბოლომდე მივიყვანეთ პირველი განყოფილება. მართალია, „ხასანბეგურადან“ მოყოლებული, ყოველი მომდევნო სიმღერის შემდეგ ის ვითომ ტაშს მიმსგავსებული შრიალი ოდნავ მატულობდა, მაგრამ ჩვენთვის ასევე ოდნავ შვების მომგვრელ კონდიციამდე არც ერთხელ არ მისულა. აი, ასე დაზაფრულები გავედით ოთახში სულის მოსათქმელად. ხმას არავინ იღებს. რომ იტყვიან, დანა პირს არ გვიხსნის. ვიღაცამ ყველას ნაფიქრი ჩაილაპარაკა მერე, ზრდილობა მაინც არა აქვთ ამ შობელძაღვლებსო?! ზრდილობის გულისთვის მაინც დაუკრან ტაშიო. ეგ იყო და ეგ, მეტი აღარაფერი გვითქვამს. ამ დროს კარებზე მორიდებით დააკაკუნეს, მერე დარბაზის თანამშრომელმა შემოყო თავი და გვეუბნება, აქ ერთი ქალბატონია მოსული, თქვენთან სურს გასაუბრება და ნებას თუ მისცემთ, შემოვიდესო.

ნაღდად არ ვიყავით ვინმესთან სასაუბროდ განწყობილი. არაფერი გვითქვამს, მაგრამ იმ კაცმა უთქმელადაც აულო ალლო ჩვენს განწყობას. გასაგებიაო, – თქვა და კარი გაიხურა, თუმცა წუთიც არ იყო გასული, ისევ შემოყო თავი და გვეუბნება: ასე თქვა, უთხარით, რომ მე მაგათი თანამემამულე ვარ, ანუ ქართველი და ძალიან დიდი სურვილი მაქვს მათ დაველაპარაკოო. რა თქმა უნდა, მაშინვე დავეთანხმეთ და ცნობისმოყვარე მზერით შევცქერით კარს – ყველას გვანტერესებს, ვინ შემოვა.

აქედან თხრობის გასაგრძელებლად, ყველაზე ბუნებრივი იმ შემოსული ქართველი ქალბატონის გარეგნობის აღწერა იქნებოდა, მაგრამ ოცდაათი წელია უკვე გასული იმ დღიდან. ოცდაათი წელი ისედაც ხომ ბევრია და ჩემი მახსოვრობისთვის კი, როგორც ჩანს, მთელი საუკუნე. მომკალით და ზუსტად ვეღარ ვიხსენებ მის გარეგნობას. თვალებიც კი დავხუჭე, მაგრამ არა და არ მესტუმრა მისი წარმოსახვითი გამოსახულება. იქნებ ჩვენი ბიჭებიდან ზოგს ახსოვს კიდევაც, მე არა! რაღაცის გამოგონებაც შეიძლებოდა, რაღა თქმა უნდა და საკუთარი ფანტაზიით მისი გარეგნობის შექმნა, მაგრამ ეს უკვე მწერლობაში გადაბარგება იქნებოდა, მოგონებებისა და მწერლობის აღრევას კი არც თქვენ გაკადრებთ და არც საკუთარ თავს. ამიტომ მხოლოდ იმას გეტყვით და მხოლოდ იმ შთაბეჭდილებით გავაგრძელებ, რაც ნაღდად მახსოვს – საოცრად ლამაზმა და მომხიბვლელმა ქალბატონმა შემოალო კარი. შუბლზე რომ დიდი ასოებით ჯიში აწერია ხოლმე, ისეთმა. მაღალი რომ იყო, მახსოვს, დიდი თვალებიც, მგონი ქლიავისფერი. გამხდარი კი არა, უფრო ტანწერწეტა ეთქმოდა. ჯიში მხოლოდ შუბლზე კი არა, მთელ სახეზე ჰქონდა გადაფენილი და აღმოჩნდა კიდევაც ჯიშიანი, რადგან ბაგრატიონ-იმერეთისკი ვარო, – გვითხრა. ჩვენ მისი დანახვისთანავე ფეხზე წამოვდექით, რაღა თქმა უნდა, წელშიაც გავიმართეთ და ზედმეტად ჩახსნილ ღილ-კილოზეც უხერხულობისგან შევივლეთ ხელი. ის ქალბატონი კი ღიმილგადაფენილი სახით გვეუბნება – ღმერთო ჩემო, ამდენი ქართველი ერთად არასოდეს მინახავსო. გვიყურებს და ვატყობთ, სადაცაა ტირილს დაიწყებს. თვითონვე გამოიყვანა მერე თავისი თავი უხერხულობისგან, დარბაზშიც ცრემლები მომდიოდა, როცა გისმენდითო. მე აქ, ინგლისში დავიბადე, საქართველოში არასოდეს ვყოფილვარ. სამწუხაროდ, ვერც ქართულად ვლაპარაკობ, ბოდიშს გიხდით, რომ ინგლისუ-

რად მიწვევს თქვენთან საუბარი... მაპატიეთ... ძალიან გამიხარდა თქვენი დანახვა, კონცერტის დამთავრებამდე ველარ მოვითმინე და შემოგეჭერთ. ხო, მართლა, საოცარ წარმატებას გილოცავთ, ამ დარბაზში ასეთი რამ არასოდეს მომხდარა... მხოლოდ თქვენ შეძელით ეს, გილოცავთ! მიხარია და ამაყი ვარო...

ბუნებრივია, დავიბენით, ვიფიქრეთ, ალბათ, გვეხუმრებო. ხალხმა ელემენტარულად ტაში ვერ გამოიმეტა და რომელ წარმატებაზე გვესაუბრებოდა. როცა ეს ვუთხარით, გაეცინა და აგვისსა, ამ დარბაზში ასეთი ტრადიციაა, კონცერტის დროს ტაშს საერთოდ არ უკრავენ. მხოლოდ კონცერტის დამთავრების შემდეგ უკრავენ, ისიც მაშინ, თუ მოეწონებათ. ღმერთო ჩემო, ნუთუ თქვენთვის ეს არ უთქვამთ, ასე როგორ შეიძლება, წარმომიდგენია, რასაც განიცდიდით... კიდევ ერთხელ გეტყვით, ის, რაც თქვენ მოახერხეთ, ამ დარბაზში, მგონი, მართლა არასოდეს მომხდარა. ყოველ შემთხვევაში, მე მსგავსი რამ არ მახსოვს, რომ კონცერტის მსვლელობის დროს აქ ტაში დაეკრათ. თანაც ვინ, ცივმა ინგლისელებმა, ისინი ხომ, ჩვენგან განსხვავებით, ტრადიციის ნამდვილი აისბერგები არიან, არასოდეს არღვევენ მას. დღეს კი, ხომ ნახეთ, და არღვიეს და ტაში მაინც დაუკრეს. თქვენ აიძულეთ, თქვენმა სიმღერამ აიძულა... ასე რომ, გილოცავთ, კიდევ ერთხელ... ახლა წავალ, დარბაზში დავბრუნდები და იქიდან მოგიმენთ. კონცერტის შემდეგ, თუ ნებას მომცემთ, ისევ გნახავთ და დაგვტოვა. ჩვენ კი, მოდუნებულები, ისევ სკამებზე დავეცით და ერთხმად, თითქოს წინასწარ ვიყავით შეთანხმებულიო, ფესტივალის დირექტორის გინება დავიწყეთ – როგორ არ გაგვაფრთხილა იმ შობელ-ძალღმა, ტაშს კონცერტის დროს რომ არ დაგვიკრავდნენო. შვებით ამოვისუნთქეთ და საოცრად დამუხტულები ისევ სცენაზე გავედით.

აქ კი საბოლოოდ გამართლდა ჩვენი ფერია ქალბატონის სიტყვები. ჩვენ ხელახლა

გამოჩენას მოშრიალე ტაშით კი არა, უკვე ლამის ოვაციით შეეგება დარბაზი.

მოვიდა დრო, ახლა იმ ჩასაფრებულ ჟურნალისტსაც დავუბრუნდეთ, ზემოთ რომ გესაუბრებოდით. ხომ გახსოვთ, კი გვლანძლა, მაგრამ ერთ სიმართლეს მაინც ვერ გაექცა-მეთქი. ჰოდა, როგორც დაგპირდით, იმ გაკვირვებით ნათქვამ სიმართლესაც ახლა გაგიზიარებთ. მიუხედავად სიმღერების ერთფეროვნებისაო, – წერდა სტატიის ბოლოს, კონცერტის დამთავრების შემდეგ მთელი დარბაზი ერთსულოვნად წამოდგა ფეხზე და, სენ-მარტინის ეკლესიაში შეკრებილი საზოგადოებისათვის უჩვეულოდ, არა მხოლოდ ტაშით, სტვენითა და ფეხების ბაკუნითაც გამოხატავდნენ აღტაცებასო... კი, ყველაფერი მართლაც ასე იყო, ოღონდ იმ ჟურნალისტისაგან განსხვავებით, ჩვენ ეს სულაც არ გვიკვირდა, რადგან მხოლოდ სენ-მარტინის ეკლესიაში შეკრებილი ხალხი კი არა, მგონი, იქვე, ახლოს, ტრაფალგარის მოედანზე, სვეტის თავზე ამაყად შემომდგარი ადმირალი ჰორაციო ნელსონიც კი უკრავდა ტაშს ქართულ სიმღერას.

ჩვენ კი, გადაღლილები, მაგრამ აშკარად ბედნიერი სახეებით დიდხანს ვიდექით სცენაზე და, ღმერთმა იცის, უკვე მერამდენედ ვუკრავდით თავს აღტაცებულ დარბაზს, სადაც მხოლოდ ერთადერთი ქალბატონი – ბაგრატიონ-იმერეტინსკი არ უკრავდა ტაშს. იდგა ამაყად და სცენიდან ვხედავდით, ეკლესიის ზედმეტად განათებული თალის ქვეშ როგორ ირეკლავდა შუქს მისი ცრემლებით სავსე დიდი ქლიავისფერი თვალები...

შეხვედრა დიდოსტატთან

90-იანი წლების დასაწყისიდან სცენასაც გაუშინაურდით და ევროპასაც. წელიწადში ორჯერ მაინც გვინევდა ხოლმე ევროპის ქვეყნებში ყოფნა და ძალზე სწრაფად ავუღეთ ალლო იქაური ყაიდის ცხოვრებას. უწინდებურად აღარაფერი გვაკვირვებდა და აღარც უხერხულ სიტუაციებში ვვარ-

დებოდით ჩვენი უმეცრების გამო, თუმცა იშვიათად მაინც გამოვკრავდით ხოლმე ხელს ისეთ ფაქტს, საბჭოეთი შეჩვეულებს რომ გვაოცებდა ხოლმე.

მახსოვს, ერთხელ ტანსაცმლის უზარმაზარ, ექვსსართულიან მაღაზიაში შევბოდილდით მე და გოგი. ჯერ თავად ის მაღაზია იყო ჩვენთვის უცხო სანახავი და მერე იქ გამოფენილი ტანსაცმელი. ეს ის პერიოდაა, ჩვენში რომ სად იყიდებო, ასეთი შეკითხვა არ არსებობდა. ტანზე თუ კი რამ ნორმალური გეცვა, ვილაც აუცილებლად გკითხავდა, სად იშოვეო. ჰოდა, წარმოიდგინეთ, უეცრად შევდივართ ისეთ სივრცეში, სადაც არაფერი საშოვნი არაა, ყველაფერი შენ თვალწინ დევს, ყველაფერზე თვალი გრჩება და ყველაფრის შეძენა გინდა. აბა, ჩვენი ჯიბის პატრონები ყველაფერს როგორ შევიძინდით, მაგრამ გოგომ მაინც საკმაოდ იყიდა რალაც-რალაცები და კიდევ კარგა ხნის ბოდილის შემდეგ, როგორც იქნა, თავი დავაღწიეთ ჩვენთვის იმ ჯადო მაღაზიას. სასტუმროსკენ მივდივართ ფეხით. უეცრად გოგი გაჩერდა, პარკები მომანოდა, ცოტა ხნით დამიკავეო. თვითონ საფულე ამოიღო და ფული გადათვალა. მერე სხვა ჯიბეებიც გადაამოწმა და მეუბნება, უკან უნდა დავბრუნდეთ, მოლარეს ათი მარკა გადავაცოლო. ხო, ის არ მითქვამს, გერმანიაში რომ ვართ. იმ დროს თბილისთან დაძმობილებულ ქალაქ ზაარბრუკენში. არ ღირს, გოგი, ათი მარკის გულისთვის წვალება. თან რამე შარში არ გაგვხვიონ და აქეთ არ დაგვადონ ვალი-მეთქი, – ვუთხარი, მაგრამ გოგის ასე ადვილად გადაათქმევინებდი რამეს?! ჰოდა, მარტო ხომ არ გავუშვებდი, ნავეყვი მეც. შევედით ისევ იმ შენობაში და მივადექით ისევ იმ სალაროს, სადაც გოგომ ფული გადაიხადა. პატარა რიგშიაც მოგვინია დგომა და, როგორც კი გოგომ მოლარე დაიმარტოხელა, ეუბნება – აი, ამ ყველაფრის თანხა, რაც ამ პარკებში მიწყია, თქვენთან გადავიხადე, აქედან რომ გავედი, დანახარჯი დავიანგარიშე და აღმოჩნდა, რომ თქვენთვის ათი მარკით მეტი მომიციაო... ველოდები

ჩვენთვის ტრადიციული ინილო-ბინილოს დანყებას: „არა მგონია, ასე მომხდარიყო, კარგად მოძებნეთ?! იქნებ სადმე სხვაგან გიდევთ, გირჩევთ კიდევ ერთხელ გადაამოწმოთ!“ და ასე შემდეგ. არა, მსგავსი არაფერი მომხდარა. როგორც კი მიხვდა მოლარე, რისთვის ვიყავით მისულები, მაშინვე მენეჯერი გამოიძახა. ჯერ გამონერილი ჩეკების მიხედვით იმ დღის ნავაჭრი დაინგარიშეს, მერე სალარო გახსნეს, სხვადასხვა უჯრაში ჩალაგებული კუპიურები დაითვალეს და ზედ ხურდაც მოაყოლეს. არ გაინტერესებთ, რა მოხდა? რა და გამონერილი ჩეკების ჯამზე ფული ზუსტად ათი მარკით მეტი აღმოჩნდა. აიღეს ის ათი მარკა და გოგის ბოდიშის მოხდით დაუბრუნეს. გაოცებული და გახარებული წამოვედით. გვიხაროდა, ასე უმტკივნეულოდ და ნერვების წენვის გარეშე რომ დამთავრდა ყველაფერი, ამასთან ერთად გვაოცებდა მათი წესრიგისა და წესიერების ხარისხი. ისე უნდა გითხრათ, ჩვენც გვარიანად ვაოცებდით ხოლმე იქაურებს ჩვენი ზნით, ხასიათით, სილალით, სიმღერით, ქართული გულუხვობით და ზოგჯერ შექმნილი სიტუაციიდან თავის დაღწევის გონებასამხვილური მიგნებებით.

მახსოვს, ეს ამბავიც ზაარბრუკენში მოხდა. ქალაქის მერიაში ოფიციალური შეხვედრიდან გამოსულებმა ფოიეში ბილიარდის მაგიდა დავინახეთ. ჩვენთან იმ დღეებში დამეგობრებულმა გერმანელმა თამაში შემოგვთავაზა. არსად გვეჩქარებოდა და ჩვენც დავეთანხმეთ. ბილიარდის მაგიდაზე ერთადერთი თეთრი უნომრო ბურთულა ეგდო. ამ გერმანელმა მაგიდაზე მიმონტაჟებულ რალაც აპარატის ქრილში ერთმარკიანი მონეტა ჩააგდო და მოულოდნელად თხუთმეტი მოყვითალო ფერის და ერთიდან თხუთმეტამდე დანომრილი ბურთულაც მაგიდაზე ამოიყარა. მერე თამაშის პრინციპიც აგვიხსნა, რომელიც ისედაც ვიცოდით, მაგრამ სიახლე ის იყო, რომ ჯიბეში ჩაგდებული ბურთულა უკან აღარ ბრუნდებოდა და ვერც ხელით ამოიღებდი. მხოლოდ შემთხვევით ჩავარდნილი თეთრი

უნომრო ბურთულა ბრუნდებოდა უკანვე, მაგიდაზე. თხუთმეტივე ბურთულა რომ ჩავარდებოდა, ვისაც მეტი ქულა ჰქონდა დაგროვილი, მოგებულაც ის იყო. ახალი პარტიის დასაწყებად კი ისევ ერთმარკიანი მონეტა უნდა ჩაგეგდო აპარატში. ბრწყინვალედ იყო მოფიქრებული, მარტივად და შედეგიანად. მე რაღაც საქმეები მაქვსო, გერმანელმა, თქვენ დაგტოვებთ, ითამაშეთ და ასე სამი საათის შემდეგ მოგაკითხავთო. თან რამდენიმე ერთმარკიანი მონეტაც დატოვა თამაშის თავიდან დასაწყებად.

ჰოდა, ის ჩვენი გერმანელი სამი საათის შემდეგ რომ დაგვიბრუნდა, პირველი, რასაც ყურადღება მიაქცია, ის იყო, რომ მის მიერ დატოვებული ერთმარკიანები ისევ ხელუხლებლად ენყო, ჩვენ კი ბილიარდის თამაშს ვაგრძელებდით. ისევ იმ პარტიას თამაშობთო?! – გაუკვირდა. როცა გაიგო, იმ ერთს კი არა, უკვე მეექვსე პარტიას ვთამაშობდით, კიდევ

უფრო მეტად გაკვირვებულმა გვითხრა, აბა, ეს მონეტები აქ საიდანო... მაშინ გავუმხილეთ, რომ, ასე ვთქვათ, თამაშის წესი შევცვალეთ, ანუ უკუღმა თამაში დავინწყეთ. დანომრილ ბურთულებს კი არ ვაგდებთ თეთრი უნომრო ბურთულით, პირიქით, თეთრს ვაგდებდით დანომრილი ბურთულებით, ჩავარდნილი თეთრი ბურთულა კი, როგორც თქვენ თავად გვითხარით, თავისით ამოდიოდა, დანარჩენი იგივე იყო, თხუთმეტიჯერ რომ ჩავაგდებდით თეთრ ბურთულას, ვისაც მეტი ქულა უგროვდებოდა, მოგებულაც ის იყო-მეთქი. კი, მაგრამ ქულებს როგორ ითვლიდითო, ბო-

ლო იმედს ებლაუჭება ჩვენი მასპინძელი. ჩვეულებრივად, რომელ ნომრიანი ბურთულითაც ჩავაგდებდით თეთრს, ზუსტად იმდენ ქულას ვინერდით-მეთქი.

ცოტა ხანს გაჩუმებული გვიმზერდა, მერე პირჯვარი გადაინერა და თქვა: ღმერთო ჩემო, რა სხვანაირები ხართ და როგორი გონებაგახსნილები, როგორ კრეატიულად აზროვნებთ. ამის გამომგონებელს ფირმისგან იმხელა პრემია აქვს აღებული, ეს ამბავი რომ შეიტყონ, იმ პრემიას უკან მოატანიებენ და თვითონ შეიძლება თავი ჩამოიხრჩოსო.

სხვა რაღაცებიც ხდებოდა. მახსოვს,

ბელგიასა და ლუქსემბურგში გვექონდა კონცერტები. ბრიუსელის ცენტრში რომელიღაც დიდ რესტორანში სადილად შეგვიყვანეს. მეორე სართულზე, გაქათქათებულ მაგიდასთან მოვკალათდით და მალე წვნიანი ჩამოგვირიგეს ყველას. დაგხედეთ ოხშივარადენილ თეფშებს, აშკარად სუპ-ხარჩო გვედგა ყველას წინ. საქონლის მკერდის ორ-ორი ზომიერი ნაჭრით, შუაში ხრტილი რომ აქვს გაჩხერილი. კამკამა წვენი და თეფშის ფსკერზე ბრილიანტებივით ბრინჯის მარცვლები. მადისაღმძვრელი, მშობლიური სანელებლებით გაჯერებული ოხშივარი. შიმშილის მიუხედავად, საკმაოდ

უხალისოდ ავიღეთ კოვზები და დავინყეთ ჭამა. არადა, უკეთეს რას დააგემოვნებდი, ნამდვილი შედევი იყო. გეგონება, ბრიუსელის ცენტრში კი არა, გოგისვანიძეების დუქანში ვისხედით ქუთაისში. ვხვრეტ ამ მშობლიურ გემოს და ხმას არცერთი არ ვიღებთ, თუმცა ყველას, ალბათ, ერთი და იგივე აზრი გვიტრიალებს თავში, სხვადასხვა ვარიაციებით. ბოლოს გოგიმ ველარ მოითმინა და ყველას სათქმელი თვითონ თქვა: ამის დედაც, ეს კერძი აქამდე სუფთა ქართული მეგონა და აგერ შუაგულ ევროპაში ისე მოგვართვეს, თითქოს ბელგიაში კი არა, რიკოთის უღელტეხილზე ვიყოთ. აბა, ბიჭოოო... დაამატა ზაურიმაც, არ ნამიხდა ხასიათიო?!

ამ დროს თეთრებში გამონყობილი და თეთრჩაჩიანი მშობლიური იერის მქონე ჭარმაგი კაცი მოგვადგა მაგიდასთან, გაგვიღიმა და რაჭული კილოთი გვკითხა – მოგეწონათ, ბიჭებო?!. სადა ხარ თურმე! ქართული სამზარეულოს კვირული ყოფილა იმ რესტორანში და ჩვენც იმიტომ მიუყვანივართ. ეთქვათ მაინც იმ შობელძაღვლებს, არ დაგვიხეთქეს გულები?!

ასე იყო თუ ისე, შვებით ამოვისუნთქეთ და, რაც მერე ჩვენ იმ რაჭველს ვეფერეთ... კონცერტზე დავპატიჟეთ და უამრავი საერთო ნაცნობიც წუთში გამოვუნახეთ ერთმანეთს.

იქვე, რესტორანში შეგვატყობინეს, ქვემოთ ვილაც ჰოლანდიელი გელოდებოთ, თქვენთან გასაუბრება სურსო. ის ჰოლანდიელი ვინმე ჰენკი აღმოჩნდა, იმპრესარიო. ჩვენ ბრიუსელის შემდეგ ლუქსემბურგის სითი-ჰოლში გვექონდა კიდეც ერთი კონცერტი ჩასატარებელი და ამით ვამთავრებდით გასტროლებს. ჰოდა, იმ იმპრესარიომ მეზობელ ჰოლანდიაში კონცერტების გაგრძელება შემოგვთავაზა. პირობებზეც ადვილად შევთანხმდით, ლუქსემბურგის კონცერტიც მოვითავეთ და ჰენკის გამოგზავნილი ავტობუსით ჰოლანდიაში გავემგზავრეთ. იქ ერთ პატარა დაბაში დავიდეთ ბინა. ჰენკიც იქვე ცხოვრობდა და ანსამბლის

წევრები თავის მეგობრებთან გადაგვანანილა საცხოვრებლად. მე და ზურა ახალგაზრდა ცოლ-ქმრის ოჯახში მოვხვდით. ქმრის სახელი აღარ მახსოვს, ცოლს კი ანა-ბელა ერქვა, შვილი ჯერ არ ჰყავდათ. სამაგიეროდ, ერთი მოზრდილი ძაღლი, ბელგიური ნაგაზი დარბოდა ოთახებში, რომელსაც საკმაოდ უცნაური სახელი ერქვა – „კორსაკოვი“. ზურას რატომღაც სულ ეშლებოდა ხოლმე და კორსაკოვის ნაცვლად პატრონის სახელს ეძახდა: „ანა-ბელა, ანა-ბელა, ნწუ-ნწუო“, – დაუძახებდა ხმამაღლა და ამ დროს ნამდვილი ანა-ბელა სამზარეულოში საუზმეს გვიმზადებდა. გაჩერდი, ზურა, არ გაიგოს, თორემ ყავაში სანამლავს ჩავვიყრის-მეთქი, ვეუბნებოდი. მეტისმეტად ჭკვიანი და მონესრიგებული ძაღლი კი იყო. შუა ოთახში, სავარძლების წინ, პატარა, ტაბლასავით მაგიდა იდგა და იმ მაგიდაზე სურნელოვანი ორცხობილებით სავსე ლანგარი იდო. იმ ორცხობილების არომატით იყო იმხელა ოთახი სავსე და წარმოიდგინეთ, ჩვენს ყნოსვას რომ ასე აღიზიანებდა, ძაღლს რა დღეში ჩააგდებდა. მოვიდოდა ხოლმე სულ ახლოს, ოთხივე ფეხზე ჩაიჩოქებდა ტაბლასთან, თავს მაგიდაზე ისე შემოდებდა, რომ შავი დრუნჩი ლამის ლანგარზე ჰქონდა მიდებული და ნაღვლიანი თვალებით შესცქეროდა ორცხობილებს, მაგრამ პირს არ აკარებდა. დღემდე ვერ ვხვდები, რა ნებისყოფა ჰქონდა ასეთი იმ საცოდავს, სურვილის ამგვარად დაოკებას რომ ახერხებდა. მე კი ამის შემყურეს, ჩვენი სოფლის ძაღლი გამახსენდა, ჯუღბარსა. მეზობლის ძაღლი კი იყო, მაგრამ მე რომ სოფელში ჩასულს დამიგულეებდა, მაშინვე ჩვენთან გადმობარგდებოდა ხოლმე საცხოვრებლად. საჭმელს ელოდა ჩემგან და იმიტომ. რა თავშეკავება და რის მორალი, ოღონდ რამე მოეხელთებინა ჯუღბარსას და უკან როგორ დაიხევდა. ერთხელ მე და მამაჩემს რთველის დამთავრებასთან დაკავშირებით შეპინკინებული მთელი გოჭი აგვაცალა ცხვირწინ და გავარდა ტყეში. პურის ნატეხებს ვუყრიდი აივნიდან. მოხერხებული ჯამბაზივით ჰაერშივე იჭერდა,

იქვე, ფეხებთან, მინაზე დებდა და, მორიგი ნატენის მოლოდინში, კუდის ქიცინით მომაჩერებოდა. მორჩა, გეყოფა-მეთქი, რომ ვუთხარი და თვითონაც რომ მიხვდა, მეტის გადამგდები აღარ ვიყავი, მხოლოდ მერე დაიწყო იმ დაგროვებული ნატენების გამალებით ჭამა. ნამშივე მოულო ბოლო, მაგრამ, ეტყობა, არ ეყო, ნამოვიდა და ოდის გვერდით ჩამოყრილი მნიფე ტყემლის ჭამა დაიწყო. ძალღი და ტყემალი ოდესმე გაგიგონიათ?! აი, ჯულბარსა კი ჭამდა. მართალია, მეტისმეტი სიმჟავისაგან მთლად ადამიანივით ემანჭებოდა ამ დროს სახე, მაგრამ მაინც ჭამდა.

ერთხელ ახალი წლის წინა დღეებში ჩავედი სოფელში, ღორი უნდა დაგვეკლა. გადმოვიდნენ მეზობელი გურულები. ეზოშივე დაანთეს ცეცხლი და თვითონაც ცეცხლივით ამოქმედდნენ. დანთებულს სამფეხი დაადგეს, სამფეხზე წყლით სავსე სპილენძის საარყე ქვაბი შემოდგეს, გურულები რომ კარდალას ეძახიან. წყალი ნამოდულდა და თუ არა, ღორი ნამოაქციეს, დაკლეს, გაასუფთავეს და ცალი კანჭით ჩამოკიდეს ხეზე. ჯულბარსაც ჩვენთანაა, რალა თქმა უნდა, ამჯერად თავის პატრონთან ერთად. ფეხებში გვედება ყველას, თავს გვახსენებს – არ დავიწყდეთ, მეც რომ აქ ვარო.

ღორის გამოშიგვნა რომ დაიწყეს, ჯულბარსას პატრონმა გულ-ღვიძლს, გურულები რომ ფიჭვა-მაგარას ეძახიან, ნალველა ააჭრა და ჯულბარსას გადაუგდო – ვნახოთ, აბა, თუ შეჭამსო. კი მინდოდა მეთქვა – ნუ იზამ მაგას, ცოდოა ძალღი-მეთქი, მაგრამ ველარ მოვასწარი. ჯულბარსამ ტრადიციულად ჰაერშივე დაიჭირა და, როგორ ფიქრობთ, ტყემალჭამია ძალღი ჯერ კიდევ თბილი ხორცის ნაჭერზე იტყოდა უარს?! რა იცოდა ჯულბარსამ, ნალველი რა იყო, მაშინვე გაკვნიტა და სიმწრისგან ლამის გადაირია ძალღი. პირი დაალო და ადამიანივით ხავილი დაიწყო. გავარდა უცებ, იქვე, ეზოში დაფნის ფოთოლი მონყვიტა და დაღეჭა, დაფნით გაანეიტრალა ნალველის სიმწარე.

ერთი წლით დავივიწყეთ ეს ამბავი. წლისთავზე კი იგივე რიტუალი გავიმეორეთ და ჯულბარსაც, თავის პატრონთან ერთად, რა თქმა უნდა, ისევ ჩვენთანაა. ჰოდა, ისევ პატრონმა თქვა, ვნახოთ, აბა, ერთი თუ ახსოვს შარშანდელიო და ისევ გადაუგდო ძალღს ფიჭვა-მაგარაზე აცლილი ნალველა. ისევ ჰაერში კი დაიჭირა ჯულბარსამ გადაგდებული, მაგრამ გაღეჭვით აღარ გაუღეჭავს. ბალახებზე დადო, ერთი ორჯერ დაყნოსა, მერე გაიქცა და დაფნის ფოთოლი მოიტანა, როგორც აღმოჩნდა, ყოველი შემთხვევისათვის, რადგან ნალველა აღარც დაუღეჭავს, პირდაპირ გადასანსლა და ამის გამო გემოც აღარ გაუგია.

კორსაკოვს კი ისევ მაგიდაზე უდევს თავი და კვლავ ორცხობილების სურნელით ტკბება. ნამდვილი შორით კვდომა და შორით დაგვა აქვს, მოკლედ. ამასობაში ანა-ბელამ საუზმეც გაგვიზადა, ჩვენც სწრაფად ვისაუზმეთ და სალამომდე გამოვემშვიდობეთ მასპინძელ ქალბატონს.

სალამოს, შინ რომ დავბრუნდით, ორივე ცოლ-ქმარი სახლში დაგვხვდა. ორცხობილიან მაგიდასთან ახლოს სავარძლებში ისხდნენ და ტელევიზორს უყურებდნენ. საკმაოდ გვიან კი იყო, მაგრამ, სანამ შიდა კიბით ჩვენს ოთახში ავიდოდით დასაძინებლად, ორცხობილების ლანგრის გვერდით კარტი დავინახე მაგიდაზე და მაშინვე ჩვენი მასპინძლების გახალისება გადავწყვიტე. თუ სურვილი გაქვთ, რამდენიმე საინტერესო ფოკუსს გასწავლით-მეთქი, – ვუთხარი. ხალისით დამეთანხმნენ. ვასწავლე კიდევაც რამდენიმე მარტივი ფოკუსი. ჯერ ვაკეთებდი და მერე ვუხსნიდი. ბავშვებივით უხაროდით. ბოლოს ვუთხარი, ახლა ერთ შედარებით რთულსაც გიჩვენებთ, ოღონდ ამას ველარ გასწავლით, რადგან მის გაკეთებას როგორ ვახერხებ, მე თავად ვერ ვხსნი-მეთქი. რალაც განსაკუთრებულითვის ვამზადებ, მოკლედ. დავალაგე მაგიდაზე ნებისმიერი ცხრა კარტი, თითო რიგში სამ-სამად, ვეუბნები მერე,

ახლა მე დაგტოვებთ, ოთახიდან გავალ, თქვენგან ერთ-ერთმა კი ამ ცხრა კარტიდან ნებისმიერს თითი დაადოს, შემოვალ მერე და გამოვიცნობ, რომელ კარტს დაადეთ თითი-მეთქი. არ არსებობს, ეს უბრალოდ შეუძლებელიაო, – ატეხეს ნიოკი. ვნახოთ-მეთქი, – ვუთხარი და ოთახიდან გავედი. ჯერ კარგად შეამონმეს, ოთახში მალულად ხომ არ ვიყურებოდი და, როცა დარწმუნდნენ, რომ სულაც არ ვაპირებდი ცულლუტობას, თითი დაადეს კარტს და შემოდითო დამიძახეს. შევედი მეც და სერიოზული სახით ვკითხულობ, რომელმა დაადეთ თითი-მეთქი. რომელმაც მითხრა – მეო, იმას დავადე თავზე მარჯვენა და ვთხოვე იმ კარტზე ეფიქრა, რომელსაც თითი დაადო. მერე მივედი და ვაჩვენე, აი ესაა-მეთქი. კინალამ ჭკუიდან გადავიდნენ. აბა, კიდევ ერთხელ, ეს, ალბათ, შემთხვევით გამოგივიდათო. გავედი ისევ ოთახიდან და თავიდან გავიმეორე ყველაფერი. დიდხანს გაგრძელდა მერე ასე და, რა თქმა უნდა, ყოველ ჯერზე კარტსაც ზუსტად ვაგნებდი. მე და ზურას ხომ დიდი ხნის დახვეწილი გვექონდა ეს უაღრესად ადვილი, მაგრამ მეტად შთამბეჭდავი ტრიუკი. ვერაფრით ხვდებოდნენ, იმ კარტს რომ ზურა მანიშნებდა. ზურასაც თვალს არ აცილებდნენ, მაგრამ ამაოდ. ანდა როგორ მიხვდებოდნენ რამეს, როცა მე ოთახში შემოსვლისთანავე შორიდანვე ვიცოდი უკვე, რომელი კარტი მქონდა ამოსარჩევი. ზურას საერთოდ არც ვუყურებდი. არც ის მიცქერდა. მე მხოლოდ მისი ხელებისთვის უნდა შემეხედა წამიერად, ეს იყო და ეს.

იმდენჯერ გამიშვეს გარეთ და იმდენჯერ დამაბრუნეს, რომ ბოლოს მომბეზრდა ეს ყველაფერი და ვეუბნები, ბოდიშს კი გიხდით, მაგრამ უნდა გავჩერდეთ, მეტს ვეღარ გავაგრძელებ, კარტის გამოცნობა ხომ გონების დიდ დაძაბვას ითხოვს ჩემგან და, ბუნებრივია, ვიღლები. თუ დროზე არ შევწყვიტე, შეიძლება, გონება საერთოდ დავკარგო-მეთქი... მოკლედ, გავუტყე და გავუტყე. კარგო,

მაშინვე დამეთანხმნენ, ოღონდ ხვალ სალამოს მეგობრებს მოვინვევთ და პირობა მოგვეცით, რომ ხვალაც სულ რამდენჯერმე გააკეთებთ იმავეს. ეს საოცრება იმათაც თუ არ ნახეს, მხოლოდ მოყოლილს არ დაიჯერებნენო. კი ბატონო, იყოს მეგობრებიც-მეთქი, დავეთანხმე და, ალბათ, ყველაფერი კეთილად დამთავრდებოდა, ზურაც რომ ჩემთან ერთად წამოსულიყო დასაძინებლად, მაგრამ არა, ცოტა ხნით კიდევ დავრჩებიო, ზურამ და მე რომ კიბეზე ავდიოდი, ყური მოვკარი, როგორ მაქებდა, მართლაც საოცარი ნიჭი აქვს, ფოკუსი ფოკუსად, მაგრამ თქვენ ის უნდა ნახოთ, ჭადრაკს როგორ თამაშობსო...

დღემდე წარმოდგენა არ მაქვს და ვერც თვითონ ხსნის, ეს ჭადრაკის თამაში საიდან მოიტანა. არც ის ვიცოდით არცერთმა მაშინ, ეს უწყინარი ნათქვამი სულ მალე ყაჩაღივით რომ წინ გადაგვიდგებოდა.

მეორე დღეს, სალამოს, სახლში რომ დავბრუნდით, შეპირებული მეგობრების ნაცვლად ვილაც შავებში ჩაცმული სათვალისანი მამაკაცი ბოლთას სცემდა ოთახში. ორცხოებილების მაგიდიდან ლანგარი გაექროთ და მის ადგილზე სათამაშოდ გამზადებული საჭადრაკო დაფა იდო და გვერდით საათიც ედგა. ანა-ბელამ კი სიხარულით მამცნო, სიურპრიზი მოგიმზადეთ და თქვენთან ჭადრაკის სათამაშოდ ამსტერდამიდან გროსმაისტერი ჩამოვიყვანეთო. მაგარი სიურპრიზი იყო! დამცეცხლა ტანში, მაგრამ რეალობას სადღა გავექცეოდი?! ზურას მივუტრიალდი და ქართულად ვეუბნები, მაგარი ვარ ხომ ჭადრაკში, მიდი ახლა და შენ ეთამაშე ამას, ენა რომ გისწრებს წინ-მეთქი. ამას თუ გააკეთებდნენ, როგორ ვიფიქრებდიო, თან კვდება სიცილით. რას იზამ ახლაო, მეკითხება. რა უნდა ვქნა, გროსმაისტერს ვეთამაშო ჭადრაკი?! რა თქმა უნდა, უარს ვიტყვი-მეთქი. ავდექი და სასტიკად ვიუარე. ბოდიშს კი გიხდით, ამხელა გზა რომ გამოიარეთ, მაგრამ წინასწარ ხომ უნდა შეგეთანხმებინათ, არ მაქვს დღეს ჭადრაკის თამაშის

ხალისი და გთავაზობთ სხვა დროისთვის გადავდოთ-მეთქი. თან ვცდილობ გავიქცე სადმე და თვალს მივეფარო, თავი რომ დამანებოს. ხან აივანზე გავედი, ხან სამზარეულოში შევიხედე, აბაზანაშიც შევედი, მაგრამ, შენც არ მომიკვდე, ყველგან კუდში დამდეგს და მეტი ვაშაკიძესავით მეხვეწება, გინდა თუ არა მეჭიდავეო. მე კი განა ნაგების შიში მქონდა, ანუ ჭადრაკის თამაშს ნაგების შიშის გამო კი არ ვარიდებდი თავს, სუფთა წყლის დილეტანტი რომ ვიყავი და ეს რომ პირველივე სვლებიდან გამჟღავნდებოდა, ეს მაშფოთებდა და ამის მეშინოდა. მე ხომ თამაშს, ჰა და ჰა, უბნის ტურნირების დონეზე ვქაჩავდი, ზედიზედ ორი ან მაქსიმუმ სამი სვლის გათვლა თუ შემეძლო და მითხარით ერთი, დიდოსტატთან თამაში როგორ უნდა გამებედა?! ჰოდა, ამიტომაც გავფიქვდი, მაგრამ ანა-ბელასა და თავად იმ გროსმაისტერის იმდენი ხვეწნა-მუდარისაგან ეკვატორისკენ წასულ აისბერგივით დადნა თანდათან ჩემი გაჯიუტება და, კარგი, თანახმა ვარ, ვითამაშოთ, მხოლოდ ერთადერთი პარტია-მეთქი. მაგიდას სათამაშოდ რომ მივუჯექით, ზურას ნერვებმა უმტყუნა და ზემოთ, ჩვენს ოთახში გავარდა. მე კი ტირილი მინდა, ისეთ დღეში ვარ. ფიგურების ფერები გავითამაშეთ. თეთრი ფიგურები მერგო, ბედმა გამიღიმა-მეთქი, ისე ვთქვი, ვითომ რაიმე მნიშვნელობა ჰქონდა, თეთრი ფიგურებით ნავაგებდი თუ შავით. ზუსტად მეც იმ სიმღერასავით მჭირდა, „შავი ზღვა თეთრად მოგეჩვენება“-ო. საათის გამოყენებაზეც უარი ვუთხარი, ხმარებაც არ ვიცოდი, პრინციპში, მაგრამ, ვითომ გულმონყალემა გამოვიჩინე და რამდენიც გსურდეთ, იმდენი იფიქრეთ, დროში არ გზღუდავთ-მეთქი, დავამატე.

მოკლედ, დავინყეთ. მეფის წინა პაიკით დავინყე თამაში და მიყვები ასე ნელ-ნელა. რა თქმა უნდა, არავითარი ჩანაფიქრი არ მაქვს, უბრალოდ, რა სვლასაც გააკეთებს, ვცდილობ, გასანეიტრალეული მოვიფიქრო რამე და იმით ვუპასუხო, ეგაა და ეგ. ასე გაგრძელდა კარგა

ხანს. მე დაახლოებით იმ დღეში ვარ, კინოფილმ „შესანიშნავ შვიდეულში“ რომ ამბობს ერთი – მეცამეტე სართულიდან გადმოვარდა კაცი და მეშვიდე სართულს რომ ჩაუქროლა, გაიფიქრა, ჯერჯერობით ყველაფერი კარგად მიდისო.

ამასობაში დაფაზე პოზიცია თანდათან ნკნელის ღობესავით ჩაიხლართა. რომელიმე ძვირადღირებული ფიგურა კი არა, პაიკი რომ პაიკია, ჯერ არცერთი არ დალუპულა და არ ჩამოქვეითებულა საომარი ველიდან. სვლა გროსმაისტერისაა, მაგრამ მეც ჩაფიქრებული დავცქერი დაფას და ვხვდები, რომ მორჩა, დამთავრებულა ყველაფერი, რადგან, როგორი სვლაც არ უნდა გააკეთოს, ვიცი, რომ საპასუხოდ ველარაფერს მოვიფიქრებ. ყველანაირი აზრი გადანურული მაქვს უკვე. ნერვიულობისგან წამოვდექი და ოთახში დავინყე წინ და უკან სიარული. ის კი ზის და ფიქრობს. ასე იფიქრა დაახლოებით ოცი წუთი ან იქნებ მეტიც, წამოდგა მერე, მოვიდა ჩემთან, ხელი ჩამომართვა და გილოცავთ, თქვენ გაიმარჯვეთო, მეუბნება.

მოულოდნელობისაგან ვიგრძენი, როგორ გადამიარა სახეზე სინითლემ და ყურებიც როგორ გამიხურდა, მაგრამ დაბნევით არ დავბნეულვარ და მაშინვე თავხედურად დავეთანხმე, ხო, ნაგებული პოზიცია გაქვთ-მეთქი. ახლა მე ჩამოვართვი ხელი, გამოვემშვიდობე და ზემოთ, ოთახში ავედი. ტახტზე მინოლილი ზურა კედლისაკენ იყო გადაბრუნებული და ჩემი ფეხის ხმა რომ გაიგო, ჰა, რა ქენიო, მეკითხება.

– რას ვიზამდი, ზურა, ხომ არ შეგარცხვენდი, მოფუგე-მეთქი.

ელდანაკრავივით წამოხტა და იყვირა: – რას ამბობ, მართლა მოუგე?! გროსმაისტერს?!

– კი, მართლა მოფუგე-მეთქი, – დავუდასტურე. – აუუ, შენ რა გითხარი, რაც მე ვინერვიულეო... კი, მაგრამ, როგორო, როგორ მოუგეო, – მკითხა.

ეგ კი მართლა აღარ ვიცი, ადგა და მოულოდნელად დამნებდა-მეთქი.

თამარ კელიტაშვილი

უსპვდომეცნიერული ლეგენდების ძიებაში

ეს წერილი, შემოკლებული სახით, 2018 წელს დაიბეჭდა ჟურნალ „ახალი საუნჯის“ მე-8 ნომერში. ამჟამად გთავაზობთ მის სრულ ვერსიას

სრულიად შემთხვევით, სასულიერო პირისა და პოეტის, **პაატა კვარაცხელიას** (მამა პეტრეს) სადისერტაციო მაცნე ჩამივარდა ხელთ, სათაურით – „მისტიციზმი ტერენტი გრანელის პოეზიაში“ (ხელმძღვანელი: ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი **მანანა კვაჭანტირაძე**).

ერთი შეხედვით, სავსებით ბუნებრივია სასულიერო პირის მიერ კონკრეტული პოეტის შემოქმედებაში მისტიკური ასპექტების ძიება და, შესაბამისად, მკითხველის დაინტერესება მეტაფიზიკური პლანის მიხედვით. აქედან გამომდინარე, სასულიერო პირს პასუხისმგებლობაც მეტი აკისრია.

მხატვრული ტექსტის ინტერპრეტაციისას მკითხველს მუდმივად აქვს სიახლის მოლოდინი, რომელიც მხოლოდ იმ შემთხვევაში გამართლდება, თუ ნაწარმოების ანალიზი ხელს შეუწყობს მისი თვალსაწიერის გაფართოებას – დაფარული აზრობრივი შინაარსისა და სიღრმისეული შრეების ამოკითხვას, ოღონდ ასეთ დროს ყოვლად მიუღებელია ტექსტზე ძალადობა – არა მარტო ფაქტების დამახინჯების თვალსაზრისით, არამედ ისეთი რამის მიწერა, რომელიც აშკარად აცდენილია მხატვრულ რეალობას და მხოლოდ ლიტერატურათმცოდნისა თუ კრიტიკოსის ზღ-

ვარგადასული ფანტაზიის, დაუსაბუთებელი, ულოგიკო მსჯელობის ნაყოფია.

ტექსტზე ძალადობის ნიმუშია გაზეთ „ილორის“ 2017 წლის 6-13 დეკემბრის ნომერში გამოქვეყნებული **თამარ პაიჭაძის** ინტერვიუ, რომელმაც ტერენტი გრანელის ბიოგრაფიისა და შემოქმედების მკვლევარის, ლერი ალიმონაკის მწვავე რეპლიკა გამოიწვია – „მეტი ყურადღება, პროფესორო!“; სადაც ავტორი უდროოდ დაღუპული პოეტის, ტერენტი გრანელის სიტყვებს შეახსენებს მისი შემოქმედებით დაინტერესებულ მკვლევარებს: „მრავალ ლეგენდებს იტყვიან ჩემზეო“. ჰოდა, მეც ეს სიტყვები გამახსენა პაატა კვარაცხელიას სადისერტაციო მაცნემ. მისანის გუმანი ჰქონია ტერენტი გრანელს! ჩვენმა ლიტერატურათმცოდნეობამ ლეგენდების, უფრო სწორად, ცრულეგენდების მთელი კასკადი დაახვავა მასზე და აი, კიდევ ერთი ფაქტი!

მკითხველი რომ უკეთ ჩასწვდეს პრობლემის არსს, უპრიანია, ჯერ ისევ ლერი ალიმონაკის სტატიას მივუბრუნდეთ, რომლის ადრესატიც, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი თამარ პაიჭაძეა. ლერი ალიმონაკის აღშფოთების მიზეზი ის გახდა, რომ პროფესორმა პაიჭაძემ არც აცია, არც აცხელა და მკითხველს მთელი თავ-

დაჯერებულობით გადმოუშალა ტერენტი გრანელის ვითომდა სასიყვარულო ბარათის საიდუმლოება, რომლის ობიექტად თამარ ჯაფარიძე დაასახელა (ქალი, რომელთანაც პოეტს სასიყვარულო მიმონერა ჰქონდა, თუმც პირისპირ შეხვედრისას არ მოეწონა და მაშინათვე ზურგი აქცია), არადა სხვამ თუ არა, ლერი ალიმონაკმა მაინც უტყუარად იცის, რომ ქალბატონი პროფესორის მიერ ინტერპოლაციურ-პროფანირებული წერილი არც ქალს ეძღვნება და არც სამიჯნურო-სატრფიალო ხასიათის ტექსტთან აქვს რაიმე კავშირი. მისი რეალური ადრესატი არა ქალი, არამედ ტერენტი გრანელის უახლოესი მეგობარი, კომპოზიტორი აკაკი ანდრიაშვილია.

ლერი ალიმონაკი: **„პირველივე აზრით ფალსიფიკაციით იწყება. აქ მოხმობილია ტერენტი გრანელის წერილიდან ფრაგმენტი, რომლის ადრესატი, ინტერვიუს თანახმად, თამარ ჯაფარიძეა. გარდა იმისა, რომ წერილი დედნისეული ტექსტის უხამს ინტერპოლაციებს შეიცავს, სინამდვილეში მისი ადრესატი თამარ ჯაფარიძე კი არა, კომპოზიტორი აკაკი ანდრიაშვილია, პოეტის ერთ-ერთი უახლოესი მეგობარი. ხოლო ინტერპოლაციის შედეგად გაყალბებულია წერილის ონტოლოგიური შინაარსი. მას სასიყვარულო ბარათთან არაფერი აქვს საერთო. აღნიშნული წერილებისა და ლექსების დედნები ჯერ კიდევ 1967 წელს გადმომცა კომპოზიტორმა, მაშინ, როდესაც კარდაკარ დავდიოდი და ტრაგიკულად დაღუპულ პოეტზე ახლობელ-მეგობრებისგან მოგონებებსა თუ გაყვითლებულ ხელნაწერებს ვკრებდი. ლექსებიცა და წერილებიც 1979 წელს „საბჭოთა საქართველოს“ მიერ გამოცემულ ტერენტი გრანელის ერთტომეულში გამოვაქვეყნე, ხოლო დედნები სალიტერატურო მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდს ჩავაბარე. ვფიქრობ, არ იქნებოდა ურიგო ქალბატონ პროფესორს გადაეხედა ამ გამოცემისათვის“ (ლ. ალიმონაკი, „ილორი“, 2017, 10-17 იანვარი, გვ. 2).**

ასე რომ, სრულიად გასაგებია ლერი ალიმონაკის სამართლიანი პროტესტი იმ ადამიანის მიმართ, რომელსაც, თაობების

განათლების საქმე ანდო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა:

ეს ამბავი პაატა კვარაცხელიას სადისერტაციო მაცნემ გამახსენა, სადაც იმაზე უფრო გამაოგნებელ ცრულეგენდასა თუ ფსევდომეცნიერულ აბრაკადაბრას წავანყდი ტერენტი გრანელის შესახებ, ვიდრე „ილორი-ში“ გამოქვეყნებული პროფესორ პაიჭაძის ინტერვიუა. ერთ-ერთ ქვეთავში (**„ზოზიას მხატვრული სახე ტერენტი გრანელის პოეზიაში“**) ავტორი ხაზგასმით ამბობს, რომ ტერენტი გრანელის და, ზოზია, ლეთისმშობელს განასახიერებს, მასთან არის გაიგივებული:

„ვფიქრობთ, გრანელის პოეზიის შთაგონება მისი და ზოზია, მისი სახე კორელაციამა ლეთისმშობლის ხატებასთან. კვლევის შედეგად ვასკვნით, რომ **სადაც პოეტი ზოზიას ახსენებს, ლეთისმშობელს გულისხმობს** (ხაზგასმა ყველგან ჩემია – თ.გ.). ჩვენი აზრით, მათი სიყვარული დაძმურ ურთიერთობებს სცდებოდა იმ აზრით, რომ მისტიციზმის ყველაზე დაფარულ შრეებში პოვებდა თავშესაფარს“ (პ. კვარაცხელია, სადისერტაციო მაცნე, თბილისი, 2017წ. გვ.20).

მოდი, ამჯერად თავი ვანებოთ სტილისტურ ხარვეზებს. ჩვენი აზრით, – ამბობს დისერტანტი (ან უკვე ფილოლოგიის დოქტორი და მოქმედი ლექტორი(?!)), მაგრამ, საინტერესოა, ვისი აზრი იგულისხმება ამ „ჩვენში“? როგორც ჩანს, მისი და მისი სამეცნიერო ხელმძღვანელისა, რომელიც, ალბათ, გულდასმით ადევნებდა თვალს დოქტორანტის სადისერტაციო კვლევას და მასთან ერთად დაუშვა ასეთი სერიოზული ლიტერატურული თუ მეცნიერული ლაფსუსი. არადა, ამ დროს მკითხველმა ისიც კარგად უნდა იცოდეს, რომ პაატა კვარაცხელიამ დიდი ზარ-ზეიმით დაიცვა დისერტაცია და, როგორც „განსაკუთრებული“ სამეცნიერო გამოკვლევის ავტორი, უმაღლესი შეფასებით ხელდამშვენებულიც გამოუშვეს. დღეს კი ამ „სანიმუშო გამოკვლევის“ ავტორიც ისევე თავმომწონედ შედის ლექციაზე, როგორც ზემოთ დასახელებული ინტერვიუს ავტორი და განათლების მისაღებად მისულ

სტუდენტობას, მათი დიდი უმრავლესობის მშობლები ტანჯვა-წვალებით რომ გამოიმუშავებენ შვილებისთვის კურსიდან კურსზე გადასასვლელ თანხას, „მისტიციზმის ყველაზე დაფარულ შრეებზე“ ესაუბრება.

უფრო დეტალურად რომ გავცნობოდი პაატა კვარაცხელიას მიერ შეთხზული ცრულეგენდისა თუ ფსევდომეცნიერული ოპუსის არსს, მისი ავტორეფერატიდან სადისეტრაციო ნაშრომზე გადავინაცვლე. არ ვიცი, იმის შესახებ, რაც იქ ვნახე და წავიკითხე (აღნიშნულ ქვეთავს ვგულისხმობ, თორემ მთელი დისერტაციის წაკითხვისა აღარც სურვილი გამჩენია და აღარც ხალისი), ითქვა თუ არა დაცვაზე ხმამაღლა, მაგრამ ადამიანის ფანტაზიას რომ საზღვარი არა აქვს, ამაში კიდევ ერთხელ დავრწმუნდი.

სიტუაციის პარადოქსულობას ისიც ამძაფრებს, რომ რეალურ პიროვნებას, ზოზია კვირკველიას, ღვთისმშობლის სახედ სახავს არა საერო, არამედ სასულიერო პირი. განსხვავება კი ძალიან დიდია. საერო პირის ამგვარი ქმედებისთვის შეგვეძლო ლიტერატურული აბსურდი და უვიცობა გვენოდებინა, მაგრამ სასულიერო პირის შემთხვევაში ეს სხვა არაფერია, თუ არა გაუგონარი მკრეხელობა, თუმცა ამ ბრალდებისთვის მამა პეტრე მაინც არ მემეტება და მისი თვალსაზრისი მხოლოდ მეცნიერული უმნიფარობის შედეგი მგონია, რადგანაც, ილიას თქმისა არ იყოს: „ლიტერატურა თავისი ფართო მნიშვნელობით, გონების ნაჭირნახულები ხვავია, საცა წმინდა ხორბალიც არის და ბალახბულახის თესლიცა“.

ჰინოგრაფოსებიდან მოყოლებული, ღვთისმშობლისადმი მიძღვნილი არაერთი ლექსი არსებობს, როგორც ქართულ, ისე რუსულსა თუ ევროპულ პოეზიაში. ასეა რომანტიკოსებსა თუ სიმბოლისტებთან. XX საუკუნის პირველ მეოთხედში განსაკუთრებით აღსანიშნავია ალექსანდრე ბლოკისა და გალაკტიონის ლექსების ციკლი. მათთან, როგორც სიმბოლისტ პოეტებთან, ღვთისმშობლისადმი მიძღვნილი ხშირად დაფარულია და ბლოკი და გალაკტიონი

გარკვეული ასოციაციური მინიშნებებითა და სახე-სიმბოლოებით მიგვითითებენ ტექსტში არსებულ სიღრმისეულ პლასტზე, მაგრამ, თუ მიძღვნილი რეალისტურია და ყოველგვარი შეფარვა-მოიარების გარეშე არის დასახელებული მიმართვის ობიექტი ან, უფრო ზუსტად, რეალურად არსებული პიროვნება, მაშინ ასეთი ტექსტის ანალიზისას ნულარ ვცდილობთ „ახალი ამერიკის“ აღმოჩენას. ამ გზით მხოლოდ ვშორდებით მხატვრულ რეალობას, ზოგჯერ კი ესთეტიკურ მომხიბვლელობასაც ვუკარგავთ ლექსის აზრობრივ შინაარსს, მეტიც, საკუთარ რეცეფციულსა თუ ლიტმოდნეობით უვიცობასაც ვამჟღავნებთ, თუმცა ზოგჯერ პირიქითაც ხდება – იქ, სადაც საღვთო ტრფიალება უნდა დავინახოთ (მაგ: გურამიშვილთან, ბარათაშვილთან, აკაკისთან, გალაკტიონთან...), ხშირ შემთხვევაში პატრიოტულ ან სატრფიალო ლირიკას ხედავენ.

ღვთისმშობლისადმი მიძღვნილი ლექსები აქვს ტერენტი გრანელსაც, მაგრამ იქ მიძღვნილი (თუ მიმართვა), გალაკტიონისა და ბლოკისაგან განსხვავებით, თითქმის ყველგან აშკარაა. უკანასკნელ ხანს არაერთი ჩვენი მკვლევარი აღნიშნავს, რომ გალაკტიონის „მერის“ ციკლის ლექსები ღვთისმშობლისადმი მიძღვნილი. ნინო ნაკუდაშვილი გალაკტიონის „თოვლის“ ანალიზისას წერს:

„ქრისტიანული მითის მემკვიდრეა გალაკტიონის ედემივით მიუნდომელი ცისფერი ქალწული მერი და გრძნობა, გამოხატული ლექსით „ave maria“. მის პოეზიაში ცოცხალია ევანგელისტური ქალღმერთის იდეალი და მასთან დაკავშირებული ცნობიერი თუ არაცნობიერი ესთეტიკურ-მორალური კომპლექსები. ამის გამოხატულებაა გალაკტიონის ლექსებში დანტე ალიგიერისა და ბეატრიჩეს სახეთა ხშირი გაელვებაც“ (ნ. ნაკუდაშვილი, 1995; გვ.139).

როგორც ჩანს, პაატა კვარაცხელია შეცდომაში იმან შეიყვანა, რომ ლიტერატურათმცოდნეები ზოგიერთ რთულ, მისტიკური შინაარსის შემცველ, მრავალ-

შრიან ლექსში ჩვეულებრივი, სატრფიალო ლირიკის ნაცვლად, არამინიერ, ღვთაებრივ ტრფიალებას მოიაზრებენ და არც თუ უსაფუძვლოდ. მაგალითისთვის, გავიხსენოთ დავით გურამიშვილის (ზუბოვკა – კ. კეკელიძე, ს. ცაიშვილი, ი. ამირხანაშვილი...), აკაკი წერეთლის („სულიკო“ – ა. ბაქრაძე), გალაკტიონ ტაბიძის („მერი“, „თოვლი“ – ნ. ნაკუდაშვილი, ა. გომართელი...) შემოქმედება. სამწუხაროდ, ჩემი წერილის ფორმატი არ იძლევა იმის საშუალებას, მოვიხმო ის არგუმენტები, რომელთა მეშვეობითაც ასაბუთებენ ზემოთ დასახელებული მკვლევარნი საკუთარ თვალსაზრისს. ერთს კი აუცილებლად დავძენ: ისინი ჩამოთვლილი ლექსების ადრესატად რეალურ, მინიერ ქალებს არ მიიჩნევენ.

დისერტანტ პაატა კვარაცხელიას შეცდომა ორი მიზეზით არის გაპირობებული. პირველი: ის კარგად ვერ ერკვევა ვერც მისტიციზმის და ვერც საღვთო ტრფიალების (საზეო მიჯნურობის), არსში; მეორე – იცის, რომ გალაკტიონ ტაბიძის „მერის“ ადრესატად ზოგიერთ ლიტერატორს მერი შერვაშიძე მიაჩნია. თუ გალაკტიონის „მერისა“ და „მერის“ ციკლის ლექსებში ღვთისმშობლის ხატება იგულისხმება, მაშინ გამორიცხულია, რომ ამ ლექსის ადრესატი ხორციელი ქალი იყოს ან, უფრო გასაგებად რომ განვუმარტო სადისერტაციო ნაშრომის ავტორს, გურამიშვილის „ზუბოვკაში“ პოეტის საღვთო ტრფიალების (სწრაფვის) ადრესატია ქრისტე და არა კონკრეტული უკრაინელი ქალი, ასევე, არ შეიძლება, გალაკტიონის ლექსში ერთდროულად იგულისხმებოდეს ღვთისმშობელიც და მერი შერვაშიძეც. პოეტები საზეო მიჯნურობას მინიერი ტრფობის მეშვეობით გამოსახვენ (სხვაგვარად შეუძლებელია), მაგრამ იქ ისეთ კონკრეტიკას ვერსად ნახავთ, რომ დავასკვნათ – მერი შერვაშიძეში ან ზოზია კვიციანიში ღვთისმშობელი იგულისხმება.

როგორც ჩანს, პაატა კვარაცხელიას ჰგონია, რომ გალაკტიონის მერი ერთდროულად მერი შერვაშიძეც არის და ღვთისმშობელიც.

ანალოგიურად დაუშვა, რომ პოეტის და ზოზია კვიციანი იმავდროულად წმინდა ქალწულსაც განასახიერებს. რა თქმა უნდა, მხატვრული ტექსტისადმი ასეთი მიდგომით ვერც ორიგინალურები გავხდებით და საკითხის არსის უცოდინრობას კი გამოვამყავენ. მკვლევარი, რომელიც ქრისტიანულ სახესიმბოლოთა და, ზოგადად, ქრისტოლოგიის საკითხებზე იწყებს მსჯელობასა თუ კვლევას, კარგად უნდა ერკვეოდეს, სად ღვთაება დაინახოს და სად მინიერი ქალი.

ნებისმიერ გამოკვლევას საფუძვლიანი დასაბუთება, არგუმენტირება ესაჭიროება, მეტნაკლებად მაინც რომ დავაჯეროთ მკითხველი ამა თუ იმ ლიტერატურული ტექსტის ჩვენეული ინტერპრეტაციის სისწორეში. მეტნაკლებად, რადგან ტექსტის ინტერპრეტაციისას შეუძლებელია აბსოლუტური ქვემარტების მტკიცება, მაგრამ გამოკვლევა თუ სათანადო არგუმენტებით არ არის გამყარებული, ის უკვე მკვდრადშობილია და ლიტერატურულ მარგინალიად გადაიქცევა.

პაატა კვარაცხელია თავისი მოსაზრების ერთადერთ არგუმენტად იმას ასახელებს, რომ ზოზიას განსაკუთრებული ადგილი ეჭირა ტერენტის ცხოვრებაში. მართალია, ზოზია ხშირი მიმართვის ობიექტია და პოეტი განსაკუთრებული სისათუთითაც არაერთგზის იხსენიებს დას, მაგრამ ეს ფაქტორი საკმარისი არ არის იმისათვის, რომ დისერტანტი ისე შორს წასულიყო, დიდი ხნის წინ გარდაცვლილი გრანელის ფიქრები და შინაგანი განცდები ამოეცნო, მის მაგივრად ეაზროვნა და, ვინაიდან, როგორც თავად ასკვნის: **„ტერენტი ალბათ თავის დამოკიდებულებას დისდამი სახელს ვერ არქმევდა“** (გვ. 162), საკუთარი თავისთვის ნება მიეცა, თვითონ დაერქმია სახელი პოეტის ზოზიასადმი დამოკიდებულებისთვის: „ეს არ იყო დის მონატრებით გამოწვეული მასთან შეხვედრის მძაფრი სურვილი. ტერენტი ზოზიას მეშვეობით მიღმიურ სამყაროში იხედებოდა (პ. კვარაცხელია, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, 2017წ. გვ.162).

საინტერესოა, რას ემყარება დისერტანტი, როდესაც ამბობს, რომ გრანელს საკუთარი,

ბიოლოგიური დის მონატრებით გამოწვეული სევდა და მასთან შეხვედრის მძაფრი სურვილი კი არ აწუხებდა, ისე როგორც ძმას შეიძლება ენატრებოდეს და, არამედ მასში მხოლოდ ღვთისმშობელს ხედავდა. საკვირველი ის არის, რომ იქვე, მეორე აბზაცში, მურმან ტურავას იმონებს, მისი წიგნიდან ციტირებს და თავადვე მოჰყავს იმის მაგალითები, რომ მსოფლიო ლიტერატურას არაერთი მწერალი ახსოვს, რომელთაც განსაკუთრებული სულიერი ერთობა ჰქონდათ საკუთარ დებთან.

ის ფაქტი, რომ ტერენტი გრანელს განსაკუთრებული ფაქიზი დამოკიდებულება ჰქონდა ზოზიასთან, არ გვაძლევს იმის თქმის უფლებას, ფსევდოლეგენდები შევთხზათ, მითუმეტეს, არც ის უნდა დავავიწყდეს, რომ მამოსაც არანაკლები ადგილი ეკავა ძმის შემოქმედებაში.

განსაკუთრებული სათუთი დამოკიდებულება ჰქონდა დასთან გრიგოლ ორბელიანს, რაც პოეტმა გამოხატა უდიდესი სითბოთი და სიყვარულით სავსე ლექსში „ჩემს დას ეფემიას“. ვისაც დავიწყებული აქვს ეს ლექსი, მის ფრაგმენტს შევახსენებ:

**ჩემდა ნუგეშად, ჩემდა შვებად
სასიხარულოდ,
ლხინად გლახ გულის უდროოდა
მწარ დაძვანარისა,
დაო სასურველ! ამა სოფელს შენ
დამშთი მხოლოდ,
და განმასვენე კვეთებათაგან ბოროტ
მხვედრისა!
ცხოვრების ბნელ გზას შენ მინათი,
შვების ვარსკვლავი,
შენის ღიმილით შეჭმუხნილი სახე
მინათე,
შენი აღერსი მშვიდი, წყნარი,
მიხარის შორით,
და გულ დაჩაგრულს მენატრების
კვალად სიცოცხლე!**

აღნიშნული ლექსი XIX საუკუნეში დაინერა, მაგრამ დღემდე არავის მოუაზრებია ეფემია ღვთისმშობლად, რადგან გრიგოლ ორბელიანის ლექსს რეალური ადრესატი ჰყავს, ისევე როგორც ტერენტი გრანელის

იმ ლექსებს, სადაც ზოზიაა მოხსენიებული.

გრიგოლ ორბელიანის მსგავსად, როგორც ითქვა, დებთან ფაქიზი ურთიერთობა ჰქონდათ მსოფლიო ლიტერატურის ისეთ კლასიკოსებს, როგორებიც იყვენ: მიხეილ ბულგაკოვი (და – ნადეჟდა), ფრანც კაფკა (და – ოტილია), გოეთე (და – კორნელია), მაგრამ, ვეჭვობ, აქ დასახელებული ქალებიდან რომელიმე გამოეცხადებინოთ ღვთისმშობლის სახე-სიმბოლოდ. პაატა კვარაცხელიამ კი ტერენტი გრანელის მიერ ნახსენები სიტყვა „და“ ყველგან ბრჭყალებში ჩასვა, რითაც კიდევ ერთხელ გაუსვა ხაზი იმას, რომ ზოზია არ არის ჩვეულებრივი ქალი და გრანელი საკუთარი დის სახეში ღვთისმშობელს მოიაზრებდა. სინამდვილეში პოეტი ზოზიას სახელს მხოლოდ რამდენიმე ლექსში აკონკრეტებს, ზოგჯერ მამოსთან ერთადაც, დანარჩენ ლექსებში ზოგად მიმართვასთან გვაქვს საქმე – „დაო“, სადაც არა მარტო ზოზია შეიძლება იგულისხმებოდეს (ამაზე ცოტა ქვემოთ).

არსებითად ყოფითია ტერენტის ზოზიასადმი მინერილი იმ წერილის შინაარსიც, რომელშიაც დისერტაციის ავტორი მისტიციზმის ასპექტებს ხედავს:

„ჩემო ძვირფასო დაო ზოზია!

**მივიღე შენი წერილი და ვიგრძენი სინა-
ნული; რატომ ამდენ ხანს ვერ გნახე. ამის
მიზეზი ბევრია. მაგრამ მაინც ეს არ მეპა-
ტიება. გავიგე, რომ გყოლიათ შვილი, სასი-
ამოვნოა ძლიერ, ბავშვს და ბევრს, არაფერი
ჯობია. სხვა, ლუკა თუ კარგად არის, მამოს
გადაეცი ჩემი უდიდესი სალამი. ნუ გგონი-
ათ, რომ დამავიწყდით, სრულიად არა, მხო-
ლოდ წერა მეზარება. მე ზაფხულში ჩამო-
ვალ უსათუოდ. მანამდე შენ თუ მინახულებ,
კარგი იქნება. მრცხვენია, მაგრამ გეტყვი:
ქვეშაგებელი სულ დახეული მაქვს, მჭირ-
დება ლეიბი და ბალიში, საბანი მაქვს. თუ
არ შენუხდებით, გამომიგზავნეთ... ძალიან
მადლობელი ვიქნები. სხვა როგორ ხარ, წე-
რილი მომწერე ამ მისამართით: თბილისი,
სამხედრო ქუჩა №3, ახვლედიანს, ტერენტი
გრანელის გადასაცემად. მშვიდობით, შენი
ძმა ტერენტი გრანელი.**

მე მინდა მაშოსთან და შენთან სურათის გადაღება და მერე შეიძლება წიგნები დავბეჭდო. ამას ზაფხულში ვიზამთ. მაშოს დიდი მადლობა და ძმური მოკითხვა, მომიკითხე ერმინე.

შენი ტერენტი გრანელი“.

(ტ. გრანელი, 2012წ. გვ. გვ. 301)

ეს წერილი თავიდან ბოლომდე საგანგებოდ მოვიხმე, რათა მკითხველი კიდევ ერთხელ დარწმუნებულიყო, რომ ტერენტის მხოლოდ ზოზია კი არაა, მაშოც მთელი გულით ენატრებოდა და, რაც მთავარია, ამ წერილის ციტირებით მსურდა მეჩვენებინა, რომ არსად, არცერთ მონაკვეთში, არცერთ სტრიქონში, არცერთ ფრაზაში არ ჩანს დამის მისტიკური ურთიერთობა, არადა, დისერტანტი პოეტის ამ ყოფითი შინაარსის ბარათს ასეთ კომენტარს ურთავს: „ვინ იცის, ადრესატამდე რამდენი ასეთი წერილი მივიდოდა, მაგრამ მათ (ტერენტისა და ზოზიას – თ.გ.) **მისტიკურ ურთიერთობას** მხოლოდ ერთი შემორჩა“ (იქვე, გვ. 168).

ასეთი უპასუხისმგებლო განაცხადის საფუძველს სასულიერო პირს ტერენტის მხოლოდ ერთი სიტყვა აძლევს – „ძვირფასო!“ სიტყვა, რომელსაც ყოველი ჩვენგანი იყენებს ახლობელთან ურთიერთობისას ან, უბრალოდ, პატივისცემის გამოხატულების ნიშნად და არაფერი განსაკუთრებული და მისტიკური მასში არ არის. პაატა კვარაცხელიას აზრით კი: **„ძვირფასო“-თი პოეტი ხომ თავის მაცოცხლებელ ძალას, ზოზიას მიმართავდა“** (იქვე, გვ. 168). ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, რა ვუყოთ მაშოს, რომელსაც ასეთ გულდაგულ მოკითხვას უგზავნის ტერენტი, თანაც სიტყვა „ძვირფასოთიც“ არაერთხელ მოიხსენიებს. მას ორი ლექსი აქვს ასეთი: **„ჩემს დებს“** და **„ძვირფას დებს“**. ამ ორივე ლექსს, იქვე, ქვესათაურად მიწერილი აქვს: **„მაშოს და ზოზიას“**, ლექსში **„ჩემს დებს“** კი ორივეს ასე მიმართავს: **„ძვირფასო დებო! მე ვიტანჯები“**. მეტიც, მეგობარსაც უძღვნის ასეთ ლექსს – **„ძვირფას მეგობარს“**, ასევე სასურველ ქალს – **„ძვირფას ქალს“**. პაატა კვარაცხელია კი მისდგა და იქ, სადაც სიტყვები: **„ძვირფასო“** და **„და“** აქვს ნახსენები გრანელს, ყველგან ზოზია/ღვთისმშობელი

იგულისხმა, არგუმენტად კი ისევ და ისევ ტერენტის ლექსები მოიხმო:

„დაო, ასე მგონია ბედნიერი ვიქნები, / სადმე ახლოს თბილისთან თუ სამარე ვიშოვ“.

(„ცისფერი სიმორე“);

„წუხს როიალი, მე რალაცა მტკივა, /დავტოვებ თბილისს და წავალ დასთან“.

(„წუხს როიალი ბალის მახლობლად“);

„მე თანდათან ვყვითლდები და ჩემი

თმაც ძირს ცვივა, /დაო, ნუ

შენწუხდები, თუ წამების ღირსი ვარ!“

(„შეშლილი ცრემლები“);

„გარს ღრუბელია და წვიმს, /დაო,

ძვირფასო, შენ ვინ დაგეძებს?“

(„დღეს იმედები ისევ ქრებიან“);

„ახლა ვცხოვრობ მარტო, რა ვქნა ჩემო თავო! /ვიცი, ჩემზე დარდობ, შენ ძვირფასო დაო!“

(„დღე გაივლის ნელა“).

ასეთი მაგალითები აქვს დასახელებული დისერტანტს, მაგრამ, იქნებ, აგვიხსნას, სად არის კონკრეტულად ნახსენები ზოზია და თუ ლექსში ზოზია იგულისხმება, რის საფუძველზე ვაცხადებთ მას ღვთისმშობლად? იქნებ „დაში“ ტერენტი მაშოს მოიაზრებს? როგორც ჩანს, მას ყველაზე დიდი უხერხულობა იმ ლექსმა შეუქმნა, სადაც გრანელი ორივე დას მიმართავს: **„ძვირფასო დებო! (ჩემს დებს“)**. ეს უხერხულობა რომ დაეფარა და ინტერპრეტაციული ჩიხისთვისაც თავი დაეღწია, ადგა და მაშოც „წმინდანად“ შერაცხა, ოღონდ ამ აბდაუბდაში თვითონვე გაეხვია და თავადაც ველარ გაერკვა – ზოზია ღვთისმშობელია თუ სახარებისეული ლაზარეს და მარიამი?! მოვიხმობ ციტატას პაატა კვარაცხელიას ნაშრომიდან იმის იმედად, რომ, იქნებ ამ ლიტერატურათმცოდნეობით აბსურდში მკითხველი გაერკვეს?!

„ნუ დარდობთ ჩემზე, იყავით მშვიდად, მე მალე მოვალ, ძვირფასო დებო!“ („ძვირფას დებს“). ის ალბათ **მარადიულ მოსვლაზე** საუბრობს. სათანადოდ ემზადება იმ შორეულ

დებთან შესახვედრად, რომელთა ანარეკლია მაშო და ზოზია, როგორც სახარებისეული ლაზარეს დები. მაშო, როგორც მართა უფრო პრაგმატული, ზოზია კი მარიამი, რომელიც ღვთის სიტყვებს სრულიად ისრუტავს და სულ არ აინტერესებს მისი დის სამზადისი, ზოზია, რომელიც მისი არსებობით დაატარებს **ცოცხალ სიტყვას** და სულში შესციცინებს **მართალი სიტყვის** მქადაგებელს“ (იქვე, გვ. 169).

როგორც შევთანხმდით, სტილს ყურადღებას არ ვაქცევთ. არ ვიცით, რა გაიგო ან როგორ გაიგო მკითხველმა ლექსის ეს ფსევდოჰერმენევტიკული ანალიზი, მაგრამ იმას კი აუცილებლად მიხვდებოდა, რაოდენ შორს ნავიდა მოხმობილი ციტატის ავტორის ლიტერატურულ-მკრეხელური ფანტაზია და არც მეტი, არც ნაკლები, ტერენტი გრანელი ქრისტედ გამოაცხადა. დავაკვირდეთ ჩემ მიერ ხაზგასმულ სიტყვათა შეთანხმებებს: როგორც ციტატიდან ჩანს და ხაზგასმული სიტყვებიც მოწმობს, პაატა კვარაცხელიას აზრით, ტერენტი გრანელი **მარადიული მოსვლისთვის** გამზადებული, **მართალი, ცოცხალი სიტვის** მქადაგებელი იესო ნაზარეველი ყოფილა, ხოლო მისი დები, მაშო და ზოზია – მკვდრებით აღმდგარი ლაზარეს დები – მართა და მარიამი (თუ ღვთისმშობელი?!):

„მარადიული სიხარულის განცდა, მხოლოდ ტერენტი გრანელს შეეძლო, რომლისთვისაც ზოზია არამხოლოდ ბიოლოგიური და, ღვთისმშობლის სახე და მენელსაცხებლე დების ჭეშმარიტი სიმბოლოა. ზოზიამ „სცხო“ ტერენტის პოეზიას მისტიკური სურნელი, რომელიც სიცოცხლეს მომაბეზრებელს ხდის, სიკვდილსაც ამარცხებს და მესამე გზის არსებობაში გვარნმუნებს“ (იქვე, გვ. 169).

ამ სტრიქონებში ზოგადად გაუგებარია, ვინ ხდის სიცოცხლეს მომაბეზრებელს ან ვინ ამარცხებს სიკვდილს და ვინ გვარნმუნებს მესამე გზის არსებობაში, საერთოდ, ვისკენ მიემართება ნაცვალსახელი „რომელი“? „გზა“ ქრისტოლოგიაში არსებულ მაცხოვრის სახე-სიმბოლოთაგან ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული პარადიგ-

მაა: „მე ვარ გზაი და მე ვარ ჭეშმარიტებაი და ცხოვრებაი“ (იოანე 14,6). დისერტანტმა კი ტერენტი გრანელი პირდაპირ და უშუალოდ გააიგივა ისეო ქრისტესთან.

ზემოთ დასახელებული ციტატის ავტორი ღრმად არის დარწმუნებული, რომ მის მიერ გამოთქმული მოსაზრება უტყუარი ჭეშმარიტებაა. ვიმეორებ ციტატას:

„ზოზია არა მხოლოდ ბიოლოგიური და, ღვთისმშობლის სახე და მენელსაცხებლე დების **ჭეშმარიტი** სიმბოლოა“. რამ ან ვინ დაარწმუნა დისერტანტი ამ თვალსაზრისის უტყუარობაში?! როგორც ჩანს, საკუთარმა თავმა და სადისერტაციო ნაშრომის ხელმძღვანელმა, რომელსაც, დოქტორანტთან ერთად, აკისრია მთელი პასუხისმგებლობა დისერტაციის ხარისხსა თუ ავკარგიანობაზე.

მისტიციზმის ძიებით გულანთებული მამა პეტრე პოზიციების დათმობას არ აპირებს და ცდილობს, თავისი ერთობ „ორიგინალური“ ინტერპრეტაციის „ჭეშმარიტება“ სახარებისეული ციტატებით გაამყაროს (პატიებას ვითხოვ მკითხველისგან, რადგან, იძულებული ვარ, პაატა კვარაცხელიას ციტატა ნაწილობრივ კიდევ გავიმეორო): „მათი სიყვარული (ზოზიასი და ტერენტის – თ.გ.) დაძმურ ურთიერთობებს სცდებოდა და მისტიციზმის ყველაზე დაფარულ ხვეულებში პოვებდა თავშესაფარს: „და იყო ვიდრე იგი ეტყოდა და ერსა მას, აჰა, ესე რა დედაი მისი და ძმანი მისნი დგეს გარედ და ეძიებდეს მას სიტყუად. მაშინ ჰრქუა ვინმე მას, აჰა, დედაი შენი და ძმანი შენნი დგანან გარეშე და უნებს რაიმე სიტყუად შენდა. ხოლო იესო მიუგო მეტყუელსა მას და ჰრქუა: ვინ არს დედაი ჩემი? ანუ ვინ არს ძმაი ჩემნი? და მიყო ხელი მისი მონაფეთა მიმართ თვისთა და თქუა: აჰა, დაი ჩემი და ძმანი ჩემნი“ (მათე, 2, 24-28).

დავინწყოთ იმით, რომ, ჯერ ერთი, აბსოლუტურად უადგილოდ მოხმობილი ციტატა და არავითარი კავშირი არა აქვს პაატა კვარაცხელიას მოსაზრებასთანაც კი, მეორე – სახარებისეული სწავლების ასეთი პროფანაცია, ვფიქრობ, იშვიათია ქართული პროფესიონალური ლიტერატურათმცოდნეობისათ-

ვის. ვთქვი და კიდევ ვიმეორებ: სასულიერო პირს, როდესაც ის მისტიციზმის თემას ეხება, განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა ეკისრება. მას მომავალი თაობის აღზრდა-განათლებასთან ერთად, მრევლის ქრისტიანობის არსში ელემენტარული გათვითცნობიერებაც ევალება. ამისათვის კი ღვთისმსახურს ჩვენი უმთავრესი და უპირველესი წიგნის სიღრმისეული ცოდნა მოეთხოვება და, რაც ყველაზე მთავარია, მისი საჭიროებისამებრ ციტირება და ინტერპრეტაცია.

ლიტერატორის, მით უფრო სასულიერო პირის მიერ მიწერილი ადამიანის, მეტიც, ცნობილი პოეტის ქრისტედ გამოცხადება, მისი სამების ერთ-ერთ ჰიპოსტასად დასახვა, ალბათ, უპრეცედენტოდ გამოგნებელი ფაქტია ჩვენს ლიტერატურათმცოდნეობით სინამდვილეში. რეალობას სცდება დისერტანტი, როცა ზღვარგადასული მკრეხელობისას სახარებაზე აპელირებს: „უკეთუ სოფელი გქულობს თქუენ, უწყოდეთ, რამეთუ პირველად მე მომიძულა. უკეთუმცა სოფლისაგანნი იყუენით, სოფელიმცა თვისთა ჰყუარობდა, რამეთუ არა სოფლისაგან, ამისათვის სძულთ თქვენ სოფელსა“ (იოანე, თავი 15, 19).

როგორც ჩანს, იმ მოსაზრებამდე, უფრო სწორად, როგორც თვითონ ამბობს, „ჭეშმარიტებამდე“ ასეთმა ლოგიკამ მიიყვანა: თუ ზოზია ღვთისმშობელია (თუ ლაზარეს და?!), მაშ გრანელი ჯვარცმული ქრისტე ყოფილა, მისი პოეტური კრებული კი – წმინდა სახარება!

„ტერენტი გრანელი საკუთარ თავს მეორედ მოსულ ქრისტეს უწოდებს, რომელსაც ის აუცილებლად უნდა გაეველო, რაც იესო ნაზარეტელმა განვლო. მასავით მიუსაფარი და უბინაო, საზოგადოებას საკუთარი „სახარებით“ გამოეცხადა“ (იქვე, გვ. 164).

მკვლევარს, კრიტიკოსს ათასჯერ გაზომვა და ერთხელ გაჭრა მართებს. ჰერმენევტიკა ოდენ ლექსიკონებში ან, გნებავთ, რომელიმე საგრანტო მიზნით გამოცემული კომპილაციური წიგნის ფურცლებზე მშრალად, ზედაპირულად განმარტებული ტერმინი როდია. ჰერმენევტიკოსს მუდმივად ბენ-

ვის ხიდზე უწევს გავლა და ამ დროს ის განსაკუთრებული სიფრთხილითა და, რაც მთავარია, მაღალი პასუხისმგებლობით უნდა ეკიდებოდეს ინტერპრეტაციის პროცესს. როცა ასე ცალსახად ვიწყებთ მტკიცებას ქრისტიანულ სახე-სიმბოლოთა მნიშვნელობა-განმარტების შესახებ, ჯერ კარგად უნდა გავიაზროთ ჩვენი თვალსაზრისის მართებულობა, სასაცილო მდგომარეობაში რომ არ ჩავიყენოთ თავი. ისიც აუცილებლად უნდა ითქვას, რომ დაუშვებელია ყველგან მისტიკური ასპექტების ძიება. მაშა პეტრე კი მაინც ჯიუტად გვიმტკიცებს: „ჯვრიდან ჩამოხსნილ მაცხოვარს ღვთისმშობელი დასტიროდა, ტერენტი გრანელი ზოზიას „ავგაროზების“ გარეშე მიაბარეს მიწას“ (გვ. 173). ამის თქმის საფუძველს მას, როგორც ჩანს, ტერენტის რამდენიმე ლექსი აძლევს, სადაც პოეტი თავს ქრისტეს ადარებს: „მე მოვალ შენთან დღესაც, როგორც მწუხარე ქრისტე“ („ანწილი ბედი“) ან „მე ვიხედები, როგორც იესო“ („შემოდგომის პასტორალი“), „მე ვგავარ უთუოდ ქრისტეს“... ასეთი პოეტური ჰიპერბოლა არ იძლევა იმის საფუძველს, რომ ტერენტი გრანელი მაცხოვრის სახე-სიმბოლოდ დავსახოთ.

პაატა კვარაცხელიას გრანელის ქრისტედ გამოცხადების ერთ-ერთ არგუმენტად მისი მარტოსულობაც მოჰყავს. ის, რომ პოეტი მარტოსული იყო, ობოლი, მიუსაფარი, უსაშველო მატერიალურ სიღუბეში მყოფი, სრულიადაც არ გვაძლევს იმის თქმის უფლებას, რომ ტერენტი მეორე მაცხოვარია. ასეთივე მიუსაფრობასა და მარტოსულობას უჩივიან ბარათაშვილი და გალაკტიონი, მაგრამ ჯერ არავის გამოუთქვამს მათზე ისეთი მკრეხელური აზრი, რომ ისინი მაცხოვრის ჰიპოსტასად დავსახოთ, მითუმეტეს, რომ გრანელი არც ერთზე დიდი შემოქმედი იყო და არც მეორეზე.

ტერენტი გრანელს მუდმივად თან სდევდა მარტოსულობისა და სიკვდილის მელანქოლიური განცდა. დედით დაობლებულ ბიჭს გამუდმებით სურდა ვინმეს კალთისთვის თავის შეფარება. სულ იმის

მონატრული იყო, ვინმე ქალი მისულებო და მისთვის თმაზე გადაესვა ხელი. ამიტომაც მუდმივად უხმობდა დებს, როგორც სულიერ საყრდენებს (შესალოა, ზოზიას მეტად, მისი სათნო ხასიათის გამო). როგორც ჩანს, პოეტს ეს ეგზისტენციალური შიში პატარაობიდან, დედის სიკვდილის შემდეგ გამოჰყვა. მიუხედავად კეთილშობილი დედინაცვლის ზრუნვისა, რომელსაც პოეტმა გასაოცარი სითბოთი აღსავსე ლექსი უძღვნა, ხუთი წლის ასაკიდან ალერსს დაეძებს. ეს განცდა აშკარად გამოიხატა ტერენტი გრანელის შემოქმედებაში: **„ახლა დედის აჩრდილი დებს და მამას მბარებს...“** („დაბრუნება სოფელში“). ამიტომაც ასე ძალუმაღ ენატრებოდა დები (და არა მხოლოდ ერთი და!!!), ადამიანები, რომლებიც განსაკუთრებულ დედობრივ მზრუნველობას იჩენდნენ მის მიმართ:

*ოთახში ვზივარ, გარეთ მიდიან
და ცაზე ისევ მიფრინავს წერო.
მე დავლაღე, არ შემიძლია
და მინდა, დები რომ მომეფერონ.
აქ სიცივეა და დგანან მთები
და სულში თეთრი ანგელოზია.
სად არის ჩემი ძვირფასი დები,
სად არის მამო, ანდა ზოზია.*

სწორედ დეპრესიული ადამიანის ღალადი ისმის ლექსიდან, სადაც განწირული ძახილით უხმობს დას, მშველელს, მტანჯველი მარტოობის გადალახვასა და სულიერი კრიზისის დაძლევაში რომ დაეხმაროს: „არ მშორდება მე უძილო ღამე, / დამეხსენი ღამეგარდების ცაო! / მალე მოდი და მიშველე რამე, / მალე მოდი, ვიღუპები დაო!“ („მიმართვა დისადმი“). ამ ლექსში დაკონკრეტებული არ არის, რომელ დას მიმართავს პოეტი ან რატომ მოიაზრებს მკვლევარი დაში მაინცდამაინც ზოზიას და არა მამოს, მით უფრო, რომ მამო საგანგებოდ ჩამოვიდა თბილისში, ტერენტისთან ერთად ცხოვრობდა, უვლიდა ძმას და თან მკერავად მუშაობდა, უმცროსი დედმამიშვილი რომ ერჩინა. პაატა კვარაცხელია კი კვლავ დაბეჯითებით გვიმტკიცებს, რომ ამ ლექსის ადრესატი ზოზიაა, ანუ, უფრო

სწორად, ზოზია-ღვთისმშობელი.

რაც შეეხება „შორეული დის ლანდს“, დისერტაციაში ვკითხულობთ: „პოეტი ზოზიას სახით ხშირად ფიქრობს შორეულ დაზე“ (იქვე, გვ. 169) და მაგალითად მოჰყავს ტერენტის ლექსი: „სხვა კაცი ისე არ ივლის/ ვფიქრობ შორეულ დაზე. / და შემიძლია მკვდარივით, სადმე მინდორში დავნვე“ („ზეცა მწყურია და მინა მშია“). შესაძლოა, ამ ლექსში ნახსენებ „შორეულ დაში“ ნამდვილად იგულისხმებოდეს ღვთისმშობელი. ამ პოეტურ სინტაგმას ხომ არაერთგზის ვხვდებით გალაკტიონთანაც, ამასთან, ტერენტის დამოკიდებულებაც უნდა გავითვალისწინოთ გალაკტიონის მიმართ („არ უნდა ფიქრი, რომ გალაკტიონს მე ჩამოვართვი მეფის სახელი“; „ისევ ერთმანეთს უახლოვდება სული ჩემი და გალაკტიონის“; „გალაკტიონში არის დემონი და ჩემში უფრო ანგელოზია“), მაგრამ, რატომ ცდილობს დისერტანტი ჩვენს დაჯერებას, რომ ეს „შორეული ქალი“ (ღვთისმშობელი) მაინცდამაინც ზოზიაა? ან რატომ აიგივებს ქრისტესთან პოეტს, რომლის ცხოვრების გზაც, მამა პეტრეს „უტყუარი და აშკარა ჭეშმარიტებით“, მაცხოვრის მიერ განვლილი გოლგოთის გზაა? ამაზე სერიოზულ მსჯელობასაც რომ დავანებოთ თავი, ერთი მარტივი არგუმენტიც კმარა პაატა კვარაცხელიას ფსევდოარგუმენტების საპასუხოდ: იესო ქრისტეს თავის მოკვლა არც უცდია და არც უფიქრია, ტერენტის კი წინასწარ ჰქონდა დღიურში ჩანიშნული სუიციდიის გეგმა:

„12 მარტი. დილის ცხრა საათია, მივდივარ ვერის პარკში, გავიარე ახალი ხიდი; ახლა ვზივარ პატარა კუნძულზე და ვფიქრობ თვითმკვლელობაზე... ხვალ ვაპირებ თავის მოკვლას“;

„13 მარტი. დილიდან მოდის წვიმა. გავდივარ ქუჩაში... გადავწყვიტე არ მოვიკლა თავი და შევურიგდე ცხოვრებას, და ჩემი პოეზია ისევ დარჩეს სპეტაკი. ეს იქნება დაბრუნება ცხოვრებასთან“.

დისერტაციაში კიდევ ერთ ნონსენსს ვხვდებით: დისერტანტი გრანელს სალოსად სახავს და მის ფსიქიკურ მდგომარეობას სალოსობისთვის დამახასიათებელი ქმედებით

ხსნის, როდესაც სალოსის გონება ნებას ემორჩილება და რელიგიური დევნის პირობებში, უმთავრესად კი ვნებების დასაძლევად, სხვათა თვალის ასახვევად, კარგავს პიროვნულ სახეს და ირგებს შეშლილის, ხშირად დემორალიზებული ადამიანის ნიღბს. პაატა კვარაცხელიას აზრით: „**ტერენტი გრანელის შემოქმედების კვლევისას გამოიკვეთა სალოსობის ელემენტები... ტერენტი გრანელის ცხოვრება და პოეზია შეშლილის, გიჟის, გადარეულის ცნებით „დაიდალა“.** სალოსი პოეტი თვითვე განმარტავს ამ უჩვეულო მდგომარეობის მიზეზს: „თუ ვტოვებ გიჟის შთაბეჭდილებას,/ დაო, ეს მხოლოდ გრძნობის ბრალია“... ეს „სიგიჟე“ სალოსური განცდისა და ხილვის უმაღლესი ხარისხი იყო, თითქოს ნამიერი და სავალდებულო. ამ „ვალით“ მისია პირნათლად უნდა შეესრულებინა ღმერთისაგან განდგომილი ეპოქის წინაშე“ (პ. კვარაცხელია, სადისერტაციო მაცნე, გვ. 14-16).

სოსო სიგუა ერთგან ხატოვნად ამბობს ტერენტი გრანელზე – „ქართული პოეზიის სალოსი“. ეს ფრაზა პაატა კვარაცხელიასაც აქვს მოხმობილი, მაგრამ ჩვენმა დისერტანტმა და მისმა ხელმძღვანელმა სოსო სიგუასეული მეტაფორული გამოთქმა პირდაპირი მნიშვნელობით გაიგეს და ტერენტი გრანელი სალოსად გამოაცხადეს. ამ გაუგებრობას დისერტაციაში საკმაოდ ვრცელი ადგილი უკავია და ნაშრომის ერთ-ერთ უმთავრეს პოსტულატს წარმოადგენს.

პაატა კვარაცხელიამ ტერენტის სალოსად გამოცხადებით უმთავრესი გაუგებრობა აიცილა თავიდან: თუ ვინმე შეეკამათებოდა, სულიერად დაავადებული კაცი მაცხოვრის ჰიპოსტასად როგორ მიიჩნეო, პასუხიც მზად ექნებოდა და პოეტის ფსიქიკურ აშლილობას სალოსად გამოაცხადებდა, მაგრამ ერთი რამ მაინც ვერ გაითვალისწინა სასულიერო პირმა – ტერენტის ლქსში „მამა“ ასეთი ფრაზა აქვს – „**და მამაჩემი ფრიდრიხ ნიცშეა**“. საკითხავია, ვის ვაცხადებთ ქრისტედ ან ქრისტიან სალოსად, ადამიანს, რომელიც ამბობს, რომ ნიცშეანელია?!

მამა პეტრესთვის ნამდვილად არ ვაპირებ

ნიცშეს მოძღვრების ახსნასა და ქრისტიანობის მიმართ მის რადიკალურ დამოკიდებულებაზე მსჯელობას – ამ წერილში ამის დრო და ადგილი ნამდვილად არ არის.

როგორც ჩანს, მამა პეტრეს სადისერტაციო ნაშრომის თემატიკა მკვლევარისა და კრიტიკოსის, ზაზა აბზიანიძის ერთმა წერილმა განსაზღვრა – „**ტერენტი გრანელის ლიტერატურული პორტრეტი**“. პაატა კვარაცხელია წერს: „ზაზა აბზიანიძე მიიჩნევს, რომ ტერენტი გრანელმა აკრძალული ხილის გემო მოსინჯა. პოეტის ქარტახილებით აღსავსე ცხოვრებას ზოზიასთან გაურკვეველი გრძნობის არსებობით ხსნის, რაც უსაფუძვლოა“ (პ. კვარაცხელია, დისერტაცია, გვ. 173).

ზაზა აბზიანიძე შეფარვით, მინიშნებებით ცდილობს ტერენტის ქვეცნობიერის გამოაშკარავებას. ამ წერილიდან არც ისე იოლია კონკრეტული დასკვნის გამოტანა, რადგან მკვლევარი საკითხის გაბუნდოვანებას ამჯობინებს. მას თან სურს, გვითხრას ტერენტის შესახებ რალაც მნიშვნელოვანი, თან ვერ ბედავს თავისი თვალსაზრისის აშკარად, გაბედულად გამხელას, მაგრამ, თუ მის მინიშნებებს გავადევნებთ თვალს, შესაძლოა, ისეთ მკრეხელურ დასკვნამდე მიგვიყვანოს, როგორც ინცესტია. ფროიდისტული ქვეცნობიერის ძიებას გრანელის სამშვინველში, პოეტის მიერ „ზეციური ნების რომელიღაც წესიდან გადახვევას“ და „სხვათათვის მიუწვდომელთან ზიარებას“, ციტატას ნაირა გელაშვილის წერილიდან, რომელიც ავსტრიელი პოეტის, გეორგ თრაქლის ლიტერატურულ პორტრეტს შეეხება, ძალიან თამამ და გაუგონარ დასკვნასთან მივყავართ. ამ წერილში ყველაფერი ორაზროვანია და არაფერია ცალსახა. მკვლევარი ხან გრანელის წარმოსახვითსა თუ ეფემერულ ცოდვაზე მიგვანიშნებს, ხან კი პირდაპირ აცხადება, რომ ტერენტიმ „აკრძალული ხილის გემო მოსინჯა“.

როგორ ითქვა, შემთხვევითი არც ამონარიდია ნაირა გელაშვილის წერილიდან, რომელიც „ტერენტი გრანელის ლიტერატურ-

რული პორტრეტის“ ავტორს საგანგებოდ მოჰყავს: „ბავშვი წითელი პარასკევისა“ – ამ მრავლისმეტყველი განსაზღვრებით „დის“ სახის ერთ-ერთი ფუნდამენტური თვისებაა გადმოცემული: ეს არის ჯვარცმული, განწირული არსება, რომელსაც უკავშირდება „ძმის“ დანაშაულისა და ცოდვის კომპლექსი. შეიძლება ითქვას, რომ „ძმის“ თითქმის მთელი დანაშაულის განცდა კონცენტრირებულია დასთან მიმართებაში“ (გელაშვილი 1982: 299-300).

ამ ციტატის შემდეგ მკვლევარს გრანელთან მიმართებით ასეთ დასკვნა გამოაქვს: „რალაც ძალზედ მსგავსი სურათია ბედისწერისაგან დაგებული ხაფანგისა... ეს სტრიქონები გრანელის მთელი შემოქმედების კონტექსტში პირობითად აღიქმებიან პოეტის წრფელ, მაგრამ განუხორციელებელ სურვილთან“ (<http://mastavlebeli.ge/?p=4385>, 8/11), მაგრამ, რა სურვილთან, ამას უკვე აღარ გვიმხელს, თუმცა ზაზა აბზიანიძის წერილში აკრძალულ ხილსა თუ აკრძალულ სიყვარულზე არაერთ მინიშნებასა ვხვდებით. ასეთია, მაგალითად, ორფეოსისა და გათხოვილი ქალის, ევრიდიკეს მიჯნურობის მოხსენიება გრანელისა და მისი დის ურთიერთობის კონტექსტში. ასე რომ, თუ ზაზა აბზიანიძის სიტყვებით თამაშს მივყვებით და არიადნეს ძაფის გორგალს წვერს ვუპოვნით, მაშინ, გამოდის, რომ გრანელთან მიმართებით ფროიდის ხსენება შემთხვევითი არ უნდა იყოს. სწორედ ასეთმა მკრეხელურმა დასკვნამ უბიძგა მამა პეტრეს მეორე უკიდურესობისაკენ და ზაზა აბზიანიძის მოსაზრების საპირისპიროდ, „ცოდვილი“ გრანელის დისადმი დამოკიდებულება მისტიკური შარავანდელით შემოსა.

ერთი რამ კი აშკარა და ცხადია ზაზა აბზიანიძის წერილში – ის ტერენტის მიერ წარმოთქმულ სიტყვა „**ძვირფასო**“ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს და პიკანტურობის ელფერს აძლევს: „ზოგჯერ ტერენტი გაურბის ზოზიას ხსენებას, მაგრამ სადაც კი შეგხვდებათ მის ლექსში ემოციური წამოძახილი – „**ძვირფასო!**“, თითქმის უცდომლათ შეგიძლიათ იგუ-

ლისხმოდ, რომ ეს ზოზიასადმი მიმართვა“ (<http://mastavlebeli.ge/?p=4385>, 7/11). ამ სიტყვებს აბზიანიძისეული კიდევ ერთი კომენტარი მოსდევს: „უძილობის ტყვეს“ – გრანელს სულ უფრო და უფრო სასტიკი განაჩენი გამოაქვს საკუთარი თავისთვის. კისერზე შებმული ქვასავით ამძიმებს რალაც წარმოსახული ბიბლიური ცოდვა, ფსკერისკენ იზიდავს და ძირავს...“ (<http://mastavlebeli.ge/?p=4385>, 7/11).

ეს „უცდომელი“ და „უტყუარი“ არგუმენტები პაატა კვარაცხელიას თავისი უფროსი კოლეგისგან უსწავლია. ჯერ ერთი, მოყოლებული ბიბლიური პირველცოდვიდან, ამქვეყნად ყველა ადამიანი გარკვეულად ცოდვილია და ამის გამო გამუდმებით სთხოვს უფალს შენდობას. თუ ტერენტი იმავს მოიმოქმედებდა, ეს სულაც არ გვაძლევს იმის უფლებას, რომ გაუგონარი ცილი დავწამოთ მას. მეორე, როგორც უკვე ვთქვი, არც მიმართვის ფორმა – „**ძვირფასო**“ – იძლევა რაიმე ეჭვის საფუძველს. ტერენტი ხომ ხშირად ორივე დას მიმართავს ამ სიტყვებით. ამ თემის გარშემო ზემოთ საგანგებოდ შევჩერდი და ზედმეტად მიმანია ამის გამეორება და მკითხველის გადაღლა იმის მტკიცებით, რომ „**ძვირფასოთი**“ ნებისმიერ ადამიანს შეგვიძლია მივმართოთ და სიყვარული და პატივისცემა გამოვხატოთ მისადმი. თუ ზაზა აბზიანიძე თვლის, რომ ტერენტი ამ სიტყვით ყველგან ზოზიას მიმართავს, ოღონდ შეფარულად, დაუკონკრეტებლად, მაშინ ბატონ ზაზას ტელეპატის ნიჭი ჰქონია. სხვანაირად, აბა, როგორ შეიძლება, გამოიცნო, ვინ იგულისხმება სიტყვა „**ძვირფასო**“ ადრესატად. პატივცემულ კოლეგას შევახსენებ, რომ ამ სიტყვით გრანელი არაერთგზის მიმართავს სხვა ადამიანებსაც. ასეთები კი მრავლად მოიპოვებიან მის შემოქმედებაში, მაგრამ, როცა ობიექტი არ ჩანს, რთულია გარკვევა, რეალურად ვის გულისხმობს პოეტი „**ძვირფასო**“: იქნებ თამარ ჯაფარიძეს – „**მე შენზე ვფიქრობ და თითქმის გხედავ, / ვფიქრობ და ისევ დღეა მზიანი. / ძვირფასო, მოსვლა რად გაგიძნელდა, / ძვირფასო, რისთვის დაიგვიანე**“ („შენს მოლოდინში“); იქნებ, ირას(?!) –

„შენთან ერთად მე სიცოცხლე მინდა, / შენთან ერთად შემოდგომას ველი“ ან იქნებ ძვირფას დებს – ორივეს და არა მხოლოდ ზოზიას; „ძვირფას მეგობარს“ და, ასე განსაჯეთ, ხე-საც კი „ძვირფასოთი“ მიმართავს „**ძვირფასო ხეო, შენ მოგეყრდნობი, / ძვირფასო ხეო, რამე მირჩიე**“ („მიმართვა ხისადმი“). ზაზა აბზიანიძის „უცდომელი“ თეორიის მიხედვით კი იქ, სადაც პოეტი ვნებაზე საუბრობს, ყოველთვის ზოზიას მოიაზრებს, ხოლო მისი სევდა-კაემშის მიზეზად დის მიმართ (სავარაუდოდ!) ჩადენილ ცოდვას ასახელებს. აქვე ისიც უნდა შევახსენო ბატონ პროფესორს: ბართაშვილიც და გალაკტიონიც ბაირონისეული სევდის მატარებლები იყვნენ, მაგრამ არც ბართაშვილი იყო საკუთარ დასთან გამიჯნურებული, და არც გალაკტიონი იქნებოდა და რომ ჰყოლოდა.

რაც შეეხება ტერენტის გამუდმებულ მიმართვას დისადმი (გგულისხმობ იმ ლექსებს, სადაც მიმართვის ადრესატი გაურკვეველია), ლეგენდების მოყვარულ მკვლევარებს შევახსენებ – გრანელს არაერთი ისეთი ლექსი თუ წერილი აქვს, სადაც „და“ სრულიადაც არ არის რეალური ქალის პროტოტიპი, მითუმეტეს არც ღვთისმშობლისა და მას მხოლოდ განყენებული შინაარსი აქვს. დედის, დების, სატრფოს ალერსს და-ნატრებულმა პოეტმა მარტოობა და სევდა-წუხილი გაიხადა დად და დედად: **„ახლა ჩემი და ყრუ სიჩუმეა, / და ჩემი დედა – ლამეა მხოლოდ“** („ფერისცვალება“) და თვით იმ ფრაზებშიც კი, სადაც ამბობს: „სიკვდილის წინ მომაგონდება თბილისის ლამეები და ჩემი უნაზესი და: ეს ორი შეერთებული კოცონი, რომელიც მწვავდა მე ყოველთვის“, სულაც არ ნიშნავს მის ბიოლოგიურ ან თუნდაც მისტიკურ დას. პოეტისთვის, რომელიც გულდა-თუთქული ამოიხრებს: „ყოველი ლამე-ყრუ სამარეა, / ყოველი ლამე-არის გოლგოთა“ („შორეული სინათლე“), სულიერ დად, მარტოობის განუყრელ მენყვილედ იქცნენ ლამე და ლამის თანამდევნი ატრიბუტები: **წუხილი, მარტოობა, სიჩუმე** – „ნათელივით თავზე დამადგება ჩემი განუყრელი და – სიჩუმე“ („სიკვდილის შემდეგ“), ამიტომაც ამბობს:

*მე იმდენად შევეჩვიე ლანდებს,
მინდა თოვლშიც მათი კვალი
ჩანდეს,*

*მე იმდენად შევეჩვიე სევდას,
ყველა ლექსი ცრემლით
დამისველდა.*

*მე იმდენად შევეჩვიე ლამეს,
ის სინათლე, ვიცი გამანამებს.*

(„სასახალწლო ელეგია“)

პაატა კვარაცხელიასა და ზაზა აბზიანიძის რადიკალურად განსხვავებულ მოსაზრებათა „ჭეშმარიტების“ (როგორც თავად მიიჩნევენ ავტორები) დადგენა ძალიან გაუჭირდება მკითხველს. ერთი გვიმტკიცებს, რომ ინცესტურობა ცოდვამ შთანთქა ტერენტის პიროვნული მე, ხოლო მეორე ამ ბუნდოვანი და დაუსაბუთებელი ბრალდების ადრესატს ხან ქრისტიან სალოსად, ხან ჯვარცმულ მაცხოვრად სახავს. ეს ყოველივე კიდევ ერთხელ ცხადყოფს იმის აუცილებლობას, რომ კრიტიკის არარსებობის პირობებში ჩვენს ლიტერატურათმცოდნეობით სივრცეში რალაც კონტროლი აუცილებლად უნდა არსებობდეს. სამეცნიერო ნაშრომების ხარისხზე, მათ ავკარგიანობასა ვინმე უნდა აგებდეს პასუხს. ზაზა აბზიანიძის ხსენებული წერილი სკოლის მოსწავლეებისა და პედაგოგებისათვის განკუთვნილ ელექტრონულ ჟურნალ „მასწავლებელი ჯი“-ზეა განთავსებული. ამდენად, კიდევ ერთი სამწუხარო პრობლემა იჩენს თავს – რამდენად მიზანშეწონილია ზაზა აბზიანიძის ძალადობრივი, უარგუმენტო ინცესტურ-ფროიდისტული მონაჭორის გამოქვეყნება იმ ჟურნალში, რომლის უპირველესი დანიშნულებაც მოზარდი თაობის განათლებაა?!

წერილის დასაწყისში ვსაუბრობდი პროფესორ-მასწავლებელთა პასუხისმგებლობაზე ახალგაზრდობის წინაშე და შეშფოთებას გამოვთქვამდი, თუ რაოდენ უარყოფითი ზეგავლენა შეიძლება იქონიოს მათზე ლიტერატურათმცოდნეობითმა ნოსენსებმა. ვფიქრობ, ეს საკითხი საფუძვლიან განსჯა-გაანალიზებს საჭიროებს, რადგან, როგორც ჩანს, ჩვენი სალიტერატურო კვლევის სფეროში მძლავრად

არის შემოჭრილი იმის მცდელობა, ვეძებოთ ღვთაებრივი ასპექტები იქ, სადაც არ მოიპოვება.

გასულ საუკუნეში ერთგვარ ლიტერატურულ მოდად იქცა ყველგან, ლამის ყველა ნაწარმოებში მითოსური პლასტის ძიება. ახლა საღვთო ტრფიალებას ნუ ვეძიებთ იმ თხზულებებში, რომელთაც კონკრეტული ადრესატი ჰყავთ. ასე, მაგალითად, ეპიგრაფი ტიციან ტაბიძის ლექსისა „ანანურთან“ გარკვევით გვამცნობს, რომ ლექსი **თამუნია წერეთელს** ეძღვნება. ეს ლექსი ერთ საკმაოდ პოპულარულ წიგნშია შეტანილი, რომელიც გამოვიდა სერიით – „ქართველი მწერლები სკოლაში“. ამ ლექსს ახლავს მკვლევარ **მაია ჯალიაშვილისეული** ინტერპეტაცია.

მიუხედავად იმისა, რომ ტიციან ტაბიძე გარკვევით ამბობს, ლექსს კონკრეტულ ქალს, თამუნია წერეთელს ვუძღვნიო, მკვლევარი ამ ფაქტს თავისებურ ახსნას უძებნის: „**ლექსს „ანანურთან“ ჰქვია. პოეტმა, რა თქმა უნდა, საგანგებოდ აირჩია სიყვარულისთვის ქებათა ქების შესასხმელად ეს წმინდა ადგილი ანანურთან. მინიერ ვნებათაგან განწმენდილ პოეტში იბადება სიყვარულის წყურვილი. როგორც სუფისტურ პოეზიაში რეალური ქალის მიღმა იგულისხმება ღვთისმშობელი, აქაც შეიძლება მკითხველმა, უპირველესად, ღვთაებრივი ტრფობა დალანდოს“ (მ. ჯალიაშვილი, გვ. 46) და საკუთარი თვალსაზრისის გასამყარებლად ლექსის შემდეგ სტროფს იმონებებს: „შენ აქ რა გინდა, მაგრამ ყოველთვის/ მომაგონდები ამ ანანურთან,/ შავი არაგვი თეთრ არაგვს ერთვის,/ ჩვენი გათიშვა კი ყველას სურდა“.**

დავინწყოთ იმით, რომ თუ თამუნია წერეთელში ღვთისმშობელი იგულისხმება და, როგორც მკვლევარი ამბობს, მინიერ ვნებათაგან განწმენდილი პოეტი მისტიკური ტრფიალების გამოსახატავად ისეთ წმინდა ალაგს ირჩევს, როგორც ჩვენი, ქრისტიანული კულტურის ძეგლი ანანურია, მაშინ რა კავშირი აქვს ან ტიციანს, ან მის ლექსს სუფიზმთან – ისლამურ ძირებზე

აღმოცენებულ რელიგიურ მსოფლმხედველობასთან, რომლის კონცეფციითაც მისტიკური ტრფიალებით გახელებული ადამიანი უნდა გაათავისუფლდეს პიროვნული მესგან და ექსტაზის მეშვეობით შეერწყას ღვთაებას, სრულად უნდა გაითქვიფოს მასში. ტიციანის ამ ლექსში აშკარა რეალისტურობით არის დახატული ბეჟან წერეთლის პირმშვენიერი ასულის ტრაგედიით (მას ფეხი მოჰკვეთეს) შეძრული პოეტის გულსტკივილი („შენ დანგრეული ხან მოდინახე,/ ფეხმოტეხილი შენ ხარ ღრუბელი“). ასე რომ, ამ შესანიშნავი პოეტური სტრიქონების აზრობრივ შინაარსში ქრისტიანული ღვთაების ამოკითხვაც უსაფუძვლოა და სუფიზმთან მისი რაიმე დოზით კავშირი ხომ მით უფრო დაუჯერებელია.

ამავე სერიის ერთ-ერთ წიგნში კი („**გიორგი ლეონიძე**“) მკვლევარი **ლალი დათაშვილი** ჩვენი რელიგიური განმანათლებლის, წმინდა ნინოს ხატებას ხედავს ასევე რეალისტურ ლექსში „**ნინოწმინდის ლამე**“. ლექსს, რომლის პოეტური სახეებიც მოჭარბებული მატერიალურობით გამოირჩევა და არც პიკანტური დეტალების ნაკლებობას განიცდის, ქრისტიანული რწმენის სიმბოლოდ აცხადებს მკვლევარი: „**ნინოწმინდის გალავანში, სადაც შენივთებულია რწმენა და სამშობლო, სადაც ქართლის მინას წმინდა ნინოს ნაფეხურები ატყვია, მეგობარ პოეტებს ჭიქა ღვინო მგზნებარე, ცოცხალ, ხელშესახებ წარსულს „შემაფეთებს“ ... თრდატ მეფის ლაშქრისაგან (ანუ „ბაზიერის დაფით“), „დამფრთხალი“; „მაყვალს შეფარებული დურაჯი“ – წმ. ნინო მორცხვად იღიმება. ისეთი ცინცხალი და ხელშესახებია ეს ხილვა, როგორც „თოთო გაზაფხულის“ რძის სუნი, ან „ატმებით მსხმოიარე ცა“ (ლ. დათაშვილი, დასახელებული წიგნი, გვ. 37).**

მკითხველს ვთხოვ, იქნებ, ერთად გავარკვიოთ, საიდან გაჩნდა გოგლა ლეონიძის ლექსის ლალი დათაშვილისეულ ინტერპრეტაციაში თრდატ მეფე და მაყვლოვანს შეფარებული, მორცხვად მომლიმარი წმინდა ნინო. „ნინოს ცხოვრების“ ლეონტი მროველისეული რედაქცია გვამცნობს: „ღირსი ნინო დამალულ იქნა **ეკალთა**

შორის ვარდისათა“, ხოლო მცხეთას მოსვლის შემდეგ წმინდა ნინომ „პოვა გარეგანით ზღუდეთა მათ ქალაქისათა სახედ ტალავარისა მცირისა **მაყუალთა** მიერ შემზადებული განგებითა ღმრთისაითა ადგილსა მას“. „ნინოს ცხოვრების“ ამ ორ ეპიზოდში ნახსენები ეკლოვნისა და მაყვლოვანის გამო ლალი დათაშვილმა ლექსის პერსონაჟად, „მაყვალს შეფარებულ დურაჯად“ წმინდა ნინო გამოაცხადა, ნაცვლად პოეტის მიწიერი ტრფობის ობიექტისა.

ასე რომ, დათაშვილისეულ ინტერპრეტაციას თუ გავყვებით, ჩვენს მხატვრულ ლიტერატურაში, სადაც კი ვინმე მაყვალს ახსენებს, ყველგან წმ. ნინო უნდა ვიგულისხმობთ და მიჯნურის თვალთა შემოფეთებაშიც წმ. ქალწული უნდა გვახსენდებოდეს. ტექსტის ამგვარი ახსნა არათუ გვაახლოებს მის სწორ ინტერპრეტაციასთან, პირიქით, ერთობ მკრეხელურსა და უხამს კომიკურ სურათს წარმოგვიდგენს – მორცხვი ღიმილით, დანაშაულში წასწრებული ბავშვივით, როგორ იმზირება ნადირობისას, ბაზიერებისა თუ მარეკებისაგან დამფრთხალ-შეშინებული წმ. ქალწული ნინონწმინდის გალავანში მოქეიფე, შეზარხოშებული „ცისფერყანწელებისა“ და მათი მეგობრებისკენ. არადა, მკითხველი თვალნათლივ ხედავს ათაბაგის ქალის ოქროს კალმახებისდარი ძუძუებისა და თავთუხისდარი წამწამების მიჯნურობით გახელებულ გოგლა ლეონიძეს, რომლის ტრფობის ობიექტსაც არაფერი აქვს საერთო წმინდანთან. როგორც ჩანს, ლალი დათაშვილის უნაპირო ფანტაზიას, გარდა მაყვლის ხსენებისა, ლექსის სათაურმაც შეასხა ფრთები. რადგანაც გიორგი ლეონიძის ამ პოეტურ შედევრს „ნინონწმინდის ღამე“ ჰქია, ეს ფაქტი საკმარისი აღმოჩნდა იმისათვის, რომ ლექსის ადრესატი წმინდანთა დასის წევრთა შორის ეძებნა (მკვლევარმა „ნინონწმინდის ღამე“ შებრუნებულად, „წმინდანინოს“ ღამედ გაიგო), ისევე, როგორც „პატარა იარაში“ წარმოდგენილი „**ხატელი ძმის გატეხილი თავი, პატარა სიყვარულით ტარიელზე გამიჯნურებისა და**

მისი ხელში ჩაგდების სურვილით გამოწვეული“ (იქვე, გვ. 38).

როგორც ვხედავთ, ამ ინტერპრეტაციულ აბდაუბდაში რაიმეს გაგება ძალიან ჭირს. საკითხავია, ვისზე იყო გამიჯნურებული უმცროსი ხატელი ძმა – ტარიელზე?! მისი მიჯნურობით იწვოდა და ამიტომ სურდა მისი ხელში ჩაგდება?! როგორც მკვლევარი ირწმუნება, ტარიელსაც „პატარა სიყვარულით“ გაუტეხია ხატელისთვის თავი. ეს ალბათ, არც მეტი, არც ნაკლები, კლასიკად ქცეული ლექსის სუპერთანამედროვე, ლიბერტარიანული ინტერპრეტაციაა და სინამდვილეში არაფერი აქვს საერთო იმ აზრობრივ შინაარსთან, რომ ეს პოეტური შედევი ძმობის, მეგობრობისა და სიყვარულის ჰიმნია, რომ ცხოვრების უინისა და ტემპერამენტის ნიშნით ხაზარებს შედარებული ლექსის „მეხანძარენი“ ძმობამ, ცრემლმა და სიყვარულის იარამ „ააბრიალა“. რაც შეეხება „ნინონწმინდის ღამეში“ ნახსენებ ავთანდილსა და „ვეფხისტყაოსნისეულ“ რემინისცენციებს, ესეც ქვეტექსტის განუყოფელი ნაწილია – ლექსი, როგორც ითქვა, სიყვარულისა და მეგობრობის საგალობელია, ავთანდილი კი იდეალური მიჯნურისა და მეგობრის სახეა.

ვფიქრობ, ზემოთ მოხმობილმა მაგალითებმა კიდევ ერთხელ დაგვარწმუნა, რომ, როგორც ჩანს, XIX საუკუნეში ილიას მიერ დასმულ რიტორიკულ შეკითხვას – „რა მიზეზია, რომ კრიტიკა არა გვაქვს“, არც ახლა, XXI საუკუნეში გასვლია ყავლი და კვლავ მარადიულ პრობლემა-შეკითხვად რჩება. არადა, კრიტიკის უქონლობა რა დალსაც ასვამს ჩვენს ლიტერატურას, ცხადზე ცხადია. ლეგენდების მოყვარული ერი ვართ და ამ ლეგენდების ძიებაში ფსევდოლეგენდებამდე მივდივართ.

დასასრულ, ლერი ალიმონაკს მინდა დავესესხო და უკიდევანო ფანტაზიებსა და მარაზმში გადაცვნილ მკვლევარებს შევახსენო: ფრთხილად, პროფესორებო, ფრთხილად! თქვენს უკან მომავალი თაობაა!!!

ლევან გორვანელი

მუსიკის დაბადება ტრაგედიის წიაღში

ყოფიერების შინაარსი გარდაუვალ თვითრეფლექსიას განიცდის, საიდანაც გამოსჭვივის მისი პირუთენელი სახე. ადამიანური მცდელობა – შექმნას არსებობა, იმთავითვე კრახისთვის არის განწირული, რადგან არსებობა უკვე შექმნილი და განხორციელებულია, ვით პლანეტათა განლაგება კოსმოსში და გრავიტაცია დედამიწაზე.

ტრაგედია არსებობს საგანთა დამოკიდებულებითა და მიმართებით, როგორც მიზეზ-შედეგობრივი სიმულაცია. მისი განაზრება მხოლოდ ადამიანურ ცნობიერებას ძალუძს ან უკეთესი იქნებოდა გვეთქვა: ადამიანური ცნობიერების პროდუქტია, თვითშემდგარი და განხორციელებული, ჩამოყალიბებისა და სრულყოფილების სტადიაში მყოფი. შიშველ ბუნებას წარმოდგენაც არ აქვს, თუ რა შეიძლება იყოს ტრაგედია, რადგან ბუნების ჰარმონიული თანდგომა, თვითზრდადი, მრავალჯერადი აქტებით, სიცოცხლის დაუცხრომელ უნარს ავლენს. ტრაგედია იწყება მაშინ, როდესაც ადამიანი თვალს ახელს, როდესაც მთვლემარე მდგომარეობას

თავს აღწევს და მისი ჭვრეტა განეფინება ბუნების სივრცეთს.

სამყარო არ მეტყველებს. მიუხედავად იმისა, რომ მას გააჩნია საკუთარი ენა, მეტყველების უნარი უწინარეს დაქვეითებული აქვს. ადამიანი თვალს ახელს და იწყებს სვლას, საგანთა თვისობრიობის განსაზღვრას, ანთებს ცეცხლს, იხსენებს მითოსს, გარდასულ კულტურათა არქეტიპები კი ამცნობს ზღვრულ კონონზომიერებას, როგორც ადამიანური ცნობიერების უმწეობას საყოველთაო ხდომილების წინაშე.

ჩვენ ვამბობთ, რომ ტრაგედია არის ადამიანისა და ბუნების ცნობიერი დაკავშირება, ვიდრე სამყაროს გახმოვანებამდე.

მუსიკის ბგერები, უწინარეს ყოვლისა, ბუნების სტიქიათა გამოვლინებით გვხვდება, თუმცა ეს ბგერები არაფერს წარმოადგენს ადამიანური შემეცნებისა და განაზრების გარეშე. თავისთავადი მუსიკა ისევე არ არსებობს, როგორც სიბნელეში თეთრი საგანი... სიბნელეში ყოველივე შავია. ადამიანის მიერ საგანთა დანიშნულებისა და მოხმარე-

ბის მიმართულების განსაზღვრა ჰქმნის მუსიკის სმენას, როგორც ყოფიერების ამოსუნთქვის აუცილებლობას.

ტრაგედია მუსიკის სრული შემოქმედია. სამყაროს ერთსახოვან, უმეტესეველო ვნებებს ცნობიერი განაზრება მუსიკის სულს შთაბერავს. მათ შორის შედგება აღვირახსნილი სექსი, როგორც აღმოსავლური სიბრძნის, ებრაული ისტორიის, ბერძნული ფილოსოფიის, ქრისტიანული რელიგიის, „ისლამური სახელმწიფოსა“ და „ქართული მართლმადიდებლობის“ წარმოშობის წყარო. მუსიკის ბგერებს ჩვენ გავიგონებთ სიტყვათა კავშირებისას, წყაროთა მოდინებისას. სანამღავით სავსე ვერცხლის თასი სოკრატემ ბოლომდე დაცალა, რათა სავსებით შეეგრძნო თასიდან პირში გადამავალი წვეთების მუსიკალური ჟღერადობა; იესოს როცა ლურსმნებს აჭედებდნენ, ვფიქრობ, ის მუსიკას გრძნობდა ყოველი დარტყმისას... მუსიკა გამგმინავი, მუსიკა შემადრწუნებელი; იმ ქვრივი ქალის საყურეები ძალზედ შთამაგონებლად ჟღარუნობდნენ, მუჰამედს ესმა მუსიკა მომავლიდან, სიკვდილის მუსიკა, დაფლეთილ სხეულთა სასომიხდილი მუსიკა; ვგრძნობ ქართული სულის მუსიკას, მუსიკას დაუნდობლობის, მუსიკას მღელვარების, მუსიკას სიბრიყვისა და უმეცრებისა... მე მიყვარს ქართული მუსიკა, მე მიყვარს ქართული მუსიკა... თუმცა მავინყდება ჭეშმარიტი მუსიკის დაბადება ჭეშმარიტი ტრაგედიის წიაღიდან, მავინყდება სამყაროს გულწრფელი დუმილი და ადამიანის მიერ გახმოვანებული ტრაგედია.

სმენის ვალდებულება აქვს ადამიანს; მგზნებარე ტალღა სამყაროული შინაარსით აღავსებს ცნობიერებას. შინაარსი უცვლელი რჩება, იცვლება მხოლოდ მეთოდი და გარეგანი გამოხატულება; ცვალებადობის მუდმივობა მუსიკის ცხოველყოფელ ძალას იტევს.

მრავალ სამყაროთაგან, გაუცნობი-

ერებლად, აღმოვჩნდებით ერთ-ერთში. ადიტიური ფაქტორები მთლიანობის მონუმენტურ აღქმაში გვეხმარება, სადაც ცნობიერი მონადა ხორციელდება ეკლექტიზმის სახით. მუსიკა, როგორც სამყაროს გახმოვანებული ჟღერადობა, ეწინააღმდეგება სინკრეტულ ერთსახოვანებას, ტრაგედია კი, ცნობიერი მონადის გახლეჩვაა; ტრაგედიაა პროცესი, გარდაუვალი ხდომილობის მექანიზაცია, რაც ადამიანური ხელშეხებით სამყაროული მონადის დანანევრებას გულისხმობს. პროცესიდან აღმოცენდება მუსიკა, როგორც სუბიექტივიზაციის ნაირსახეობა, მეთოდოლოგიურად განხორციელებული აღქმა. სმენადობა უშუალო კავშირშია ადამიანთან, რადგან ბუნებას თავისთავადს სჭირდება დინამიური ექსპლიკაცია. ბუნებას გააჩნია ცნობიერი მონადა, ადამიანური მონადა კი, – არაცნობიერია.

როდესაც ადამიანი ხილულ მშვენიერებას სჭვრეტს, უკუაგდებს ყოველგვარ მანკიერებას: ნეგატიურ განწყობილებას, პიროვნულ ემოციებსა და ყოფით ვნებას, რამეთუ ჭვრეტა არ შეიძლება იყოს ჰედონისტური. ტრაგედია ჭვრეტითი მდგომარეობაა, მაგრამ მუსიკის აღქმა შეუძლებელია ჭვრეტით. მუსიკის ბგერები შთაგონებითი სიმულაციის შედეგია, რაც მხოლოდ ადამიანურ სულიერებაზე ზემოქმედებს. ჩვენ შეგვიძლია ვჭვრეტდეთ სილამაზეს თავისთავადს, თუმცა მყოფი ემოციების გარეშე ფაქტობრივ შედეგს ვერ მივიღებთ. ჭვრეტასთან პირდაპირ კავშირშია განსჯა, როგორც მენტალიზმის გამოვლინება. მას სჭირდება მიმართება, რაციონალური განაზრება, რათა ჭვრეტა განხორციელდეს დროში, სხვა შემთხვევაში, ჭვრეტა დეტერმინისტულ სახეს მიიღებს და მოხდება მყოფობისაგან, დროითი მოცემულობებისაგან მისი დიქოტომია.

მუსიკისათვის ყოველგვარი ვერბალური გამოხატვა დისონანსია, რადგან

შთაგონების ფიქსაცია შეუძლებელია. შთაგონება გვესმის, როგორც ბუნების ცნობიერისა და ადამიანის არაცნობიერის შეკავშირება, ტრაგედიის შემდგომი საფეხური, სადაც მყოფ საგნებთან, გრძელვად დროსა და ხედვით ემოციასთან წილნაყარია ბუნების თავისთავადობა: მინის, მზისა და ცის ობიექტური ელემენტები. შთაგონებაა დროში უსასრულობის შეგრძნება.

ტრაგედიის წიალიდან ამოზრდილი მუსიკა განვირცობა დროში, როგორც მეტყველი სუბსტანცია. მისი შთანაფიქრი ტრივიალური სინამდვილიდან გაქცევაა, იტევს ყოველივე ხილულს; მასში ერთიანდება სისასტიკე და სათნოება, ძლევამოსილება და სისუსტე. მუსიკა, რომელიც ადამიანური აღქმის პროდუქტია, იმდენად ზოგადდება, რომ განსაზღვრავს ადამიანურ აღქმასაც. ის გაურბის პირველწყაროს, როგორც შვილი მშობლის საკუთრებას. მუსიკა გაურბის საკუთარ თავსაც, სძულს ყოველგვარი განსაზღვრება, მისი მამოძრავებელი ბუნებისა და ადამიანის კავშირია, ანუ ტრაგედია, ცნობიერ და არაცნობიერ სისავსეთა მოდინება. მუსიკა ადამიანური ინტერპრეტაციის საგანიცაა; ადამიანებს ჰქვიათ, რომ ისინი ჰქმნიან მუსიკას, რომ ყოფილი საგნებისა და ცნებების დახმარებით თავად არიან შემოქმედები. ეს იმდენად არის შეცდომა, რამდენადაც მუსიკა და ადამიანი შეკავშირებული მთლიანობაა, განუყოფელი არსი, როგორც ბუნების გამხმომავნებელი პროცესი, დოისა და სივრცის ალტერნატივა.

მუსიკა არ სცნობს ეტატიზმს, რად-

განაც საზოგადოებრივი განვითარების უმაღლეს საფეხურად არა ცალკეულ ლოკაციაზე შექმნილ საკრალურ წრეთა მრავლობას, არამედ საყოველთაო ერთობასა და კულტურათა თანაზი-

რობას მიიჩნევს. ადამიანი გამუდმებით მონაწილეობს მუსიკის გახმომავანებაში, მელანქოლიურ დარდს ეფემერულ სიამეთა განაზრება უქმნის. ცვლადი საგნებიდან გამოიდევენება შინაარსი, ფრაგმენტულად დეგრადირდება და გადაიქცევა ატომად, ვიდრე იგივეობ-

რივი შინაარსის დაბრუნებამდე. საგნების ცვლადი მიმართება მოგვაგონებს ოქსიდომეტრიასა და ოქსიგენოთერაპიას, სადაც ხელოვნური ჩარევით ხდება ბუნებასთან დაახლოება: პირველის შემთხვევაში, ქიმიური ანალიზის მეშვეობით ჟანგვით-აღდგენითი პროცესის წარმოება, ხოლო მეორეს შემთხვევაში – ადამიანის ორგანიზმში ჟანგბადის შეყვანა სამკურნალოდ.

მუსიკას გააჩნია თვითკმარი ელემენტები, როგორც ავტორიტარული რეალია. მისი ტრანსფორმირება ხდება ლაბიალური მეთოდით, რაც ვიტალიზმის ნათელი გამოხატულებაა. მუსიკა დაუნდობელი და შეუბრალებელია, ვით თანატოსი. მღელვარე ოკეანეებსაც დაამშვიდებს მისი შემადრწუნებელი რაფსოდია. სამყაროული არქეტიპები მის ეზოთერულ დიქტატს განაპირობებს, აქედან მომდინარეობს მუსიკის ტიპიზაცია, როგორც სისავსის დაცლისა და სიცარიელის აღვსების ამპლიტუდა. ადამიანი ზარალდება მუსიკისაგან, მაგრამ ამას თავადაც ვერ აცნობიერებს. ჩვენ უნდა ვთქვათ, რომ საგნობრივი აღზევება მუსიკის ქმნისათვის – მოჩვენებითია, თუმცა მეტად საჭიროც... ადამიანი მუსიკისაგან იღებს იმ ინდემნიტეტს, რაც ეკუთვნის.

ფარული სევდით სახეცვლილი ადამიანი ეძიებს გზას გადარჩენისათვის. მისი სვლა ჩქარი, ხოლო ემოცია – სასონარკვეთილია. მისდაუნებურად, ტრაგედიის ინსპირატორია, რადგან გაიღვიძა და შეეჯახა ბუნებას თავისთავადს. „ქმედითი“ ნაბიჯები ადამიანისა ყოვლად უშინაარსო და უმიზნოა, მისეული არაცნობიერი ბუნებისეულ ცნობიერს უახლოვდება, სიცოცხლის პირობებში კი, – მისი ნაწილი ვერ ხდება. ადამიანი მეტყველებს ბუნების ენით;

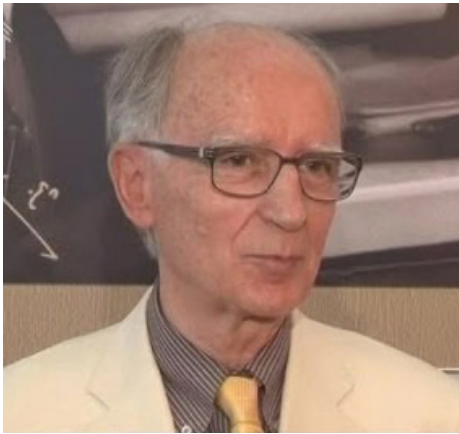
ბუნებამ დაივიწყა საკუთარი ენა და სდუმს, თუმცა მეტყველი დუმლით.

სამყაროული მუსიკა ბუნების დუმილიდან მოისმის; ეს მუსიკა ადამიანს უბიძგებს თვითმკველობისაკენ, რათა წარმავლობის არაცნობიერი აზიაროს მუდმივობის ცნობიერს.

ადამიანები იზადებიან და კვდებიან, აზროვნების სიამოვნება მხოლოდ სიცოცხლის პირობებში შეიგრძნობა. გზა დაბადებიდან სიკვდილამდე არის უკიდევანო შესაძლებლობების ენერგია, რომლითაც ადამიანი ყოველ ნაბიჯზე იმუხტება; დამუხტვის შედეგად ადამიანში ვითარდება შესაძლებლობები, როგორც პოზიტიურად, ისე ნეგატიურად. სამყარო მარადიულად არსებული გონია, რომლის ძალითაც ენიჭებათ საგნებს დანიშნულება. მისთვის ადამიანი ისეთივე საგანია, როგორც ადამიანისათვის – ბუნება. სამყარო წარმოჩინდება ბუნებით, ბუნება – ადამიანით; ბუნება უბრუნდება ადამიანს, სამყარო კი, – ბუნებას უბრუნდება.

ტრაგედია ხდომილობაა, რაც ბუნებისა და ადამიანის დაახლოების პროცესით გვესახება. გაღვიძებულ ადამიანს მოესმის სამყაროული მუსიკა; ბუნება მდუმარეა. შთაგონება ადამიანის ამეტყველებაა სამყაროს ენით.., ამ დროს შთაგონებულია ბუნება, როგორც მეტყველების ინსპირაცია. ადამიანი სამყაროული ენით მეტყველებს და ჰგონია, ეს არის მუსიკა, რომლითაც ბუნებას დაუბრუნდება, თავად კი – შთაგონებული; ვერ აცნობიერებს, რომ ბუნება სდუმს შთაგონების გამო.

ადამიანო, უსმინე ბუნებას, მის დუმილს მიადევნე ყურადღება; ნამდვილი მუსიკა ბუნების მდუმარებიდან მოისმის, ვითარცა მარადიული შთაგონება.

ლუიჯი მაგაროტო

ქართული ავანგარდის ისტორია და თეორია (1915-1924)

1982 წელს გამოიცა ვენეციის უნივერსიტეტის ირანისტიკის, ურალოლ-ტაისტიკისა და კავკასიოლოგიის მიმართულებათა სემინარებზე წაკითხული მოხსენებების კრებული – „ავანგარდი ტიფლისში“. გამოცემის ინიციატორი და რედაქტორია ცნობილი ქართველოლოგი, პროფესორი ლუიჯი მაგაროტო. ჩვენი ჟურნალის მკითხველს სწორედ მის გამოკვლევას ვთავაზობთ – „ქართული ავანგარდის ისტორია და თეორია“ (1915-1924წწ.)

პროფესორ ლუიჯი მაგაროტოს ნახევარი საუკუნის წინ შესრულებული ნარკვევი არასოდეს დაკარგავს მნიშვნელობასა და ღირებულებას არა მხოლოდ ქართული, არამედ საზოგადოდ კულტურის ისტორიისათვის. ის უხვად არის გაჯერებული ფაქტობრივი მასალით, რომელიც ნოვაციებისაკენ მიმსწრაფი ლიტერატურული ეპოქის ანალიტიკურ განსჯას წარმოადგენს.

აქვე მაღლობით უნდა მოვიხსენიოთ მთარგმნელი, ფილოლოგიის დოქტორი, პროფესორი მაია ჯავახიძე.

1. „ძველო თბილისო! დღეს ისე
მკვეთრად
ველარ შეგაქებ... არ მაქვს უნარი...
მაგრამ ვამაყოფ, რომ ჩემთან ერთად
დარჩები მუდამ გაუხუნარი“

ი. გრიშაშვილი

1921 წლის 25 თებერვალს წითელი არმიის ნაწილები თბილისში შეიჭრნენ, დაამხეს მენშევიკური მთავრობა, რომელსაც ნოე ჟორდანიას ხელმძღვანელობ-

და და საბჭოთა ძალაუფლება დაამყარეს. იმავე დღეს სერგო ორჯონიკიძემ, რომელიც ბოლშევიკური პარტიის მიერ ორგანიზებული ამ ოპერაციის სულისჩამდგმელი თუ არა, მისი მთავარი შემსრულებელი მაინც იყო, მთავრობას მოსკოვში ცნობილი დეპეშა გაუგზავნა, რომლითაც საქართველოს „გათავისუფლების“ და იქ ბოლშევიკური ხელისუფლების დამყარების შესახებ აცხობინებდა. 2 მარტს კი ვ. ლენინმა, რომელმაც სულ რამდენიმე

თვის წინ ქართულ დელეგაციას ქვეყნის ტერიტორიული დამოუკიდებლობისა და მთლიანობის გარანტიები მისცა¹ (1920 წლის 7 მაისს საბჭოთა რუსეთთან სამშვიდობო ხელშეკრულება დაიდო, რომელიც აღიარებდა ახალი ქართული სახელმწიფოს პოლიტიკურ დამოუკიდებლობას), მხურვალე საღმისა და კმაყოფილების წერილი გაუგზავნა – „ქართველ კომუნისტებსა და საგანგებოდ ქართული რევკომის ყველა წევრს“² და შორსმჭვრეტელურად, მაგრამ, რა თქმა უნდა, უშედეგოდ, მოუწოდებდა ქართველ ბოლშევიკებს, რომ მათ უბრალო მიბაძვით კი არ გადმოეღოთ „რუსული შაბლონი“, არამედ ახალი სისტემის შესაქმნელად ახალი „ტაქტიკა“ შეემუშავებინათ. აი ასე, წერილითა და დეპეშით დასრულდა მოკლე გამოცდილება ქართული სოციალ-დემოკრატიისა (რომელიც შემდეგ, საბჭოთა ისტორიოგრაფიაში მრავლად არსებული ერთ-ერთი ტაბუთაგანი გახდა), განისაზღვრა ძირეული და საბოლოო ცვლილებები და ახალი და განსხვავებული „სოციალისტური წესრიგის“ გამარჯვება დადასტურდა.

იმას, რაც ხდებოდა, რადიკალური ცვლილებები მოჰქონდა და მთელ საზოგადოებას, მის ცხოვრებას, მის იდეოლოგიურ შეხედულებებს, მის ისტორიასა და ტრადიციას მოიცავდა. ეს იყო ეპოქის დასასრული, ძველი სამყაროს სამარადუამო აღგვა, იმ სამყაროსი, რომელსაც იოსებ გრიშაშვილი ასე ფაქიზად და ნაღვლიანად მისტირის თავის ლექსში „გამოთხოვება ძველ თბილისთან“ (1925 წ.). ეს არის ნაღვლიანი ელეგია იმ ქალაქისა, რომელიც თითქმის აღარ არსებობს, რომლის ქუჩებშიც სპონტანურად იმართებოდა კრივი, ცეკვა და ართურმა, ახლა კი მხოლოდ გახუნებული მოგონე-

ბანი შემორჩა დროისა, რომლის მობრუნებაც შეუძლებელია. იოსებ გრიშაშვილი თავს „სხვა დროის“ მოწმედ აცხადებს და წერს წიგნს „ძველი ტფილისის ლიტერატურული ბოჰემა“ (1927), რომელსაც, შეიძლება, ვუნდოთ ინტიმური აღსარებაც, ნამდვილი დამშვიდობებაც და მკაცრი მეცნიერული ნაშრომიც. ეს წიგნი სიყვარულის ღიად გამოცხადება და მოულოდნელი, ხელახალი აღმოჩენა იმ სამყაროსი, რომელიც აშუღებისაგან – უცნობი ხალხური მომღერლებისაგან მომდინარეობს.

პოეტი არაერთხელ ამბობს, რომ ხედავს, მის თვალწინ როგორ იზრდება ახალი ქალაქი. სიახლე, როგორც ხდება ხოლმე, თავად პოულობს თავის დასამკვიდრებელ გზას, ამარცხებს წარსულს,³ რომელიც ასეთი ძვირფასი იყო მისთვის და რომელსაც საოცრად აცოცხლებს ყველაზე უფრო ტიპური ფიგურების – კინტოსა და ყარაჩოხელის საშუალებით:

„კინტო და ყარაჩოხელი სხვადასხვა ჯურის ხალხია. კინტო უკანასკნელი დროის მცხოვრებია, – გაქსუებული, დაღლარა, თახსირი; ერთი სიტყვით, კინტო ყარაჩოხელების გადაგვარებული მოდგმაა. ყარაჩოხელი დარბაისელია, ჩასპანდი, გულმართალი, პატიოსანი, რაინდი.

კინტო თვალმანკიერია და გულხენეში; კინტო ჩიკორა კაცის შთაბეჭდილებას სტოვებს, რომელშიაც ვაჟკაცური ელემენტი ძალიან ნაკლებადაა. ყარაჩოხელი გარეგნულად წარმოსადეგი პიროვნებაა, მხარბეჭიანი, ბრგე და პირბუდალი. ყარაჩოხელი და კინტო თვით ჩაცმულობითაც განსხვავდებიან: ყარაჩოხელი ანუ ყარაჩოხელი ნიშნავს შავჩოხიანს. მაშასადამე, ყარაჩოხელს აცვია შავი შალის ჩოხა, გრძელკალთებიანი, მოკლენაოჭიანი და

1. Н. Жордания, Моя жизнь, Стэнфорд, 1968, გვ. 107.

2. В. И. Ленин, Письмо Г.К. Орджоникидзе // Полн. собр. соч., т. XLII, М., 1974, გვ. 367.

3. ი. გრიშაშვილი, ძველი ტფილისის ლიტერატურული ბოჰემა, თბ., 1977, გვ. 6.

ორჩაქიანი. ჩოხის ნაპირებზედ მოვლე-ბულია ბუზმენტის ბრტყელი ჩაფარიში, შიგნიდან აცვიათ ნითელი აბრეშუმის დოშლულ-გაკეთებული და გულამოჭრილი პერანგი, ზედ – შავი ატლასის ან სატინის წვრილნაოჭიანი ახალუხი. მათი განიერი შარვალი, განსაკუთრებით ქობაჩი, შავი შალისაგან იკერებოდა, თავებში აბრეშუმის ფორებიანი ხონჯარი ჰქონდა გაყრილი. ამ შარვლის ფართე ტოტები შიგნიდანა ჰქონდათ ჩამაგრებული საცვეთების ჩარჩუბალებში (...) მათი სამკაული იყო ვერცხლის გობაკებიანი ქამარი, ქამარში – მწვანე ბაღდადი, «გალიბანდის» ქუდი, წელში – ვერცხლის ჩიბუხი და ჩიბუხისთვის – ქისა წეკოთი.

კინტო ნიშნავს კინწით, კისრით თაბახის მზიდველს (კინტი ძველებურად კუდიანებსაც ნიშნავდა). კინტოს აცვია ჩითის პერანგი – წინწკალშეყრილი და მაღალსაყლოიანი, რომელსაც შესაკვრელი გვერდზე აქვს, მარცხენა მხრით; საყელოზე ოთხი ღილი აკერია, მაგრამ საკინძე ყოველთვის ჩამოხსნილი აქვს. აცვია შავი ნაშურის ახალუხი (რომელსაც იშვიათად ხმარობენ, ლასტიკის განიერი შარვალი, რომლის ტოტებს ხშირად ფარფარი გააქვს; თავზე – ქეჩის ქუდი ან «კიზიროკიანი შლიაპკა», ფეხზე – უქუსლო ჩუსტები, გულზე – საათი ძეწკვით; წელზე – აბრეშუმის სარტყელი ან ვერცხლის ვინრო ქამარი, ქამარში – უბრალო ხელსახოცი; ჩოხას სულ არა ხმარობენ... ყარაჩოღელის მიხვრა-მოხვრა მტკიცეა; კინტოსი – ოკრობოკრო. ყარაჩოღელი თვით ჰქმნის სიტყვის შედეგებს; კინტო ამ სიტყვებსაც ამახინჯებს. ყარაჩოღელი შეფრფვინვით შეჰლაღადებს თავის სატრფოს, კინტო თავის ოჯახსაც არ ინდობს; ყარაჩოღელის მუსიკა დუდუკია, კინტოსი – არღანი“.¹

ძველი თბილისისათვის დამახასიათებელი მეორე ფიგურა – აშული, ლექსების მომღერალი (აზერბაიჯანული ტრადიციიდან მომდინარეობს), ის საუკუნეების განმავლობაში არსებობდა საქართველოშიც, მაგრამ მისმა პოეზიამ და მელოდიკამ ისეთი ცვლილებები განიცადა, რომ სრულიად ავტოქტონურად იქცა: „ბეჩარა. ჯმუხი. არც ძალიან წარმოსადეგი. ხნიერი, მაგრამ ენერგიით სავსე. ძველი ყარაჩოღელის ერთადერთი ეგზემპლარი – ახალუხით, განიერი შარვლითა და ვერცხლის ქამრით. პირშეგინგლული. უღვაშები – ახლად ამოსულ ქარქვეტასავით მოუქნელი. ჩიბუხი ყოველთვის პირში უჭირავს. ილიმება სანდომიანად... სეზონის ვაჭარია – ზამთარში თევზს ყიდის, ზაფხულში მწვანილსა. ბეჩარას არავითარი წარმოდგენა არა აქვს წიგნსა და კალამზე. მისი ხელისმონერა ჯვარია. იგი ამ «ფაქსიმილეს» საშუალებით აწარმოებს თავისი ალებ-მიცემობის პატარა ოპერაციებს. ბეჩარა თავის ხაზებს სხვის ხაზებისაგან ყოველთვის არჩევს და ნურავინ იფიქრებს, ბეჩარას თავისი ჯვრიანი ნიშანი სხვის ამგვარივე წარწერაში შეეშალოს. ბეჩარა ისევე ისე დინჯად აბოლებს ჩიბუხს, როგორც ძველი დარბაისელი ყარაჩოღელი, ისევე მუხამბაზურად ლექსაობს, როგორც მისი წინაპარი ოსტატი აშულები. ბეჩარას არ აქვს დაბეჭდილი ლექსების წიგნი, მაგრამ ტფილისის საზანდრებში კი ყველა დაირის დამჭერმა მისი ლექსები ზეპირად იცის“.² ამის შემდეგ აღწერილია თბილისის მომწესხველი და მიმზიდველი პერსონაჟები და ადგილები, მაგალითად აბანოები, რომელიც არაბ მწერლებს მსოფლიოს ერთ-ერთ საოცრებად მიაჩნდათ და რომლის შესახებაც ალექსანდრე პუშკინი წერდა: „დაბადებიდან არ შევხვედრივარ არც რუსეთში, არც თურქეთში თბილისის აბანოებზე უფრო დიდებულ რამეს. ავწერ დანვრელებით.

სპარსელმა თათარ მექისეს მიახლო

სპარსელმა თათარ მექისეს მიახლო

1. იქვე, გვ. 17-18.

2. იქვე, გვ. 168-169.

ჩემი მზრუნველობა. უნდა გამოვტყდე, მექისე უცხვირო იყო; მაგრამ ეს ხელს არ უშლიდა თავისი საქმის ოსტატი ყოფილიყო. ჰასანმა (ასე ერქვა უცხვირო თათარს) დაიწყო იმით, რომ ქვის თბილ იატაკზე გამანვინა, რის შემდეგაც შეუდგა ჩემი სხეულის ასობის მტვრევას, სახსრების დაჭიმვას, მუშტით ძლიერად ცემას; არა ვგრძნობდი მცირეოდენ ტკივილსაც კი, პირიქით, გასაოცარ შვებას განვიცდიდი. (...) ამის შემდეგ დიდხანს მზილა, შალის ქისით, მერე თბილი წყალი გადამასხა და დამიწყო ბანა ტილოს გასაპნული ბუშტით. გამოუთქმელ სიამოვნებას განიცდი: ცხელი საპონი ჰაერით გელამუნებათ. (...) ბუშტის შემდეგ ჰასანმა აუზში გამიშვა, ამით გათავდა ცერემონია¹. ეს არის იმ ეპოქის მოგონებები და ფრაგმენტები, რომელიც ისე გაილია, რომ აღარასოდეს მობრუნდება; ახლა ის პოეტებისა და მწერლების კვლევის ობიექტად ქცეულა, რომელიც, იოსებ გრიშაშვილის ფილოსოფიის თანხმად, ცდება მხატვრულად აღწერილი ფურცლის საზღვრებს, რათა დღესაც განაგრძოს ცხოვრება და საქმიანობა: „მართლაც, ტფილისში ნელინელ იჭრებოდა ცივილიზაცია, ტფილისი ევროპიელდებოდა. იცვლებოდა ტფილისი და ამასთანავე, რასაკვირველია, ისპობოდა და ითქვიფებოდა ყარაჩოღელთა ჯილაგიც“².

თბილისი, კავკასია – ეს „აღმოსავლეთის ნატეხი“ გრიგოლ რობაქიძის მიხედვით, დასავლეთით მდებარეობს; ის სხვადასხვა კულტურის შეხვედრის ადგილია, სხვადასხვა ხალხების, ადათის, ტრადიციის აღრევის ადგილი და მაინც ასეთი შეკრულია თავისი ეროვნული იდენტობით.

ეს ქალაქი, მისი მოსახლეობა, საქართველო, რომელსაც იოსებ გრიშაშვილი ასეთი უსაზღვრო სიყვარულით უმღერდა, ხშირად რუსეთის ინტელიგენციისათვის ოცნების ქვეყანას წარმოადგენდა, ქვეყანას, რომელიც უნდა მოენახულებინათ; ის შთაგონების წყარო და ის ადგილი იყო, სადაც დაისვენებდნენ და სასიამოვნო განცხრომას მიეცემოდნენ, მაგრამ, ამასთან ერთად, ის სასტიკი ადგილიც იყო, ის კავკასია, რომელიც რუსეთის იმპერიამ თავისი მტრების გადასახლების ადგილად აირჩია, თუმცა ამ შემთხვევაშიც კი ეს იძულებითი გადასახლება ბევრი რუსი მწერლისა და პოეტისათვის, როგორც მიხეილ ლერმონტოვის შემთხვევაში, ძალიან ნაყოფიერი აღმოჩნდა მათი შემოქმედების გასაღრმავებლად და გასამდიდრებლად. პირველ რუს ლიტერატორებს შორის, რომელთაც უზომოდ უყვარდათ საქართველო, იყო ალექსანდრე გრიბოედოვი; ამას ადასტურებს არა მხოლოდ მისი ტრაგედიის – „Грузинская ночь“-ის ჩვენამდე მოღწეული ფრაგმენტები და მეორე ტრაგედიის – „Родамист и Зенобия“-ს გეგმა, არამედ მთელი მისი შემოქმედება, რომელიც გამსჭვალულია, ქართული მინისადმი „მწველი და წრფელი სიყვარულით“³, რომელიც ხანდახან გადაჭარბებულად ნაივურია, რასაც ადასტურებს მისი ლექსებიც:

Там, где вьется Алазань,
Веет нега и прохлада,
Где в садах собирают дань
Пурпурного винограда,
Светло светит луч дневной,
Рано ищут, любят друга...
Ты знаком ли с той страной,

1. А.С. Пушкин, Путешествие в Арзрум во время похода 1829 года // Полн. собр. соч. в десяти томах, т. VI, М.-Л., 1949, გვ. 660-661; ქართ. თარგმ. ილია აგლაძისა, ა.ს. პუშკინი, არზრუმში გამგზავრება 1829 წლის ლაშქრობის დროს, რჩეული ნაწერები ოთხ ტომად, ტ. IV, თბ., 1951, გვ. 260-261.

2. ი. გრიშაშვილი, ძველი ტფილისის ლიტერატურული ბოჰემა, დასახ. წიგნი, გვ. 19-20.

3. В.Н. Григорьев, Заметки из моей жизни // А.С. Грибоедов в воспоминаниях современников, М., 1929, გვ. 200.

Где земля не знает плуга,
Вечно-юная блеснит
Пышно яркими цветами
И садила дарит
Золотистыми плодами?¹

აღსანიშნავია აგრეთვე ა. გრიბოედოვისა და ნინო ჭავჭავაძის ქორწინება (ქალი, რომელმაც თეირანში მწერლის მკვლელობის შემდეგ განსაკუთრებული ხასიათი გამოავლინა და რომელიც თავისი ღირსებით, როგორც ტიცთან ტაბიძე აღნიშნავს,² განსაკუთრებულ ადგილს დაიკავებდა ნიკოლოზ ნეკრასოვის პოემაში „Русские женщины“), რომელიც არის სიმბოლო ქართული და რუსული კულტურების სიახლოვისა, იმ ზღვარისა, საიდანაც უკან დასაბრუნებელი გზა არ არსებობს და რომელიც ორ კულტურას შორის უწყვეტ სიმბიოზში ყველაზე მჭევრმეტყველ ადგილს დაიკავებს. ამგვარად, მეცხრამეტე საუკუნის რუსული ლიტერატურა წარმოდგენილია დიდი ნაწარმოებებით, რომელთა თემაც კავკასიას უკავშირდება; სწორედ კავკასიამ შთააგონა მათ პერსონაჟები, ადგილები, ადათ-ჩვევები, მოვლენები, ტრადიციები. აქ როგორ არ გავიხსენოთ ალექსანდრე პუშკინი (მე უკვე გავიხსენე მისი შთაბეჭდილებები თბილისზე), რომელსაც ნიკოლოზ გოგოლი კავკასიის ნამდვილ მეხოტბეს უწოდებდა და რომელსაც მთელი გულითა და გრძნობით უყვარდა კავკასია – „იქნებ ამიტომაცაა თავის ქმნილებებში იგი ასე გულმხურვალე და მგზნებარე იქ, სადაც მისი სული სამხრეთს შეეხო. მათში მან მთელი თავისი ძალა უნებურად აღბეჭდა. ამიტომაც აქვთ მის ნაწარმოებებს კავკასიით, ჩერქეზული ცხოვრების ნებელობითა და ყირიმის ღამეებით გაჯერებული, საოცარი, მაგიური ძალა!“³

მერე იყვნენ მ. ლერმონტოვი და ლევ ტოლსტოი; ქართულ ლიტერატურაში კი არსებობს თერგდალეულების ფენომენი, ანუ ის მწერლები, ვინც მდინარე თერგის წყალი „დალიეს“, რათა რუსეთში წასულიყვნენ იმ მიზნით, რომ შეეთვისებინათ ახალი აზროვნება და სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ გამხდარიყვნენ დემოკრატიული და პროგრესული იდეების გამავრცელებელი.

XX საუკუნის ლიტერატურაშიც არანაკლებ უხვადაა წარმოდგენილი ქართულ-რუსული კონტაქტები, ნასესხობები და კავშირები.

Самодержавный
Русский гнет
Сжимал все лучшее за горло,
Его мы кончили —
И вот
Свобода крылья распростерла.

И каждый в племени своем
Своим мотивом и наречьем,
Мы всяк
По-своему поем,
Поддавшись чувствам
Человечьим...

Свершился дивный
Рок судьбы:
Уже мы больше
Не рабы.
Поэты Грузии,
Я ныне вспомнил вас,
Приятный вечер вам,
Хороший, добрый час!..

Товарищи по чувствам,
По перу,
Словесных рек кипение

1. А.С. Грибоедов, Там, где вьется Алазань // Сочинения, М., 1956, გვ. 370.

2. Т. Табидзе, Жена А.С. Грибоедова – Нина Чавчаваძე // Статьи, очерки, переписка, Тб., 1964, გვ. 106.

3. Н.В. Гоголь, Несколько слов о Пушкине // Собр. соч. в семи томах, т. VI, М., 1967, გვ. 69.

И шорох,
Я вас люблю,
Как шумную Куру,
Люблю в пирах и в разговорах.

ტიციან ტაბიძის მიხედვით, ასე პასუხობდა სერგეი ესენინი საქართველოში ყოფნის დროს თავის არაერთ საუბარში თემაზე „რუსი და ქართველი პოეტების ურთიერთდამოკიდებულება“.

სერგეი ესენინი თბილისში 1924 წლის სექტემბერში ჩამოვიდა და ამით დაიწყო მისი მოგზაურობების სერია, რომელიც 1924-25 წლებში განახორციელა კავკასიაში და რომლის დასტურადაც შემოგვრჩა ლექსების ციკლი „Персидские мотивы“; საქართველოსა და აზერბაიჯანში მოგზაურობის შთაბეჭდილებები მას სჭირდებოდა იმ აღმოსავლეთის შესაქმნელად, რომელიც საერთოდ არ ენახა.¹ ს. ესენინის პოპულარობა საქართველოშიც ისეთი დიდი იყო, რომ „მის პოეზიასა და პიროვნებაზე ლეგენდები იქმნებოდა“² და არ იყო არც ერთი ახალი თაობის წარმომადგენელი არც ერთი პოეტი, რომ ზეპირად არ სცოდნოდა სერგეი ესენინის სტრიქონები. ამგვარი ერთსულოვანი სიყვარული, ალბათ, ს. ესენინის პოეტური ქმნილებების იმ მთავარი მახასიათებლიდან მომდინარეობს, რომ ის სხვადასხვა ინდივიდუალურ მოთხოვნას პასუხობდა (და პასუხობს). სიმონ ჩიქოვანი, მაგალითად, სერგეი ესენინის შემოქმედების ყველაზე თვალშისაცემ მახასიათებელს გამოჰყოფს: „მის პოეზიაში გამოიხატა სოფლი-

სა და ქალაქის შეჯახებით გამოწვეული დრამატიზმი და ქალაქის წიაღში გათქვეფილი სოფლელი ბიჭის ბოჰემური ცხოვრება“.³ მან „ცისფერყანწლეს“, ვისთან ერთადაც საკმაოდ დრო გაატარა, ეპიკური თემების გადმოცემის მოულოდნელი უნარი გაანდო; დიდი პოეტისათვის დამახასიათებელი სრულიად ახალი და განსხვავებული გზების თავდაჯერებულობით გავლის უნარი.⁴ იმ საუბრებში, რომლებიც ხშირად იმართებოდა ხოლმე მათ შორის, სერგეი ესენინი გამუდმებით მიმართავდა პარადოქსს და საკუთარ თავსა და თავის პოეზიაზე ირონიით საუბრობდა. მან უარყო, რომ ოდესმე გლეხური პოეზიის მეხოტბე იყო მაშინ, როდესაც კრიტიკა იმ აზრისაა, რომ მისი პირველი პოეტური ნაბიჯები გლეხი პოეტების გავლენითაა შესრულებული; ამგვარი უარყოფა საკუთარი წარსულისა სწორედ ახლა, როდესაც ის უბრუნდებოდა საკუთარ სოფელში დაბრუნების მოტივებს, ირონიულად უღერდა. ძალიან ნაყოფიერი და სტიმულის მიმცემი იყო პოეტისათვის თბილისური ცხოვრება, ქართველ მეგობრებთან შეხვედრა, ეს გამოიხატა რაოდენობრივადაც (საქართველოში ყოფნის დროს მან დაწერა უკანასკნელ პერიოდში შექმნილი პოეტური ნაწარმოებების თითქმის მესამედი), მაგრამ ვერ შეაჩერეს ის დაუოკებელი სურვილი სიკვდილისა, რომელსაც უკვე მოეცვა მისი სული. ამას ადასტურებს მისი სისუსტის გამამჟღავნებელი საქციელიც თბილისში გამართუ-

1. С. Есенин, Поэтам Грузии // Собр. соч. в пяти томах, т. II, М., 1961, гв. 207-210.

2. Т. Табидзе, С. Есенин в Грузии // Статьи, очерки, переписка, დასახ. წიგნი, გვ. 130.

3. Е. Наумов, Сергей Есенин. Жизнь и творчество, Л., 1960, гв. 216.

4. ს. ჩიქოვანი, დაუვიწყარი შეხვედრები // თხზულებანი სამ ტომად, ტ. III, თბ., 1967, გვ. 438.

ლი პოეზიის საღამოს შემდეგ, როდესაც შეკითხვებისა და კრიტიკის პასუხად მან წამოიძახა: „ამხანაგებო, ასე უმოწყალოდ ნუ მესხმით თავს, მომავალში უკეთეს ლექსებს დავწერ!“ იგივე აღთქმა და ამოიძიება მომავლისა მან ამ ფაქტამდე სამი თვით ადრეც გაამყლავნა, როდესაც დაწერა: „მაგრამ მე ვფიქრობ, რომ ჯერ კიდევ ადრეა ჩემთვის რაიმე დასკვნის გაკეთება; ცხოვრება ჩემი და შემოქმედება ჩემი ჯერ კიდევ წინ არის“.¹ ალბათ, უკვე იცოდა, რომ ის მომავალი აღარ არსებობდა, უკვე გაილია. სწორედ მაშინ, როდესაც მისი ქართველი მეგობრები ისევ ელოდნენ, რადგანაც მოსკოვში დაბრუნების შემდეგ ტიცინან ტაბიძეს სწერდა: „ჰკითხე პაოლოს, რომელი თოფი უნდა ვიყიდო ტახებზე სანადიროდ“.² მოვიდა მისი გარდაცვალების ამბავი:

გდიოდა ლექსი შენ როგორც სისხლი,
მოურჩენელი გულის იარა.

თავის სიკვდილით თავს ვერ დაიხსნი და სისხლი მხოლოდ სისხლს ეზიარა.³ წერდა ტიცინანი სერგეი ესენინის სიკვდილის შემდეგ მისადმი მიძღვნილ თავის სიყვარულით ანთებულ პოეზიაში.

Только
нога
ступила в Кавказ,
я вспомнил,
что я —
грузин.⁵

შეუნიღბავი პირდაპირ აცხადებს ვლადიმერ მაიაკოვსკი, რომელსაც ახსენდება

ბაღდათში გატარებული ბავშვობა, ქუთაისის გიმნაზიაში დანყებული სწავლა-განათლება (სადაც, როგორც ვნახავთ, სწავლობდნენ სხვა „ცისფერყანწლებიც“) და რომელსაც, ალბათ, გაცნობიერებული ჰქონდა ის გავლენა, რომელიც ქართულმა ლიტერატურამ იქონია მის პოეზიაზე, განსაკუთრებით კი მის ლექსწყობაზე. ამის შესახებ ჯერ კიდევ 1935 წელს წერდა ნიკოლოზ ასევე, რომელმაც ერთ-ერთმა პირველმა დაინახა „ერთგვარი სიახლოვე ვ. მაიაკოვსკის ადრეული ლექსისა ქართულ ტონურობასთან“.⁶ შემდგომში ქართული კრიტიკა არაერთხელ შეეხო ამ საკითხს და მივიდა დასკვნამდე, რომ ვ. მაიაკოვსკის ერთ-ერთი მახასიათებელი – პრეტონური მარცვლების გარითმვა – პირდაპირ ქართული მეტრიკიდან უნდა მომდინარეობდეს.

ვ. მაიაკოვსკიმ თორმეტი წლის ასაკამდე საქართველოში იცხოვრა და ქართული კარგად იცოდა, რასაც არაერთი ეპიზოდი ადასტურებს, მათ შორის ყველაზე კურიოზული კი მისი მოულოდნელი შეპასუხებაა ქართულ ენაზე, რომელსაც ჩიკაგოს თეატში, მისი ამერიკული ტურნეს დროს ჰქონდა ადგილი.⁷

ქართულში არ არის ისეთი ძლიერი მახვილი, როგორც რუსულშია, ამიტომ არსებობს ქართული პოეზიისათვის დამახასიათებელი ასეთი ზოგადი ნიშანი – გაირითმოს პნკარის ბოლო სიტყვა. ეს ტენდენცია, როგორც ვ. მაიაკოვსკის მეტრიკის ცნობილი სპეციალისტი აღნიშნავს,¹ მაიაკოვსკის შეაქვს რუსულ პოე-

1. იქვე.

2. Т. Табидзе, С. Есенин в Грузии, დასახ. წიგნი, გვ. 129.

3. С. Есенин, Автобиография // Собр. соч. в пяти томах, დასახ. გამოცემა, გვ. 19.

4. Т. Табидзе, Сергей Есенин – Тициану Табидзе // Статьи, очерки, переписка, დასახ. გამოცემა, გვ. 237.

5. ტ. ტაბიძე, სერგეი ესენინს // ლექსი მენყერი, თბ., 1962, გვ. 51.

6. томах, т. VI, М., 1957, გვ. 68.

7. В. Маяковский, Владикавказ – Тифлис // Полн. собр. соч. в тринадцати

ზიაშიც და ამით ნამდვილ გადატრიალებას ახდენს, ვინაიდან სრულიად ახალ და განსხვავებულ შედეგებს აღწევს.

1924 წლის აგვისტოში ვლადიმერ მაიაკოვსკი ბავშვობის შემდეგ პირველად ჩამოვიდა თბილისში და მაშინვე წარმოჩინდა, როგორც ახალი პროექტის – ლეფიანელთა გამავრცელებლი, რომელსაც იმ პერიოდში აქტიურად უჭერდა მხარს; სიმონ ჩიქოვანთან შეხვედრის დროს, როდესაც ჩიქოვანი მას „ფუტურისტ პოეტად“ წარუდგინეს, ვ. მაიაკოვსკიმ წამოიძახა: „ფუტურიზმი მოძველდა. ახლა «ლეფია» ყველაფერიო!»² სინამდვილეში, სიმონ ჩიქოვანის ფუტურისტ პოეტად მოხსენიება, ნაწილობრივ მაინც, უმართებულოა, ვინაიდან სწორედ იმ დროს ის იყო ჟურნალ „H₂SO₄“-ის ერთ-ერთი აქტიური რედაქტორი (ამ ჟურნალის შესახებ დანვრილებით მოგვიანებით ვისაუბრებთ), რომელიც მიზნად ისახავდა ოქტომბრის რევოლუციის არჩევანი ხელოვნების სფეროში გადაეტანა, რითაც, ნაწილობრივ მაინც, იმავე პერსპექტივაში მოიაზრებოდა, რომლისკენაც „ლეფი“ მისწრაფოდა. ვლადიმერ მაიაკოვსკისა და „ცისფერყანწელებს“ შორის გამართულ საუბრებში მოიპოვება უტყუარი საბუთი ვ. მაიაკოვსკის კავშირისა საკმაოდ

შორეულ და ევროპული კულტურული ტრადიციებისაგან განსხვავებულ, უმეტესწილად, რუსულ (ლიტერატურულ და ფოლკლორულ) კულტურულ სუბსტრატთან. კერძოდ, როდესაც ვალერიან გაფრინდაშვილი – „poètes maudits“-ის („დანყველილი პოეტები“) მიმართ ერთ-ერთი ყველაზე მგრძობიარე ქართველი პოეტი – ხოტბას ასხამდა ვ. მაიაკოვსკის პოემას – „Облако в штанах“, რომელიც თავისი გრანდიოზული ხატებით შარლ ბოდლერის პოეზიის ძალას ახსენებდა, ვ. მაიაკოვსკიმ მას სიტყვა გააწყვეტინა და უთხრა: „ამხანაგებო, რას ჩააცვივდი ამ ფრანგ დეკადენტებს? არ შეიძლება დეკადენტების გარეშე ვიარსებოთ? ერთი ქართული ხალხური ლექსი უფრო მესიამოვნება, ქართული ხალხური პოეზია საოცრად მიყვარსო“³ და, საკუთარი სოციალური პასუხისმგებლობის დასამტკიცებლად, დაუფარავად აღიარა, რომ საქართველოში ყოფნის დროს დაწერილ ლექსებში მას სხვაგვარი – სოციალისტური – საქართველო ერჩივნა:

Я жду,
чтоб гудки
взревели зурной,
где шли
лишь кинто

1. Г. Бебутов, Гипотеза Николая Асеева, „Вечерний Тбилиси“, 1973, 18 июля.

2. А. Хинтибидзе, Грузинская рифма и поэтика Маяковского, „Литературная Грузия“, 1969, 7/8.

3. ს. ჩიქოვანი, დაუფინყარი შეხვედრები, დასახ. წიგნი, გვ. 423.

სიმონ ჩიქოვანი იხსენებს მაიაკოვსკის შესახებ: „ვილაცამ ხუმრობით ჰკითხა: «ამერიკაში ქართული ხომ არ დაგავინყდაო». ჩვენს სტუმარს ამ შეკითხვამ ერთი შემთხვევა მოაგონა და გვითხრა «მოგიყვებით, ამერიკაში ქართული ენის ცოდნა როგორ გამომადგაო... ჩიკაგოში (თუ არ ვცდები), თეატრში მოხსენება გავაკეთეო საბჭოთა მწერლობაზე. ერთმა თეთრგვარდიელმა ჩემი გაბაიბურება მოინდომაო; იცოდა რა ინგლისური ენა არ ვიცი, გამოვიდა ჩემს წინააღმდეგ და საკამათო სიტყვა ინგლისურად წარმოსთქვა. ხალხი დაძაბული მიყურებდა, აბა როგორ გადაუხდი სამაგიეროსო... მე წამოვდექი და მოკამათეს პასუხი ქართულ ენაზე გავეცეო. ყველა გაოცდა, ვერავინ მიხვდა თუ რა ენაზე ვკამათობდი. თურმე ქანდარაზე (ჯერ კიდევ რევოლუციამდელ რუსეთიდან გამოქცეული) ერთი ქართველი კაცი მჯდარა. მოულოდნელად ჩემი ქართული რომ გაიგონა ჩიკაგოში, განცვიფრდა და წამოიყვირა: «კაცო, ვინა ხარ, ან საიდან ხარო?» მე ავიხედე ქანდარისაკენ და დავუძახე «ქუთათური ვარ, ქუთათურიო». სალამოს შემდეგ იმ კაცმა მინახულა და ძლიერ დავმეგობრდით, ერთი მშრომელი ადამიანი აღმოჩნდა... – მთარგმნელის შენიშვნა.

да ослик.¹

იქვე მოუნოდებს თავის მეგობრებს, თავი დაანებონ ზედმეტად ამალღებულ თემებს და ყურადღება ცხოვრების სოციალურ ასპექტებს მიაპყრონ:

Я чту
поэтов грузинских дар,
но ближе
всех песен в мире,
мне ближе
всех
и зурн
и гитар
лебедок
и кранов шаири.²

თბილისშიც მან ისეთი შეგრძნება დატოვა, რომ ხშირად ასეთ მჩქეფარე და ენერგიულ ინტელექტუალურ თუ პრაქტიკულ საქმიანობას იმისთვის ეწეოდა, რათა უმთავრესად მარტოობას გაჰქცეოდა, თვალბრუნებში არ შეეხედა მტანჯველი ფიქრისათვის დროზე, რომელიც შეუბრუნებლად გადიოდა; მაგრამ წარსულის ნოსტალგიასა და მომავლის წყურვილს შორის მისი მერყეობა სასტიკ და დაუნდობელ შიშს ამხელს, რომ შეიძლებოდა ამონურულიყო მხატვრული იდეა, რომელიც მისი ცხოვრების არსი იყო და ეს აიძულებდა ყოველგვარ რევოლუციურ პერსპექტივას შემოღებულ პოეტს, საბოლოოდ ჩაეტეხა ხიდი აწმყოსთან და ყურადღება გაურკვეველი, ბუნდოვანი მომავლისაკენ მიემართა.

ცნობილია, რომ ქართულმა მინაწყალმა ბევრი რუსი პოეტი მოხიბლა. ეს შეეხება ქართულ ლიტერატურასაც, რომელიც არაჩვეულებრივად ითარგმნა რუსულად. ამგვარი, არც თუ იშვიათი

მთარგმნელების რიცხვს მიეკუთვნება ნიკოლოზ ზაბოლოცკი, რომელიც თავის პოეზიაში რუსეთის უკიდევანო ველებიდან სამხრეთის ბუნებას, ქართულ სამყაროსა და მისი ლიტერატურის საუკეთესო ნიმუშებს მიუახლოვდა; ასევე ბორის პასტერნაკი, რომელიც 1917 წელს ლექსით – „Памяти Демона“ – კავკასიას ისევ ლიტერატურული მითის – ლერმონტოვის დემონის – პრიზმაში ხედავდა, თუმცა შემდეგ, 30-იანი წლებიდან, ამ სამყაროსთან პირდაპირი კავშირი დაამყარა და უამრავი მეგობარი შეიძინა ქართველ პოეტებს შორის (როგორ არ ვახსენოთ მისი გულთბილი მიმონწერა ტიციან ტაბიძესთან!), რომელთა შეუდარებელი მთარგმნელიც გახდა.

კონსტანტინე პაუსტოვსკი 20-იანი წლების დასაწყისში ჯერ ბათუმში ცხოვრობდა, სადაც ადგილობრივ გაზეთთან თანამშრომლობდა, შემდეგ კი თბილისში. მის თვალწინ საოცარი ქალაქი იშლება, სადაც ერთმანეთში აღრეულა აზიური და ევროპული ტრადიციები; ამას მოგზაური განსაკუთრებით ადვილად ზაფხულში შეამჩნევდა: „ყოველი პანანა ბალიც კი კაფეშანტანად ან დუქნად ექციათ.

შელამებისას, დაცხრებოდა თუ არა პაპანაქება, თბილისელები იმ ბალებისაკენ მიემუხრებოდნენ, ვინც ცოტა მდიდარი იყო – წყვილცხენიანი ეტლით, ღარიბები კი – ფეხით.

ამ კაფეშანტანებს უცნაურად აბურბურებული და უგემოვნო სახელები ერქვათ. ჯერ ყველაზე ძვირფასი შანტანი «ელდორადო» იდგა, მერე «ფანტაზია», «სან-სუსი», «შანტეკლერი» და «ჯენტლმენი» ჩამწკრივებულიყვნენ.

1. В. Маяковский, Владикавказ – Тифлис, დასახ. ნიგნი, გვ. 72.

2. იქვე.

ორთაჭალის ბალების შორიასლოს ეგრეთწოდებული «მხიარული» ქუჩები იყო. კაფემანტანთა ბევრი სტუმარი პირველად ამ ქუჩებს გაუვლიდა ხოლმე და იქიდან კისკისა გოგონები მიჰყავდათ.

რა ელოდებოდათ თბილისელებს ამ ბალებში? სიგრილე, ცხვრის მწვადის მსუბუქი ოხშივარი, სიმღერა, როკვა, ლოტოს თავდამავინყებელი თამაში და ლამაზი, გაავსიტყვებული ქალები.¹ ერთ-ერთ ასეთ კაფეში მარგარიტაც შეგეძლოთ გეხილათ, ფრანგი მომღერალი ქალი, რომელსაც ასე ძლიერ ეტრფოდა ნიკო ფიროსმანაშვილი და რომელიც მან თავის ცნობილ ტილოზე ფუმფულა, ქალწულებრივი სისპეტაკით მოსილი, მინდვრის ყვავილებსა და მოფარფატე ჩიტებთან ერთად გამოსახა. ამ სამიკიტნოებში, როგორც ოსიპ მანდელშტამიც ადასტურებს, ღვინოს ხარბად სვამდნენ და საჭმელიც უხვად მოჰქონდათ; სამხრეთული მოგზაურობის დროს მან თბილისიც მონიხა:

Над Курою есть духаны,
Где вино и милый плов,
И духанщик там румяный
Подает гостям стаканы
И служить тебе готов.

გარდა ბალებში გაბნეული ამ კაფეებისა, სადაც კონცერტები იმართებოდა, კაფეები იყო გოლოვინის პროსპექტზეც, რომლებიც რამდენიმე წლით ადრე რუსი ფუტურისტებისა და ქართველი ავანგარდისტების მიერ მოწყობილი შემოქმედებით-ლიტერატურული საღამოების გამართვის ადგილიც იყო.

2. „«ცისფერი ყანნები შეიძლება» მთელი ქართული ხელოვნების გერბი ყოფილიყო“.

ტ. ტაბიძე

თბილისი – სხვადასხვა ეროვნებისა და რელიგიის თავშეყრის ადგილი, ცარიისტული ბიუროკრატის ადმინისტრაციის ადგილსამყოფელი, აღმოსავლეთისა და დასავლეთის გზაგასაყარზე დიდი კომერციული და ფინანსური ცენტრი – სწორედ ამ თავისი მრავალფეროვნებით იყო უცხოელთათვის მომხიბვლელი ქალაქი. ადგილობრივი ინტელიგენცია ხშირად აღშფოთებული იყო ასეთი სიჭრელით და უპირატესობას დედაქალაქთან შედარებით ნაკლებად „კომპრომისულ“ ქალაქს – ქუთაისს – დასავლეთ საქართველოს დედაქალაქს ანიჭებდა, სადაც უფრო ძლიერად იყო შენახული ეროვნული ტრადიციები; სწორედ აქ აიდგამს ფეხს ქართული ლიტერატურული ავანგარდი.

„ქუთაისის სახლები რეალისტური იქნებოდა თეატრისთვის, ქალაქისთვის კი ძალზე თეატრალურია“,² – ამბობს ვიქტორ შკლოვსკი. პოეტი კოლაუ ნადირაძე კი წერს: „მე კარგად მახსოვს, როგორ აინთო პირველად ქუთაისში გაზის ფარნები. ისინი შიშინებდნენ და გარშემო თეთრ, მოლისფერ შუქს აფრქვევდნენ. პირველად ისინი ლალიძემ შემოიღო; თავისი ლიმონათის ქარხნის წინ ჩამოჰკიდა. ეს ქარხანა ქალაქის ბაღთან მდებარეობდა.“

ამ ფარნების შუქმა დიდძალი პუბლიკა მიიზიდა. ქარხნის წინ, პირდაპირ ტრო-

1. К. Паустовский, Бросок на юг, М., 1961, გვ. 165; ქართ. თარგმ. გურამ გოგიაშვილისა, კ. პაუსტოვსკი, ნახტომი სამხრეთისაკენ, თბ., 1964, გვ. 404.

2. О. Манделштам, Мне Тифлис горбатый снится... // Стихотворения, Л., 1974, გვ. 119.

ტუარზე განლაგებულ მაგიდებთან ქუთაისის «საზოგადოება» იკრიბებოდა.

ქუთაისი ტიპიურ «არისტოკრატიულ» ქალაქად ითვლებოდა. აქ თავს იყრიდნენ იმერეთის თავადაზნაურობის გაკოტრებული, ჯერ კიდევ შემორჩენილი ნაშთები¹; ინტელექტუალური ცხოვრება კი ჩქეფდა: ქუთაისში მდებარეობდა მნიშვნელოვანი რელიგიური ხასიათის სასწავლებელი (სადაც საუკუნის დასაწყისში სწავლობდნენ გალაკტიონ ტაბიძე და გრიგოლ რობაქიძე) და ორი გიმნაზია; ეს იყო ის კულტურული და სტუდენტური გარემო, სადაც ჯერ პირველ პოეტურ ექსპერიმენტებს ქმნიან და შემდეგ კი ჯგუფად ჩამოყალიბდებიან ქართული პოეზიის პირველი ნოვატორები.

ისტორიულ მოვლენებთან მიმართებით ხანდახან საჭიროა აუხსნელ და განსაკუთრებულ დამთხვევებზე დაფიქრებაც. ქართული ავანგარდი სწორედ ამის კარგი მაგალითია; რამდენიმე განსაკუთრებული ნიჭით დაჯილდოებული ახალგაზრდა სწორედ აქ, ერთმანეთთან ახლოს დაიბადა (როგორც, მაგალითად ორი ბიძაშვილი – გალაკტიონ და ტიციან ტაბიძეები, გრიგოლ რობაქიძე, პაოლო იაშვილი და ვალერიან გაფრინდაშვილი), ისინი სწავლობდნენ ერთსა და იმავე წლებში, ერთ გიმნაზიასა თუ ინსტიტუტში, ტრიალებდნენ ერთსა და იმავე წრეებში; მიეცათ ერთმანეთის გაცნობის საშუალება, შემდეგ კი დამეგობრდნენ და ლიტერატურის მომავალიც განსაზღვრეს. ლიტერატურის ისტორიას გეოგრაფიული დამთხვევებიც განაპირობებს.

1915 წელს ქუთაისში ამ ახალგაზრდა

პოეტებმა „ცისფერყანწლების“ ჯგუფი ჩამოაყალიბეს, რომელმაც შემდგომში ძალიან დიდი გავლენა იქონია ქართულ ლიტერატურაზე. „ცისფერყანწელთა“ ორდენის შექმნას მისი ბუნებრივი ლიდერის, პაოლო იაშვილის დაუოკებელ აქტიურობას უნდა უმაღლოდეს საზოგადოება (მისი ქართული სახელი იყო პავლე, პაოლო კი პოეტიზირებული ვარიანტია). ამას ჯგუფის სხვა წევრებიც აღიარებდნენ:

*და იალალზე შენ იქნები მუდამ
წინამძღვრად,
ამიტომ არ აქვს არც ერთ ყანწელს
აქამდე შიში
რომ მოვედებით საქართველოს
ლექსის ნიაღვრად.²*

პაოლო იაშვილი 1892 წელს დაიბადა არგვეთში. თავიდან ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში სწავლობდა, 1913 წელს კი ხელოვნების შესასწავლად პარიზში, ლუვრის სკოლაში გაემგზავრა. 1915 წელს სამშობლოში დაბრუნდა და შეეცადა, უკვე აქ, ქართული ლიტერატურის ნოყიერ ნიადაგზე გადმოეტანა პარიზში გავრცელებული ახალი ავანგარდისტული იდეები და თავისი ქვეყნის კულტურულ ტრადიციებში ევროპული ლიტერატურისა და ხელოვნების სიახლეები შემოეტანა. ილია ერენბურგი იხსენებს, რომ პაოლო იაშვილს 1914 წელს შეხვდა პარიზის კაფეში ლოტონდე: „პაოლო იყო გამხდარი და იმპულსური ყმანვილი (ის ოცი წლისა იყო). მეკითხებოდა: «რომელ კაფეში იჯდა პოლ ვერლენი? როდის მოვა აქ პაბლო პიკასო? მართალია, რომ თქვენ კაფეში წერთ? მე, ალბათ, ვერ შევძლებდი. შეხედეთ, როგორ კოცნიან ერთმანეთს?

1. К. Надирадзе, Кутаиси и его люди // О Маяковском, დასახ. წიგნი, გვ. 24.

2. В. Шкловский, Свет в лесу // О Маяковском. Дни и встречи, Тб., 1963, გვ. 17.

აღმაშფოთებელია!.. ეს მე ძალიან აღმაგზნებს!» პაოლოს თბილისში ნახვამ ძალზე გამახარა, თითქოს თანამებრძოლი მენახოს, თუმცა პარიზში ჩვენი შეხვედრა შემთხვევითი და ზერელე იყო¹.

პაოლო იაშვილი მართლაც განსაკუთრებული პიროვნება იყო. ბორის პასტერნაკის მიხედვით: „ეს იყო ბრწყინვალე, მაღალი წრის ადამიანი, ძალზე განათლებული, შესანიშნავი მოსაუბრე, ნამდვილი ევროპელი, ულამაზესი გარეგნობის მქონე. (...)

პაოლო ნიჭს ასხივებდა. მისი თვალები შინაგანი ცეცხლით ბრწყინავდა, ტუჩებზე კი ვნების აღმური ეკიდებოდა. მისი სახე განცდილ-ნაგრძობის სიმხურვალით იყო დაღალული, რის გამოც თავის ასაკთან შედარებით ხნიერად გამოიყურებოდა, ხანგძლივად ნაცხოვრებ, დაღლილ-დაქანცულ ადამიანს ჰგავდა“².

„პაოლო იაშვილი იყო ნამდვილი ავთანდილი, სიმღერის, სიყვარულის ჟინით შეპყრობილი მშვენიერი რაინდი“³, მისი სული რუსი და ფრანგი სიმბოლისტების სკოლას დაეხვეწა, განსაკუთრებით ჟიულ ლაფორგისა და გიომ აპოლინერის პოეზია უყვარდა; სიმბოლიზმის სიყვარული გამუდმებით ჩანს მის ყოველთვის „ცოცხალ, აზრიან, ძლიერ“⁴ ლექსებში.

საზოგადოების მეორე სულისჩამდგმელი, განსაკუთრებული პოეტური ენერჯის მქონე პიროვნება იყო ტიცციან ტაბიძე (ტიციანი ქართული ტიტეს პოეტური ვა-

რიანტია). „ტიციანი ყველას თავისი სირბილითა და მეოცნებეობით აოცებდა. ის იყო ლამაზი, ღილაკითი ყოველთვის ცოცხალ მიხაკს ატარებდა. ლექსებს წამღერებით ამბობდა, თვალები კი მთათა ტბებივით ცისფერი ჰქონდა“⁵. ფართო შუბლზე მოკლედ შეჭრილი თმით, ცოტა სავსე სახით რომაული დეკადანსის პატრიცს წააგავდა, თუმცა არ იზიარებდა მათ ხორციელ სისუსტეებს, ის „მთლიანად შიდა სამყაროსკენ იყო მიმართული და თითოეული ლექსის სტრიქონით, ყოველი ნაბიჯით გიხმობდა თავისი მდიდარი, საიდუმლოებებითა და წინათგრძობებით აღსავსე სულის სიღრმეებისკენ (...)

იაშვილზე ფიქრისას თვალწინ ქალაქური სამყარო წარმომიდგება – ოთახები, თავშეყრები, კამათი, გამოსვლები, პაოლოს ცეცხლოვანი მგზნებარება ღამეულ უხვმსმენელიან ნადიმებზე.

ტიციანს როცა ვიგონებ, ბუნების სტიქია წარმომიდგება, თვალწინ გადამეშლება სოფლის მყუდროება, აყვავებული ველის ყვავილოვნება, ზღვის ტალღები“¹. სიმონ ჩიქოვანიც ხაზს უსვამს ამ ორი პოეტის განსაკუთრებულ ბუნებას, მათ ურთიერთსაწინააღმდეგო ტემპერამენტს: „პოეტური იმპროვიზაციის დიდი ოსტატის, ახოვანი და შადრევანივით ავარდნილი პაოლო იაშვილის გვერდით ტიცციან ტაბიძე თითქოს იჩრდილებოდა. ფართო საზოგადოებაში ისეთი უეცარი ეფექტის

1. ტ. ტაბიძე, პაოლო იაშვილს // ლექსი მენწყერი, დასახ. წიგნი, გვ. 95.

2. И. Эренбург, Люди, годы, жизнь // Собр. соч. в девяти томах, т. VIII, М., 1966, გვ. 320.

3. Б. Пастернак, Три тени // Собр. соч. в пяти томах, т. 4, М., 1991, გვ. 342-343; ქართ. თარგმ. ელისო კალანდარიშვილისა, ლიტერატურა და სხვა, აღმანახი, თბ., 2004, ნოემბერი, გვ. 73.

4. გ. ასათიანი, პაოლო იაშვილი // საუკუნის პოეტები, თბ., 1988, გვ. 345.

5. И. Эренбург, Люди, годы, жизнь, დასახ. გამოცემა, გვ. 323.6.

მოხდენა არ შეეძლო“.²

ტიციან ტაბიძე 1895 წელს შუამთაში დაიბადა. ის ქუთაისის გიმნაზიაში სწავლობდა. 1915 წელს, მოსკოვის უნივერსიტეტიდან დაბრუნების შემდეგ, ის „ცისფერყანწელების“ საზოგადოების შექმნაში მონაწილეობდა. ეს ჯგუფი, რომელიც ძირითადად ძალიან ახალგაზრდა პოეტებისაგან შედგებოდა, მხოლოდ საკუთარი ჟურნალის გამოცემით მოიპოვებდა ასპარეზს, როგორც შემოქმედებისათვის, ასევე თეორიული დებულებების გასავრცელებლად, რათა საკუთარი თავი ახალი ქართული ლიტერატურული მიმდინარეობის ლიდერად და იმედად გამოეცხადებინა. 1916 წლის თებერვალში ქართულ გაზეთებში ბევრი დაინერა იმის შესახებ, რომ მზადდებოდა ახალი ჟურნალის – „ცისფერი ყანწეების“ – გამოცემა და ის იქნებოდა ამავე სახელწოდების მქონე საზოგადოების თეორიული ჟურნალი. 1916 წლის 28 თებერვალს ყოველდღიური გაზეთი „მეგობარი“ აცხადებდა, რომ აღნიშნული ჟურნალი სწორედ იმ დღეს, 28 თებერვალს გამოვიდა, ხოლო 1919 წელს გამოცემული „ალში-ი“ „ცისფერყანწელების“ იუბილეს 27 თებერვალს აღნიშნავდა. ჟურნალ „ცისფერი ყანწეების“ პირველი ნომრის გამოცემა 1916 წლის თებერვლის ბოლოს უნდა ვივარაუდოთ. ახალ ჯგუფში, გარდა პაოლო იაშვილისა და ტიციან ტაბიძისა, შედიოდნენ აგრეთვე მაშინ ისეთი იმედის მომცემი მწერლები, როგორებიც იყვნენ: გრიგოლ რობაქიძე, ვალერიან გაფრინდაშვილი, კოლაუ ნადირაძე, ივანე ყიფიანი, სანდრო ცირეკიძე. 1918 წელს მათ შეუერთდნენ: გიორგი ლეონიძე, სერგო კლდიაშვილი,

რაჟდენ გვეტაძე, შალვა აფხაიძე, შალვა კარმელი, ნიკოლოზ მინიშვილი და ალი არსენიშვილი. თავისი შემადგენლობით ეს არ იყო დახურული, სექტანტური, ხისტი ჯგუფი. პირიქით, ხასიათდებოდა გარკვეული თავისუფლებით, ამიტომაც საკმაოდ რთულია მის წევრთა კონკრეტული რაოდენობის მითითება (თავად პ. იაშვილსა და ტ. ტაბიძეს ამასთან დაკავშირებით სხვადასხვა მონაცემი აქვთ მითითებული), თუმცაღა მასში ცამეტ კაცზე მეტი წევრი არ ყოფილა.

ახლა კი დროა, ასეთი კითხვაც დავსვათ: რამ განაპირობა ამ საზოგადოების შექმნა, როგორი იყო ის ლიტერატურული და სოციალური მოთხოვნები, რომელმაც ხელი შეუწყო მის ჩამოყალიბებას? ეს იყო ახალგაზრდა პოეტების მიერ დასავლური იდეების გულუბრყვილო „მოტაცება“, თუ ეს იყო მოულოდნელი ცვლილებების საბოლოო შედეგი, სიღრმისეული წინააღმდეგობების დასასრული? იყო კი ეს იმ ოცნების რეალიზაცია, რომელსაც ასე შენატროდნენ ენთუზიასტი ქუთაისელი გიმნაზიელები, რომელთაც ქართულ პოეზიაში ძირეული გარდატეხის შეტანა სურდათ?

1915 წელი „დიდი ეპოქის“ დასასრულია ქართულ ლიტერატურაში. სცენას ტოვებს ორი დიდი პოეტი – აკაკი წერეთელი და ვაჟა-ფშაველა (პირველი იანვარში გარდაიცვალა, მეორე – ივნისში); ახალგაზრდა ლიტერატორები რთული და, გარკვეული თვალსაზრისით, დრამატული არჩევანის წინაშე დგებიან – მისდინდნენ უკვე გათელილ, უნაყოფო, მაგრამ მშვიდ გზას, თუ სცადონ უფრო საეჭვო, მაგრამ მომხიბვლელი გზა ახლისა.

1. იქვე.

2. Б. Пастернак, Три тени, დასახ. გამოცემა, გვ. 344; ქართ. თარგმ. დასახ. აღმანახი, გვ. 73.

ამ შესაძლებლობას ზოგიერთმა პოეტმა, მაგალითად: ალექსანდრე აბაშელმა, იოსებ გრიშაშვილმა და გალაკტიონ ტაბიძემ უკვე საკუთარი და საბოლოო პასუხი გასცეს იმით, რომ გამოსცეს საკუთარი პოეზიის კრებულები, რითაც ქართველი მასწავლებლების მაგალითსა და მემკვიდრეობაზე უარი თქვეს და საზოგადოებას სრულიად ახალი, რუსული და ფრანგული პოეზიის ახალი ტენდენციებით შთაგონებული პოეზია შესთავაზეს. სხვა „ცისფერყანწელმა“ პოეტებმა ჯგუფური პასუხი გასცეს ამ კითხვას – საქართველოში, ასე შორს ევროპული კულტურული ტრადიციებისგან, იმის მიბაძვით, რაც ხდებოდა ევროპულ ლიტერატურაში, შექმნეს ყველაზე თანამედროვე ორგანიზაციული ფორმის მქონე პირველი ავანგარდისტული საზოგადოება.

პაოლო იაშვილის მანიფესტში – „პირველთქმა“, რომელიც ჟურნალის პირველ ნომერში დაინერა ნათლად ჩანს ამ საზოგადოების მახასიათებლები: ექსცენტრიზმი, დენდიზმი, ეგზიზტიციონიზმი (არა-კონფორმიზმი), ანტაგონიზმი, სკანდალიზმი, წარსულის მიუღებლობა (ანტიპასატიზმი), მანქანა-საშუალების გაკერპება, ავტორეკლამა (auto-réclame), დემაგოგია, ძალადობის (ნგრევის) კულტი და სხვა, რაც მას ევროპული ავანგარდისტული „ტრადიციის“ გრძელ სიაში ათავსებს.

პირველთქმა

„საქართველოს მგოსნებს,
ყველა მეოცნებეს,
ქართველ ხალხს!

ისმინეთ ყველამ ჩვენი ქადაგება:

მრავალის სასიკვდილოდ გავჩნდით

ჩვენ ბინძურ მზით გამთბარ ქვეყანაში, სადაც ხალხმა დაჰკარგა შვენება სითამამისა.

საქართველოს ლანდურ არსებას მოვევლინეთ ჩვენ ახალი სხივმოსილობით და ოცნება დაკარგულ ხალხს ვასწავლით განწმენდილ გზას მომავლის ცისფერ ტაძრისკენ. საყვარელმა ნიმფებმა ასნიეს ფარდა ჩვენი სცენისა და ვგალობთ ოქროთი შემოსილი განახლების აქტიორები უსხვივო ხალხის წინაშე. პირველთქმა ჩვენი არის შხამური, იგი ადუღებულ ფოლადივით დასწავს თქვენ გულს, უწმინდესი ხელოვანის მტერნო, თქვენ, ვისაც არა გნამთ ხელოვანის მეფობა და მისი მაღალი ტახტის წინაშე არ აღიარებთ სამუდამო ქვეშევრდომობას. ჩვენი ამაყი ოცნება გადასცილდა ყველა საზღვარს და იქ, სადაც ჩვენ, უკვდავი ძმები, შევიკრიბეთ ახალი სილამაზის სადიდებლად, ვხედავთ, როგორ ახალისებს ჩვენს რაინდულ არსებას ყოველი წუთი აღტაცებულ სიცოცხლისა. დრო, როგორც გული შეყვარებულ დედოფლისა, ისე ფარავდა ჩვენ ნათელ იდუმალებას, მაგრამ მოფრინდა სურვილი ოქროს ფრთებით და აიტაცა ცაში ჩვენი სიმღერა, რომელიც ამიერიდან იქნება მარადი ისე, როგორც ჩვენი ქვეყანა. საქართველოს ხალხო, დავინყებულო, მაგრამ დიდებით დაგვირგვინების ღირსო!

ისმინე ჩვენი ქადაგება:

ღამური გზებით მოვდიოდით ჩვენ, რომ დაგვენთო მზე-კოცონი მდუმარებით დამშვიდებულ ქვეყნისთვის. ჩვენ შევხვდით ჩვენ უკვდავ კერპებს, მაგრამ სიამაყის ცეცხლით ანთებულს არ გვსურდა მათთვის ლოცვების შეწირვა. გვწამდა: სასიხარულო განახლება არის ჩვენში და ჩვენს იქით. ავედით მთაზე და არც ერთ ძმას არ დაუკვნესია დაღლი-

ლობით. ჩვენ გვაოცებდა ჩვენი თვალე-
ბი: მათი ელვარება სწავდა ცივ სიბნე-
ლეს და როდესაც ანთო ლალისფერი
ცეცხლის კოცონი, ამაღლდა ერთი ჩვენ
შორის და ცეცხლისფერ ფრთებს გაატა-
ნა ცაში შემდეგი აღსარება: ჩვენ ვადი-
დებთ სიტყვას ახალს, მკაცრს და ისეთ
გაბედულს, როგორც მეფური ხელის
გაფრენა გაგიჟებულ დირიჟორისა. უდი-
დესი თვისება არსებობისა არის სიამაყე
– ამაღლდეს ერი ჩვენი და თვითშეყვა-
რებით აოცებდეს ქვეყნიერებას. ხალხი,
რომელიც უარყოფს დიდების სურვილს,
ჰგავს ავადმყოფს, რომელმაც იგრძნო
კოცნა სიკვდილისა და კიდევ ელის სი-
ცოცხლეში დაბრუნებას. ჩვენ ვკლავთ
შიშს თავის ბნელ მანტიაში და ვუმღე-
რით რაინდობას, სიჭაბუკეს და ალურ
სიხარულს. შეუძლებელი აღარ არის. ის-
მინეთ ხმა ერთსული და დაინახეთ მღუ-
მარე კარები, რომელიც ჰფარავდა ჩვენი
ქვეყნის ბედნიერებას: ატირდენ ცეცხლის
ხმლით დასერილი მისი რკინის ძარღვები
და აჰა, დაჰკოცნა ჩვენი სახე ცისფრად
მორთულმა ბედნიერებამ. შიშის სამყარო
სიბნელეა – ჩვენ ნათელში ვცხოვრობთ.
ვცხოვრობთ ნათელში და სიმთვრალეში.
გვნამს ყოველგვარი ორგია. ვადიდებთ
დამსხვრევის მშვენიერებას. უარგყოფთ
წარსულს, როგორც მზით განათებულს,
ისე ღამეში შენუხებულს. წარსულის ოქ-
როს გვირგვინებს გამოვსტაცეთ ძვირფა-
სი მარგალიტები და გადვისროლეთ და-
ვინცების ზღვაში.

ძლიერება ხალხის სულს და ავადმყოფ
სხეულს!

ყოველი სიმშვიდე, სიჩუმე და მთვარის
სინაზით გაშუქებული მშვენიერება დავი-
ვინცეთ ჩვენ, – მღელვარების, ხმიერობის
და სიჩქარის მაღიდებლებმა, ვისაც სურს,
მან უმღეროს გაზაფხულის ყვავილებს,

მთვარეს და საღამოს მყუდროებას, დამ-
შვიდებულს და ტკბილ სიყვარულს, ტყის
იდუმალებას და ფრინველთა გალობას.
ჩვენ გვინდა, რომ საქართველო გადიქ-
ცეს უსაზღვრო, მეოცნებე ქალაქად, სა-
დაც ცოცხალი ქუჩების ხმაურობა შეს-
ცვლის ყვავილოვანი ველების ზურმუხ-
ტობას.

იმ ტაძარს, რომელშიდაც ხალხი უკა-
ნასკნელ ცოცხალ ძალას ნისლიან ლოც-
ვაში კლავდა, ჩვენ ვუცქერთ როგორც
ბოროტების სახლს. ჩვენ მოელვარე ხე-
ლებში ამაცობენ სხივოსანი პატრუქები
და ნითელი თვალებით ეძებენ ტაძრის
დასაწყისს, რომ თავის კოცნით ერთხელ
ამღერონ სასიკვდილო სიმღერით ბინ-
ძური კედლები. ისმინოს ხალხმა და დას-
ტოვოს საყვარელი სახლი დასვენებისა.
პატრუქის ნათელ თვალებს უხარია ნახვა
ტაძრის დასაწყისისა. ჩვენ გვსურს შევ-
ქმნათ გაუგებარი და საოცარი სიტყვები,
ჩვენ სიმღერებში თქვენ დაინახავთ მრავ-
ალფერებს, რომელთა ხალისიანი ცეკვა
გააგიჟებს თქვენს მიძინებულ თვალთა
ცქერას. ყოველი სიტყვა ჩვენი ლექსისა
ამაცობს თავის სიცოცხლით ისე, რო-
გორც ჩვენ ამიერიდან ვიამაყებთ ჩვენი
«პირველთქმით», ჩვენი გაბედული აღსა-
რებით.

საქართველოს შემდეგ უწმინდესი ქვე-
ყანა არის პარიზი. ადიდე ხალხო ეს ჩვენი
მრისხანე ქალაქი, სადაც გიჟური გატა-
ცებით ჯამბაზობდნენ ჩვენი ლოთი ძმე-
ბი — ვერლენი და ბოდლერი, მაღარმე,
სიტყვების მესაიდუმლე და არტურ რემ-
ბო, სიამაყით მთვრალი, დანყევლილი ჭა-
ბუკი. ჩვენი პოეზია გამთბარია მახვილი
ინტუიციის ალურობით. – შეითვისეთ:
«უარყოფის სიღამაზე, გამირული სიჩქა-
რე, განათებულ სიმაღლის სიყვარული,
მღელვარების სიდიადე, დასხვრევის იღუ-

მალე. გიყვარდეთ მეტური მისტერიები, ცეცხლის მოკიდება მისი, რაც წარსულმა გაადიდა, გაუღიმეთ სიკვდილის ძახილს, დაივინყეთ სნეულნი და მახინჯნი, უარყავით ლმობიერება და ქალური სინაზე. გიყვარდეთ ქალი ვნებიანათ და დაუზოგავათ ამრავლეთ ხალხი ცეცხლი, ცეცხლი ყველაფერს, რაც შობს მწუხარებას და დაღლილობას. უკვდავების სახელით მოგმართავთ, ხალხო: ინამეთ ჩვენი გზა თავისუფალ მომავლისა. ყველას ესმოდეს: ჩვენ თვით დავამსხვრევთ ჩვენს თავზე მოელვარე გვირგვინებს, როდესაც ვიხილავთ, რომ პირველი ნაპერწკალი ჩვენი კოცონისა მოკვდა სამუდამოთ, ჩვენ ფარული თრთოლვით უარყობთ საყვარელ დიდების ტახტს, როდესაც დავინახავთ, რომ სხვა მალლობზე გაიხარა ახალმა განახლების კოცონმა. საქართველოს ფირუზ ხელებს გადავეციტ ჩვენი აღსარება, ჩვენი წმინდა პირველთქმა. ჩვენ არ ვშორდებით კოცონს. მოდით და ისმინეთ სხვა ქადაგება, მალე იქნება მეორე დღესასწაული. ვინვეთ ყველას ვინც გაბედავს და ბინძური ხელებით შეეხება ჩვენ ცისფერ ქადაგებას. ჩვენი ძლიერება უკვდავია, და ამიტომ არ ვღელავთ პასუხის მოლოდინში!»

მოვისმინეთ უკვდავი სიტყვები ამალეულ ძმისა და დავინახეთ, რომ მტრედისფერ ცაზე წითლად აიბეჭდა მისი აღსარება. მაგრამ, შორიდან, სიბნელიდან მოფრინდნენ ქარის ლურჯი მწვერები და ჩვენს კოცონში გადმოისროლეს სიტყვები. ჩვენი აღსარების მოსასმენათ მოსულიყვნენ საცოდავი მომღერლები ავათმყოფ ჩანგებით, ყვითელი მასწავლებლები ღმერთის ქადაგების და პატიოსნების, და მრავალი სხვა მახინჯი და დაბრმავებული, როგორც ქურდები და მათხოვრები, ისე შემალულიყვნენ შო-

რეულ ბუჩქებში და სწყევლიდნენ ჩვენ დღესასწაულს. იმ დროს ერთმა ჩვენგანმა, მთელის თავის სიძლიერით დაიძახა: «არული, არული თქვენ, საცოდავო საქურისებო, და ხმა დაკარგულო მომღერალნო. დაჰშორდით ჩვენს გზას და გადიკარგეთ უთვალო უფსკრულში». «არული» გაისმა ჩვენი საერთო ძახილი. შიშმა შემორკალა მათი უწმინდური გული და გადასცვივდნენ უიმედო მტრები ჩვენიტ გამზადებულ ხრამებში. აღმოსავლეთით მოგვესმა სხვა ხმა. ჩვენსკენ მოდიოდა საქართველოს ახალგაზრდობა და გალობდა სიმღერას შეერთებისას... შევერთდით და ერთხმად საქართველოს მომავლის მტრებს შევძახეთ, «არული, არული, არული». გათენდა... ჩვენი სახეები გადაჰკოცნა ცისფრად შემოსილმა ბედნიერებამ.

ჩვენ მზად ვიყავით მრისხანე ბრძოლისთვის“.

იდეებისა და ქცევის ნორმების ჩამოყალიბების შუა გზაზე „ცისფერყანწელები“ შურისმაძიებელ, მამაც გმირებად წარმოჩინდებიან; მხოლოდ მათ შესწევთ იმის ვაჟკაცობა, რომ დაამარცხონ ტრადიციის სიბნელე და განსაზღვრონ ახალი სავალი გზა. სიმბოლისტიების საუკეთესო ტრადიციების კვალდაკვალ, ისინიც ინტელექტუალთა პატარა ელიტის მსგავსად აღმოცენდებიან; ისინიც ისეთივე ეულნი და არისტოკრატები იყვნენ, როგორც პოეტი სიმბოლისტურ, მაღარმესეულ ტრადიციაში, პოეტი, რომელიც სპილოს ძვლის ტახტზე ზის ან ივანოვისეული ცოდნის მცველი, რომელიც სპილოს ძვლის კოშკშია გამოკეტილი. მანიფესტის არსი, მისი ფაქტურა იტალიელი და რუსი ფუტურისტების ნათელი მიბაძვა (მეორე მხრივ, მანიფესტის დაბეჭდვა

– ავანგარდისტების იდეა და არა სიმბოლისტიკის), რომელიც წინააღმდეგობაში მოდის მათ მიერ სიმბოლისტიკის აშკარა იმიტაციით არჩეულ იერატიკულ, გაუგებარ ენასთან.

1916 წელს ამგვარი იმიტაცია ავლენს განზრახ მიმბაძველობას, შესაძლოა, ავტორონიის სურვილსაც. მანიფესტი ეწინააღმდეგება ერთი ახალგზარდა ქართველი მკვლევარის აზრს, რომლის თანახმადაც, პ. იაშვილის მანიფესტში ფუტურისტული ელემენტები მხოლოდ „შემთხვევითია“.¹ პაოლო იაშვილი პოსტსიმბოლისტურ თეორიულ საქმიანობას ახორციელებს და ცდილობს, სიმბოლიზმის საუკეთესო შედეგები შეაზავოს ახალ, ავანგარდისტულ მონაპოვართან. ნათლად აცხადებენ, რომ მათ სურთ განახორციელონ სიტყვაში ნამდვილი გადატრიალება („ახალი და გაბედული სიტყვების“ შემქმნელები ადიდებენ, ხოტბას ასხამენ „გაუგებარ და საოცარ სიტყვას“), ისინი მიისწრაფიან იმავე მიზნებისაკენ, რომელიც იტალიელი და რუსი ფუტურისტების პროგრამაშია წარმოდგენილი. ამგვარად ისინი შორდებიან სიმბოლისტი ხელოვანის საქმიანობას; ვიარჩესლავ ივანოვისთვის ეს საქმიანობა იმაშია, რომ მგრძნობიარე თითებით ახადოს საფარველი, რომელიც სიტყვის დაბადებას უშლის ხელს, პოლ ვერლენისთვის კი ეს ყოველი სიტყვის მუსიკალურ ეფექტია. „ცისფერყანწელებს“ თავი მოაქვთ სიმამაცითა და გამბედაობით, განადიდებენ ნგრევის სილამაზეს, უარს ამბობენ წარსულზე, დასცინიან მთვარის ნაზ ნათებას, იცავენ ემოციას, ხმაურსა და სიჩქარეს, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ,

ისინი არიან დინამიტით შეიარაღებული მგზნებარე ავანგარდისტები, რომლებიც აღიარებენ, რომ უნდა მოიძიონ საკუთარი ადგილი ევროპული სიმბოლიზმის ნოყიერ ნიადაგში (რა თქმა უნდა, ისინი ვალში არიან „ლოთი ძმების“ – პოლ ვერლენის, შარლ ბოდლერის, სტეფან მალარმესა და არტურ რემბოს წინაშე), მაგრამ, ამავე დროს, ისიც აქვთ გადამწყვეტილი, რომ განახორციელონ ძლიერი პოსტსიმბოლისტური საქმიანობა, რომელიც სრულიად ახალი და უჩვეულო შედეგებით დასრულდება.

ტიციან ტაბიძე არ იზიარებს პ. იაშვილის მოწოდებებს; თავის გრძელ სტატიაში, რომელსაც თავად მანიფესტს უწოდებს² და რომელიც „ცისფერი ყანწების“ პირველ ნომერში გამოქვეყნდა და მეორეში გაგრძელდა, ის ნაკლებად მოხიბლული ჩანს რადიკალური ფუტურისტული იდეებით და სიმბოლისტიკის სწავლების დაბრუნებისა და განვითარების მომხრეა. ის აღიარებს, რომ თანამედროვე ხელოვნებას ურბანისტული ხასიათი აქვს: „მოდერნული ხელოვნება ღვიძლი შვილია ქალაქის... ბუნებას არ უწოვებია მისთვის ძუძუ, შავი ქალაქის ნისლით და მკრთომარე გაზით იზრდებოდა, ამიტომ დასაბამითვე მას თან დაჰყვა ნალველი პირველყოფილი ლალი ცხოვრების მოგონებისა“,¹ რასაც ის არ განიხილავს ავანგარდისტული მიმდინარეობების თავისებურებად, არამედ, მისი აზრით, ეს უკვე სიმბოლისტიკისათვის იყო დამახინსითებელი: „ქალაქმა შეჰქმნა ახალი სახეები, აქ ჩაეყარა საფუძველი ლიტერატურულ სკოლას, რომელიც ცნობილია სიმბოლიზმად“, რომლის პრინციპებზე და

1. ლ. ავალიანი, პაოლო იაშვილი, თბ., 1977, გვ. 45.

2. ტ. ტაბიძე, ავტობიოგრაფიიდან // ლექსი მენყერი, დასახ. წიგნი, გვ. 8.

სწავლებაზე განსაკუთრებული სირთულეების გარეშე დაიყვანება „ცისფერყან-ნელების“ თავგადასავლი: „ერთ ჩემს ნერილში ვწერდი, რომ ჩვენში სიმბოლიზმს ღამეც არ გაუთევია-მეთქი. მე ამას ახლაც ვიმეორებ. მხოლოდ ახლა იწყება ხაზების გახსნა, მხოლოდ დღეს ხდება ეს შეჯგუფება. მართალია, ჯერ კიდევ ბინდია, მაგრამ ეს ბინდია საგარიჟრაჟო“. იღებს რა თეორიას ფრანგი კრიტიკოსის – რემი დე გურმონის იდეებიდან, რომლის „ნიღბების წიგნი“ (ჯივრე დეს მასქუეს) 1913 წელს ითარგმნა რუსულად და რომელსაც განსაკუთრებული წარმატება ხვდა წილად, ის დარწმუნებით ამბობს, რომ საქართველოში არსებობს „ნიადაგი სიმბოლიზმისათვის“, რადგანაც აღმოაჩინა, რომ „ქართველ ხალხში სცხოვრობს უკვდავი აქტიორული სული. იმას უნდა მუდამ სხვა იყოს, იმას უყვარს თეატრალიზაცია ცხოვრების; რატომ იღებება ქართველი ქალი? ესეც ხომ მოდის ბრალი არ არი. ამას ჩვენში ხომ დიდი ისტორია აქვს. მიზეზი აქაც იგივეა, ეს აქტიორობა და თეატრალიზაცია ცხოვრების. ეს ბუნება შეუსწავლელია ჯერ სრულიად. ქართველ ხალხს უყვარს ნიღაბი, სიმბოლიზმი სწორედ ფილოსოფი-აა ამ ნიღბის“. და ამიტომ ნიღაბი აუცილებელი ხდება, ვინაიდან მინიშნებაა მეორე, ამ ნიღბით დაფარული სინამდვილისა, ის პოულობს ბუნებრივ შესაბამისობას ქართველი ხალხის კულტურულ ტრადიციასა და მის ლიტერატურაში. ამ ლიტერატურის ყველაზე დიდი წარმომადგენლებიც მაშინვე სიმბოლიზტური პრინციპების შუქში გადაიაზრება. ასე,

ტ. ტაბიძე აღმოაჩენს, რომ „რუსთაველი იცავს პრიმატს მუსიკისას ლექსში, რაშიც ის ხვდება ედგარ პოს და პოლ ვერლენს“; რაც შეეხება ბესიკს, რუსთაველის შემდეგ კიდევ ერთ დიდ პოეტს, „მისი ლექსის კულტურა, მისი რითმის სიმდიდრე, მჭრელი ეპიტეტი, ნაჩდილთა, ნიუანსების გამოხმობა, ენის მუსიკალურ ენერგიის ჯადოქრობა იმას აიყვანს ქართულ სიმბოლიზმის მამათ-მთავრად, როგორც ფრანგმა სიმბოლისტებმა აიყვანეს პიერ რონსარი და რუსებმა – თეოდორ ტიუტჩევი“. ტ. ტაბიძე პ. იაშვილის წარსულის უარყოფისაგან შორს არის. ის თავდაჯერებული იღებს ქართული ლიტერატურული წარსულის მემკვიდრეობას, მიუხედავად იმისა, რომ მას ერთმნიშვნელოვნად და ნაწილობრივ კითხულობს; ის პასუხობს თავის ცილისმნამებელთ, რომლებიც ბევრნი იყვნენ მისი ამ ნათლად ანტიავანგარდისტული პოზიციის გამო: „ახალი ის არის, რომ ჩვენ მოგვაქვს ის, რაც თქვენ გქონდათ – გაუფრთხილებლობა დაგვეინყებიათ, რომელსაც, რასაკვირვლია, თან ემატება ახალიც“. ტიცციან ტაბიძე, „მეფე და ბავშვი“,² პ. იაშვილის სიტყვებით თუ ვიტყვი, ოსკარ უაილდის პროფილით და აღმოსავლელი დენდის ქცევებით, ამავე დროს ს. მალარმეს ყურადღებანი მკითხველი (როგორც თავად ამბობს თავის „ავტოპორტრეტში“), შორს არის სიტყვიერი ძალადობისა და რუსი ფუტურისტების შემოქმედებითი სიმკვეთრისაგან, რომელთანაც ასე ასწორებს ანგარიშს: „ის ერთი სახეა იმ მრავალ-მხრივი მოვლენის, რომელსაც რუსული სინამდვილით ეწოდებ-

1. „ცისფერი ყანები“, 1916, 1, 2. შემდგომში გამოყენებული ყველა ციტატა ამოღებულია ამ წყაროდან, თუ არ არის მითითებული სხვა წყარო.

2. პ. იაშვილი, ტიცციან ტაბიძეს // პოეზია, პროზა, თარგმანები, თბ., 1965, გვ. 144.

ბა ხულიგანობა“,¹ თუმცა ის მაინც აღიარებს ფუტურზმის, განსაკუთრებით კი ევროპული ფუტურზმის დამსახურებას და ღირებულებას: „ევროპის ფუტურზმი განაგრძობს ს. მალარმეს. იქნება ეს გაღრმავება სიმბოლიზმის თუ დაწყება ფუტურზმის, სულ ერთია, აქ კომენტატორი ღირს ნოვატორად. მართალია, ევროპის ფუტურზმის მემარცხენე ფრაქცია ქადაგებას იწყებს ნგრევიდან, მაგრამ ის იმდენად ელასტიურია, რომ არ დაგაეჭვებთ ახალ ღირებულებათა შექმნაში“.² სიმბოლისტურ დოქტრინასთან სინქრონიზირებული ტაბიძეც აღიარებს სიტყვის მნიშვნელობას ან, უფრო ზუსტად, ენობრივი კომუნიკაციის მნიშვნელობას, რომელიც გადამწყვეტია თავად სიმბოლოს რაობისათვის: „ფორმას უნდა მიეცეს დიდი ყურადღება, ვიტყვი კიდევ ჩვენში, სადაც სიტყვა კარგავს თავის თვითმთავარ ღირებულებას, განსაკუთრებით დიდი ყურადღება უნდა მიეცეს და სრული გატაცებაც მითი საჭირო არის“. სხვა სიტყვებით, ის აღიარებს, რომ უნდა გაიზარდოს მნიშვნელობის საზღვრები, უნდა წარიშალოს წინააღმდეგობა ახალი ტექსტური მნიშვნელობის ძიებაში. როგორც ჩანს, ტ. ტაბიძე ბოლომდე მაინც ვერ ჩასწვდა იმ საქმიანობას, რასაც სწორედ იმ წლებში ცდილობდა ავანგარდი – გადაეღობა საზღვრები იმისა, რისი აღნიშვნაც შესაძლებელია და მისულიყო ანალოგიამდე, როგორც ნიშნის გამარჯვებამდე, იმ ენობრივ რევოლუციამდე, რაც ამას მოსდევს.

ათი წლის შემდეგ თავად ტ. ტაბიძემ

სიღრმისეულად გადახედა სიმბოლიზმზე თავის პირველ ალტაცებულ შეხედულებას; მან ძალიან ნათელი და მკაფიო განმარტება მოგვცა იმისა, თუ რას წარმოადგენდა სიმბოლიზმი ადრე, მანამდე და მაშინ მისი პოეზიისათვის: „სიმბოლიზმი, ისევე როგორც რომანტიზმი, დღემდე რჩება განუსაზღვრელ ლიტერატურულ მოვლენად, მიუხედავად იმისა, რომ აღარ არის მებრძოლი ლიტერატურული სკოლა და დიდი ხანია, წმინდა აკადემიურ განსჯათა ობიექტად იქცა. დღემდე არ არსებობს ისეთი აკადემიური გამოკვლევა, რომელიც ნათელს მოჰფენდა ამ ლიტერატურული მიმდინარეობის მთავარ მოძრავებელ ძალებს. აი, რატომ რჩება სიმბოლიზმი ჯერ კიდევ რაღაც «ლიტერატურულ განწყობილებად»“.³ და სწორედ ამ არამკაფიო, გაურკვეველ ლიტერატურულ განწყობილებად შეიძლება წარმოჩინდეს ტ. ტაბიძის მთელი პოეზიის უდიდესი ნაწილი, მათ შორის ყველაზე ძლიერი, ღრმა და შეკრული. ბორის პასტერნაკს, როდესაც ის საუბრობს ტიცინან ტაბიძეზე, სწორედ ეს ინტიმური, გაურკვეველი შეუგრძენია; რაღაც, რისი განსაზღვრაც შეუძლებელია და რასაც ის სიღრმისეულად გაუმსჭვალავს: „ტიციანის პოეზიაში მთავარია ლირიკული პოეტის ამოუწურავი განცდა, რომელიც ყოველი სტრიქონიდან გამოსჭვივის, უთქმელისა და ან სათქმელის მნიშვნელობა უკვე ნათქვამთან შედარებით. სულიერი განცდების ეს ხელუხლებელი მარაგი ქმნის მისი ლექსების ფონს, მეორე პლანს და ანიჭებს მათ იმ განუმეორებელ

¹ ტ. ტაბიძე, ცისფერი ყანნებით, დასახ. ჟურნალი.

² იქვე.

³ ტ. ტაბიძე, ვაჟა-ფშაველა // წერილები, ლიტერატურასა და ხელოვნებაზე, ტ. 2, თბ., 1966, გვ. 19.

განწყობას, რომლითაც ისინი გამსჭვალულნი არიან, იმ ბრწყინვალეობას, რომელიც იმავდროულად საშინლად მწარეა. მისი ლექსები მისსავე სულს ატარებენ – რთულს, ამოუცნობს, სიკეთისკენ მიმართულს, ნათელხილვისა და თვითშენიშვნის უნარის მქონეს“.¹ ტიცვიანის პოეზია სავესეა ხატი-ნიღბებით, რომლებიც ლირიკულ, შეუცნობ, წარმავალ, მუსიკალურ სამყაროს გაკავშირებს, ისეთ სამყაროს, სადაც მისი პოეზიის წამყვანი თემები – სიკვდილი, სიყვარული, სევდა, დავიწყება – იძენენ ბუნდოვან მოხაზულობას და თავიანთ დრამატულობას კარგავენ. კონფლიქტური ხშირად ლეგენდარულ წარსულთანაა გაზავებული, ქალდეას მითში (პოეტი, რომელმაც ქალაქ ქალდეას მთელი ციკლი მიუძღვნა, პ. იაშვილის მიხედვით, სამუდამოდ „დადალულია ქალდეას ჯვარით“).² გალინა ცურიკოვას აზრით „ტ. ტაბიძეს ხელენიფება პოეტურ სახეთა ეს მდინარება, ეს მოძრაობა, ეს შფოთვა, წარმოდგენათა შეუსაბამობა, კონტრასტების სიმკვეთრე, მეტაფორათა მოულოდნელობა და სითამამე, სადაც სურათები არა მარტო გრძნობითაა აღსავსე, არამედ ხილული და შეგრძნებადია, სავსე მოძრაობით, ფერებითა და ჰანგებით“.³ მსგავსი გაურკვევლობის შეგრძნება, უფრო მეტიც, ორმაგის გამუდმებული წარმოქმნა შეიმჩნევა პაოლო იაშვილთანაც, მაგრამ არა იმდენად მის პოეზიაში, რომელიც ზუსტ მონაცემებზე დაფუძნებული და „იგი ენათესავება ახალ ევროპულ პროზას. ა. ბელის, კ.

ჰამსუნისა, მ. პრუსტისა და, მათ მსგავსად, აღსავსეა ახლებური, მოულოდნელი და მახვილი დაკვირვებებით“,⁴ რამდენადაც მის, როგორც პოეტის ფიგურაში, მის ხასიათში, მის ფსიქოლოგიაში. ის მართლაც მეოცე საუკუნის ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო მისტიფიკაციის ავტორია. 1915 წლიდან მოყოლებული მან ბევრი ლექსი, უფრო სწორად, „დღიური“ გამოაქვეყნა, როგორც მათ არარსებულმა პოეტმა ქალმა – ელენე დარიანმა – უწოდა. პოეტი დიდი წარმატებით აგრძელებდა ამ მისტიფიკაციას 1924 წლამდე. როგორც ჩანს, შთაგონების წყარო ელენე დარიანის ფიგურის შესაქმნელად მაქსიმილიან ვოლოშინის მიერ შექმნილ და ელიზავეტა დმიტრიევას მიერ განხორციელებულ ჩერუბინა დე გაბრიაკის ფიგურაზე მეტად ლუიზა ლალონი (გოუისე ვალაუნე) იყო, პოეტი ქალი, რომელიც გ. აპოლინერის ფანტაზიაში გაჩენილა და რომლის შესახებაც პაოლოს თავისი პარიზში ცხოვრების პერიოდში გაუგია. ელენე დარიანის ფიგურის შექმნა, რაც თავისთავად ბევრად უფრო მეტია, ვიდრე ფსევდონიმის გამოყენება, არ არის გაპირობებული ცენზურისაგან გაქცევის რაიმე განსაკუთრებული საჭიროებით; ეს არც საბრძოლო სივრცის შესაქმნელად და არც ლიტერატურულ ექსპერიმენტად არ უნდა გავიგოთ და ბოლოს, არც თამაშისა და გართობის დაუოკებელ სურვილად (არ არის გამორიცხული, რომ ამ ელემენტებს მხოლოდ მარგინალური როლი შეესრულებინათ),

1. Б. Пастернак, Три тени, დასახ. გამოცემა, 344; ქართ. თარგმ. დასახ. აღმანახი, გვ. 73.

2. პ. იაშვილი, ტიცვიან ტაბიძეს, დასახ. წიგნი, გვ. 146.

3. Г. Цурикова, Поэзия Тициана Табидзе // Т. Табидзе, Стихотворения и поэмы, М.-Л., 1964, გვ. 26-27.

4. Б. Пастернак, Три тени, დასახ. გამოცემა, გვ. 342-343; ქართ. თარგმ. დასახ. აღმანახი, გვ. 72.

არამედ აიხსნება, ნაწილობრივ მაინც, იმ ნიღბის „აპოლოგიით“, რომელიც დამახასიათებელია ქართველი ხალხისათვის და რომელზეც ლაპარაკობს ტიცციან ტაბიძე თავის მანიფესტში „ცისფერყანწელებზე“; განსაკუთრებით კი აიხსნება პაოლო იაშვილის სურვილით, ქალის სიტყვებით ისაუბროს სექსუალურობაზე, ქართულ ეროტიზმზე.¹ იღებს რა ვალერი ბრიუსოვის მოწოდებას, რომელიც სხეულისმიერში იგივე სიღრმეებს ხედავდა, რასაც სულისმიერში, პაოლო იაშვილი – ელენე დარიანი ყველა ქართველ პოეტს უსწრებს, რომელთათვისაც მთელი „ეროტიკა“ ამ პოეტებისა „სათაყვანებელ არსებათა გარეგნული აქსესუარების – სხეულის, თვალების, ტუჩ-კბილისა და სხვა, ხოტბას არ შორდებოდა“, რათა თავიანთ შემოქმედებაში გადმოეცათ ნამდვილი „შეყვარებულობის ეროტიკული, თანაც სუფთა ქალური სტიქიის განცდები“.² შენიღბვა ან, უფრო სწორად, ის გამოცალკეება-გამოყოფა, რისი უნარიც გააჩნია პაოლო იაშვილს, მისი დახვეწილი და მაგიური სტილი ქალური ეროტიულობის აღწერისას, უკეთესად გადმოსცემს მის ლიტერატურულ სულიერ მდგომარეობას; ეს მისი მიდრეკილებაა – იმღეროს მთელი სამყაროს სიმღერები და მათ შორის გრძნობით, ელეგანტურად გამოყოს ერთი მათგანი.

შედარებით ნაკლები კვალი დატოვა პოეზიაში „ცისფერყანწელების“ კიდევ ერთმა დამფუძნებელმა – ვალერიან გაფრინდაშვილმა. ის 1888 წელს ქუთაისში დაიბადა, ისიც იმ გიმნაზიაში სწავლობდა, სადაც მისი მეგობრები სწავ-

ლობდნენ. შემდეგ მოსკოვში გაემგზავრა, იურიდიულ ფაკულტეტზე განათლების მისაღებად, სადაც გაიცნო იმ დროის ყველაზე მნიშვნელოვანი სიმბოლისტი პოეტები. მათი საშუალებით ეზიარა ვ. გაფრინდაშვილი ფრანგი სიმბოლისტების პოეზიას, რომელთა ნამდვილ „პროპაგანდისტადაც“ იქცა სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ. მან, ერთი მხრივ, შეცვალა თავისი პრინციპები, რათა გაეგრძელებინა პოეტური შემოქმედება და, მეორე მხრივ, გაავრცელა დახვეწილი თარგმანები ქართულ ენაზე, მაგრამ სწორედ ასეთმა ფრანგული სიმბოლიზმით ღრმა გატაცება შეზღუდა და შემოფარგლა მისი შემოქმედებითი კრეატიულობა. „ის მთლიანად იკეტება ერთიანი ესთეტიკური მსოფლალქმის რკინის სალტეში“.³ შესაძლოა, რომ სწორედ ბუნებრიობის, სილალისა და დინამიზმის არარსებობის გამოა, რომ მისი პოეზია ნაკლებად გამომსახველია, ნაკლებად გაჯერებულია, ვიტყვოდი, რომ უფრო ხისტი და აბსტრაქტულია, ყოველთვის ვერ იჭერს დეტალებს, ხანდახან რიტორიკაში გადადის (ის, უეჭველად, თავის მეგობარ „ცისფერყანწელებთან“ შედარებით, ყველაზე მეტად არის სიმბოლიზმთან დაკავშირებული და მხოლოდ ძალიან გვიან, ოციანი წლების მეორე ნახევარში თქვა უარი მის თეორიებზე, როდესაც იმ დროს დამყარებულ სხვა პოეტურ გარემოში „მინასთან დაბრუნება“ გამოაცხადა).

ახლა კი დროა, ყურადღება მივაპყროთ ავანგარდისტებს შორის ყველაზე მნიშვნელოვანსა და, ალბათ, ყველაზე გავლენიან მწერალს – გრიგოლ რობაქიძეს.

1. ლ. ავალიანი, პაოლო იაშვილი, დასახ. წიგნი, გვ. 143-150.2.

2. Г. Робакидзе, Грузинский Модернизм, „ARS“, 1918, 1.

3. იქვე.

გრიგოლ რობაქიძე 1884 წელს დაიბადა სვირში, თავიდან ქუთაისში სწავლობდა, ეკლესიასთან არსებულ სასწავლებელში, შემდეგ განათლების მისაღებად გერმანიაში გაემგზავრა, ლიფსიაში (დორპატი, ახლანდელი ტარტუ, ესტონეთი), რომლის კულტურამაც გადამწყვეტი როლი ითამაშა მის ჩამოყალიბებაში. ის დიდი გერმანელი ფილოსოფოსებით – რლევების მოციქულებით – დეკადანსისა და ნიჰილიზმის თეორეტიკოსებით, პირველ რიგში კი ფ. ნიცშეთი (რომელსაც მან დიდი მოხსენება მიუძღვნა თბილისში 1911 წელს)¹ იყო შთაგონებული. მათი იდეები იკითხება გრიგოლ რობაქიძის შემოქმედებაში – გარდაქმნილი სიცოცხლის, ეგზალტირებული შესტის, მითის ძალის შესახებ; გერმანიიდან დაბრუნებული გრიგოლ რობაქიძე „ბუნებრივად“ ხდება ლიდერი. გერმანული გამოცდილების შემდეგ მას უნარი შესწევს, იყოს თანამედროვეობის თეორეტიკოსი; ის წყვეტს კავშირს გვიანი მეცხრამეტე საუკუნის ქართულ ლიტერატურასთან ტიპური, ნეოფიტისათვის დამახასიათებელი ნიციშესეული სასონარკვეთით და ავლენს იმ ალღოს, რომელიც ახალგაზრდა პოეტებს საშუალებას აძლევს, გაარჩიონ, დაინახონ ალტერნატიული, ახალი, განსხვავებული გზები. გ. რობაქიძეს სწამდა მარადიული კვლავდაბრუნების იდეის კათარზისული ძალის და ძველ ქართულ ლეგენდებში, რომლებიც მრავლადაა და სირთულითაც გამოირჩევა, იწყებს იმ სწავლების ძიებას, რომელიც სწორედ

ახლაა საჭირო; გრიგოლ რობაქიძე თავის დრამებში ამის ჩვენებას ახერხებს, სადაც აღწევს ვაგნერისეული მითოლოგიის ფილოსოფიისა და ვაჟა-ფშაველას შემოქმედებაში გამოხატული სტოიციზმის პოეტური ძალის არაჩვეულებრივ სინთეზს. ვფიქრობ, რომ, შესაძლებელია, ინგლისელი მეცნიერის განცხადების გაზიარება, რომლის აზრითაც „სიმბოლიზმის მემკვიდრეობას «ცისფერყანწელეები» კლასიკურ ქართულ ფოლკლორთან და ტრადიციებთან მიჰყავს“², თუმცაღა ისიც უნდა დავაზუსტოთ, რომ ამგვარი ტენდენცია ვლინდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც გმირული აქტიური პერიოდის შემდეგ, ჯგუფი თავისი თავის ამონურვისაკენ, ე. ი. 20-იანი წლების დასაწყისისაკენ მიემართება. ეს ნიშანი მუდამ თან სდევდა გ. რობაქიძის პროზას და მხოლოდ ნაწილობრივ ახასიათებდა მის პოეზიას (შეინიშნება გ. ლეონიძის პოეზიაში, ორიგინალური პოეტის, „რომელიც ყველაზე მეტადაა ნაზიარები იმ ენის საიდუმლოებებს, რომელზეც წერს“; ეს ეხება მის კავშირს ქართული კულტურის ტრადიციებთანაც).³ მან მიუთითა ქართველ პოეტებსა და მწერლებს ამბიციური მიზნისაკენ – ევროპული ლიტერატურის ახალი ფორმების საშუალებით გამოეხატათ საქართველოს აღმოსავლური ტრადიციის სიდიადე. ჟურნალ „ლეილას“ პირველი ნომრის სარედაქციო წერილში (ამ ჟურნალის მხოლოდ სახელწოდებაც უკვე აღმოსავლეთისკენ „იხედება“; ლეილა ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული

1. მ. ლაშაური, ქართული ორფეოსი, „ბედი ქართლისა“, 1964, გვ. 47.

2. Б. Пастернак, Три тени, დასახ. გამოცემა, გვ. 345; ქართ. თარგმ. დასახ. აღმანახი, გვ. 74.

3. D. Rayfield, Modern Georgian Poetry, Vazha-Pshavela and folk poetry მოხსენება, რომელიც ნაკითხულია ტრანსკავკასიური კულტურის I სიმპოზიუმზე, ბერგამო-ვენეცია, 12-15 ივნისი 1979.

არაბული სასიყვარულო ისტორიის მთავარი გმირია, თურქულ, ურდუსა და სხვა ლიტერატურებში ბევრია, როგორც მისი მიბაძვით, ისე მისი გადამუშავებით შექმნილი სახეები; ნიზამიმ სპარსულად შექმნა პოემა „ლეილი და მაჯნუნი“) გრიგოლ რობაქიძე წერს: „საქართველო ხომ ნატეხია აღმოსავლეთის! და ჩვენ არ უნდა დავივიწყოთ ჩვენი აკვანი! ძვირფასია დასავლეთი ევროპა, მაგრამ ევროპისათვის აღმოსავლეთს ვერ დავსთმობთ. უმჯობესი იქნება მათი ქორწილი ქართული ნადიმით გადავიხადოთ... და საქართველოც თითქო ამისთვისაა შობილი. აბა, დააკვირდით რუსთაველს: განა მან არ შეჰკრა სინთეზი აღმოსავლეთის დაჩრდილული ფიქრისა და იტალიის აშადრევანებული რენესანსის გაქანებისა!“¹

ერთი წლის შემდეგ, „ცისფერყანწელთა“ პოეზიასა და იმ როლზე საუბრისას, რომელიც მან თავად შეასრულა ჯგუფის თეორიული მიმართულების ჩამოყალიბების თვალსაზრისით, ის კვლავ იმეორებს: „აქ უნებურად გვიწევს საუბარი პრო დომო სუა. ახალგაზრდა პოეტებმა თავიანთი სახელები ჩემს შემოქმედებით სხეულს შეუერთეს. ჩემი ლიტერატურული გზა გამოიკვეთა პოეტური სიტყვის სფეროსა თუ ესთეტიკური ცდების სფეროში, ევროპაში გაფორმებული და რუსეთში გართულებული სიმბოლისტური მსოფლალქმის შემოქმედებით ქართველი ხალხის მხატვრულ ცნობიერებაში შეტანით. მე ყოველთვის მივდევდი იმ მსოფლმეგრძნებას, რომ აღმოსავლეთი უფრო სიმბოლისტურია, ვიდრე ევროპული დასავლეთი. თავიდანვე ვგრძობდი,

რომ საქართველოს, როგორც აღმოსავლეთის ერთგვარი ნასხლეტის ხელშესახებ მტკიცებულებას მე რუსთაველის მხატვრულ ფენომენში ვპოულობდი. ამ გენიოსის ტექნიკა ჭეშმარიტად ულვეი პოტენციალია ქართული აღმოსავლეთისა – ამ სიტყვას მე ევროპული სიმბოლიზმის თავისებური აზრით ვიყენებ“.²

ლუკა რაზიკაშვილის (არაჩვეულებრივი სასიცოცხლო ენერჯისა და ძალის პოეტი და პროზაიკოსი, რომელიც ნაკლებადაა ცნობილი დასავლეთში) – ვაჟაფშაველას სახელით ცნობილი მწერლის შემოქმედებაში გადამუშავებული „ქართული აღმოსავლეთის“ მითები, ლეგენდები და ტრადიციები ახალ სიცოცხლეს იწყებს გრიგოლ რობაქიძის დრამებსა და რომანებში. ფშავი, ხევსური და თუში ტომების ზეპირსიტყვიერებაში შემონახული საგმირო ლექსის გმირის საქციელით მოხიბლული გრიგოლ რობაქიძე ცდილობს, გააცოცხლოს ის ეპიკური გმირი, რომელიც ბოგატირისაგან განსხვავდება; ეს უკანასკნელი მხოლოდ რეალური სამყაროს პრობლემების გადასაწყვეტად იბრძვის, ჩგრიგოლ რობაქიძის გმირი კი არ ივინყებს თავის წინამორბედ ნახევრადღმერთებს, რომლებიც დემონებს ეჭიდებოდნენ ზუსტად ისე, როგორც ახლა ის ებრძვის თავის მტერს და იმსახურებს კიდევ იმქვეყნიურ სიცოცხლეს.¹ გრიგოლ რობაქიძე ამ განსაკუთრებულ, დემონურ, თითქმის ნიცმესეულ ზეგმირს ამოცანას, უფრო სწორად კი დავალებას აძლევს, რომ ახლაც, აწმყოში, განასახიეროს ქართული ლეგენდების გმირი. გერმანი-

1. გ. რობაქიძე, ლეილა, ჟურნალი „ლეილა“, 1917, 1.

2. Г. Робакидзе, Грузинский Модернизм, დასახ. ჟურნალი.

აში გამგზავრებულმა გ. რობაქიძემ გერმანულ ხელოვნებასა და მითოლოგიაში იპოვა დამატებითი და უფრო სარწმუნო ელემენტები, რომლებმაც მას მითისადმი, ზეგმირისადმი, მისტიკურად ბოროტისეული არსებისადმი რწმენა კიდევ უფრო გაუმყარა. ასეთი გმირი მან ადოლფ ჰიტლერში შეიცნო და მას „აღმდგართა ხმა, მითად ქცეული უცნობი ჯარისკაცი“ უწოდა, რომელიც დღეს აღარ არის იმ ქებაზე მეტად უხერხული, რომელსაც მისი თანაჯგუფელები, მართალია, ნაკლები თვითდაჯერებით, მაგრამ მაინც სწორედ იმ წლებში უძღვნიდნენ ლავრენტი ბერიასა და იოსებ სტალინს.

თავად კი ძალიან მგრძნობიარე პიროვნება („ჩემი ღერბია დიონისოს მედალიონი“ – ყველაზე კარგად გამოხატავს მის ამ მხარეს),² დემონური, მისნური (ალექსეი კრუჩონიხი მას უნიდებს „აპოკალიფსისა და შეშლილობის სპეციალისტს“),³ მომნუსხველი მესიტყვე, ლადო გუდიაშვილის ტუშით შესრულებულ ნახატში (რომელიც დაიბეჭდა ცნობილ კრებულში „Софии Георгиевны Мельниковой. Фантастический кабачёк“, 1917-18-19) შეშლილის მზერით არის გამოსახული ვერის ხიდზე რომელსაც კუდიანები დაპატრონებიან სხვადასხვა ეროტიკულ პოზაში, ისე, როგორც პოეტს უკვე დანერგილი ჰქონდა თავის ლექსში „ვერის ხიდზე“:

*ვერის ხიდზე მძიმე ღამით
თმაგაშლილი ქარი მღერის...
ლანდი დაჰსტვენს ვერის ხიდზე,*

*ლანდი თოვლის და ნამქერის...
ვერის ხიდზე ქარი ზუის, მწვანე
ზღაპარს ანიავებს:
ჰე! არული გაუმართავს ვერის ხიდზე
კუდიანებს...
ვერის ხიდზე ქარი გიჟი დავლურს
უვლის, სტვენს და ჰკივის:
ჭინკა ჭინკას მისდევს ცეკვით,
კუდიანი ხტის და ჰკივის...
ვერის ხიდზე ველურ ხმაზე ქარი
აყრის მტკვარს
სიამეს...
სისხლის ლანდი ვერის ხიდზე
გულს ეჭრება მძიმე ღამეს...
მძიმე ღამით ვერის ხიდზე მთავრალი
ქარი სატროფს ელის...
ვერის ხიდზე ქეიფია გამართული
გიჟი ველის...⁴*

გრიგოლ რობაქიძეს ლიტერატურაშიც ყველზე უფრო ორაზროვანი, ენიგმატური და ტანჯული ავტორები ხიბლავს. ის ცდილობას, მათი ნამდვილი რაობა გაიგოს და ამისათვის ჩამოგლიჯოს ის ნიღაბი, რომელიც მათ ფარავს და იცავს. რუსი ავტორების თავის ცნობილ პორტრეტებში ის აღმოაჩენს იმ ერთ ელემენტს – დემონიზმს, რომელიც აერთიანებს პეტრე ჩაადაევს, მიხეილ ლერმონტოვს, ვასილი როზანოვსა და ანდრეი ბელის. პეტრე ჩაადაევში ის სატანურ ნიღაბს დაინახავს, რომლის უკანაც იმალება ღმერთში ცხოვრების სურვილით შეპყრობილი მსხვერპლი, რომელიც ამას მაინც ეროტიკულ, წარმართულ სტილში

1. D. Rayfield, The Heroic Ethos of Russian and Georgian Folk Poetry, „The Slavonic and East European Review“, 1978, 4.

2. გ. რობაქიძე, ავტომედალიონი, „მეოცნებე ნიამორები“, 1922, 7.

3. ტ. ტაბიძე, დადაიზმი და ცისფერი ყანწები, „მეოცნებე ნიამორები“, 1923, 10.

4. გ. რობაქიძე, ვერის ხიდზე, „ცისფერი ყანწები“, 1916, 2.

აღწევს; მიხეილ ლერმონტოვიც დემონიზმით არის მოცული, რომლის შესახებაც, სხვათა შორის, ვლადიმერ სოლოვიოვმაც გააკეთა დასკვნა, თუმცა ის სქელი ნიღბითაა დაფარული, რომელიც გრიგოლ რობაქიძეს ორგვარად აქვს გაგებული (და ამით ის ასრულებს ტიცინ ტაბიძის აზრს ამ საკითხთან დაკავშირებით): ერთი მხრივ, როგორც სურვილი, რომ დაიმალოს სხვა პიროვნების უკან და ამასთან ერთად საკუთარი თავი შეინარჩუნოს, მეორე მხრივ, მიიღოს სხვისი სახე, გასცდეს საკუთარ საზღვრებს და გახდეს სხვა. ეროტიკული პანთეიზმით აღვზნებულმა ვასილი როზანოვმა კი პირიქით, დაამსხვრია თავისი ინტიმურობა, ის გამოვლინდა, როგორც მრავალი სატანური სახის მქონე; მისი იქედნური ღიმილის უკან შეუძლებელია ჭეშმარიტი სახის ამოცნობა. ანდრეი ბელი ოცნებობს ახალ ცასა და ახალ მიწაზე და ამის მიღწევას ანმყოს უარყოფითა და ნგრევით ცდილობს, ნამდვილ აპოკალიფსს იწვევს; ის ვლინდება, როგორც ნამდვილი დემონური ანგელოზი, აპოკალიფსის ეპილეპტიკი.¹

ახლა არ არის ძნელი იმის მიხვედრა, თუ რატომ ჰქონდა ასეთ ექსცენტრულ და ექსტრავაგანტურ პიროვნებას დიდი გავლენა „ცისფერყანწელებზე“, რატომ აიტაცეს და რატომ მისდევდნენ ახალგაზრდა პოეტები მთელი გზებით მის თეორიულ შეხედულებებს აღმოსავლური და დასავლური კულტურების შერწყმის შესახებ. მართლაც, ტიცინ ტაბიძე იმავე პერსპექტივას ხედავს, როდესაც შემდეგ სტროფებში პოეტური

ხელოვნების მიზანს განსაზღვრავს:

გაფიზის ვარდი მე პრუდომის ჩავდე
ვაზაში,

ბესიკის ბაღში ვრგავ ბოდლერის ბოროტ ყვავილებს.²

და ქართველი ხელოვანის ფუნქციას განსაზღვრავს, როგორც რუსთაველისა და ს. მალარმეს შეხვედრის ადგილს: „რუსთაველი მე მესმის, როგორც ქართული სიტყვის შემკრები ერთეული და მალარმე ამავე აზრით ევროპის პრეზენტაციზმისა და ფუტურიზმის“.³ ქართველთა პატარა ერის გადასარჩენად „ეს გზა აუცილებელია, როგორც უნდა გათავდეს ომი, აშკარაა, წინა აზიაში ევროპა შემოაღებს კარებს და ამ დროს ჩვენ უნდა დავხვედეთ შეჭურვილი ეროვნული შემეცნებით, ეროვნულ კულტურის ყველა ფოლაქებ შეკრული, რომ იყოს მთავარი მორგევი, რომელზედაც მოეხვევა ახალი იდეები“.⁴

გიორგი ლეონიძეც, როგორც თითქმის ყველა „ცისფერყანწელი“, იმავე კულტურული ღირებულებისათვის იღვწის. ამას ადასტურებს მისი შემდეგი სტროფები:

პოეზიაში, როგორც რუმბში

ჩაყუდებული.

ყველა წვენებში, ყველა შხამში სული

ჩავანე,

არტურ რემბოსთან ბოროტ

ტყუპად ჩახუტებული

*– მადგამენ გვირგვინს თეიმურაზ და
ჭავჭავაძე.¹*

ბოლოს, თავად არჩეული სახელწოდებაც – „ცისფერყანწელები“ – წარმოადგენს ევროპული კულტურისა და ქარ-

1. Г. Робакидзе, Портреты, Тб., 1919, გვ. 5-68.

2. ტ. ტაბიძე, წიგნიდან „ქალდაეს ქალაქები“, „ცისფერი ყანწები“, 1916, 1.

3. ტ. ტაბიძე, ცისფერი ყანწებით, „ცისფერი ყანწები“, 1916, 1.

4. იქვე.

თულ ჭელტანსცჰაუნგ-ის შერწყმასა და სინთეზს. „ცისფერი, – გვახსენებს ტ. ტაბიძე – ფერია რომანტიზმის, მისი ემბლემა. ნოვალისმა გამოიტირა მისტიკა ცისფერი ყვავილის. ეს ყვავილი ატირებაა არჩეული სულის შორეულ ნათელ ქვეყანაზე. ფილოსოფიურმა იდეალიზმმა იმაში ნახა გამოსავალი. საქართველოში „ცისფერ ყვავილს“ ღერო წითელი ქონდა. ქართველებისთვის ცა და მიწა სამუდამოდ არასდროს არ გაყრილან“.² ცისფერია ასევე მალარმესეული სიგიჟე, ეს რუსი სიმბოლისტების ფერიცაა („синий, синий, синий взор“ – კომპარივით იმეორებს ალექსანდრე ბლოკი),³ ქართული ფოლკლორისა და ლიტერატურული ტრადიციის ფერთა გამაშიც მოიძებნება – რუსთაველთან, ნიკოლოზ ბარათაშვილთან, განსაკუთრებით კი ცნობილია გალაკტიონ ტაბიძის ლექსი „ლურჯა ცხენები“:

მხოლოდ ნისლის თარეშში, სამუდამო მხარეში,

ზევით თუ სამარეში, წყევლით

შენაჩვენები,

როგორც ზღვის ხეტიალი, როგორც

ბედის ტრიალი,

ჩქარი გრგვინვა-გრიალით ქრიან

ლურჯა ცხენები!⁴

არადა, ღვინით სავსე ყანები, რასაც ადასტურებს ნიკო ფიროსმანის ნახატებიც, ქართველთავე სტუმართმოყვარეობისა და მეგობრობის განსაკუთრებული სიმბოლოა.

გ. რობაქიძე იხსენებს: „ქუთაისის

დუქნები უეცრად გადაიქცნენ პარიზის ლიტერატურულ კაფეებად, რომლებშიც ხრინიანი არღნისა და აუცილებელი «მრავალჟამიერის» გვერდით ისმოდა სახელები: ედგარ პო და შარლ ბოდლერი, ფრიდრიხ ნიცშე და ოსკარ უაილდი, პოლ ვერლენი და სტეფან მალარმე, ხოსე-მარია ერედია და ემილ ვერჰარნი, კონსტანტინე ბალმონტი და ვალერი ბრიუსოვი, ანდრეი ბელი და ვიჩესლავ ივანოვი, ინოკენტი ანენსკი და ალექსანდრ ბლოკი და სხვ. მართალია, ქუთაისელი ობივანტელის სკეპტიკური სიფხიზლე ახალგაზრდა ადამიანების მხატვრულ თხრობას «ირონიული ყოველდღიურობით» ეხმაურებოდა, მაგრამ მეფე ბაგრატის ტაძრის დიდებული ნანგრევები მათში შემოქმედებითი ელემენტის სამსხვერპლოს წვას მდუმარედ უჭერდა მხარს“.⁵ ისინი ხშირად აწყობდნენ საღამოებს, სადაც კითხულობდნენ მოხსენებებს და თავიანთ ლექსებს ან თავად მონაწილეობდნენ სხვა პოეტებისადმი მიძღვნილ საღამოებში იმ მიზნით, რომ მასხრად აეგდოთ იმდროინდელი ქუთაისის დაბალი და საშუალო-ბურჟუაზიული ფენისაგან შემდგარი საზოგადოების შეხედულებები და, როგორც საერთოდ ავანგარდიზმს სჩვევია, გაუთავებელი სკანდალები და დავა-კამათი გამოენვიათ. ადგილობრივი გაზეთები ხშირად აღწერდნენ ხოლმე მათთან დაკავშირებულ ამბებს, უფრო ხშირად იმიტომ, რომ ასე იყო მიღებული, მაგრამ ხანდახან იმიტომაც, რომ ახალი ლიტერატურული თეორიის მიმართ ცნო-

1. გ. ლეონიძე, ავტობიოგრაფიკი, „მეოცნებე ნიამორები“, 1921, 6.

2. ტ. ტაბიძე, ცისფერი ყანებით, „ცისფერი ყანები“, 1916, 2.

3. А. Блок, О современном состоянии символизма // Полн. собр. соч., т. V, М.-Л., 1962. გვ. 430.

4. გ. ტაბიძე, „ლურჯა ცხენები“ // რჩეული, თბ., 1973, გვ. 73.

5. Г. Робакидзе, Грузинский Модернизм, დასახ. ჟურნალი.

ბისმოცვარეობა ამოძრავებდათ. აი, მაგალითად, გაზეთი „ჩვენი მეგობარი“, რომელიც აჯამებს პაოლო იაშვილის მიერთების მოხსენებაში წარმოდგენილ თემებს, რომელიც მან ქუთაისის თეატრში 1916 წლის 16 ივნისს წაიკითხა: „1. ახლის მოვლენა და ყოფილის დანიშნულება. / 2. სიმბოლიზმი, როგორც ლიტერატურული მიმართულება და სიმბოლიზმი, როგორც აუცილებლობა. / 3. ფუტურიზმის არსება. ფუტურიზმი და «ცისფერი ყანწები». / 4. პოეზიის იდეალულება და ლექსის გრძნეულება. პოეტი – თეურგი. / 5. სიმბოლიზმი – მომავლი ხელოვნება“.¹ კიდევ ერთი და გადამწყვეტი დასტური იმისა, რომ სიმბოლისტური და ფუტურისტული მოძრაობის ლიტერატურული და პოეტური პრინციპები იყო ათვლის წერტილი „ცისფერყანწელების“ თეორიისათვის, საფუძველი, რომელზეც შეიქმნა ასეთი ორიგინალური პოეზია.

1916 წლის ბოლოს გამოვიდა ჟურნალ „ცისფერყანწელების“ მეორე და უკანასკნელი ნომერი. „მეოცნებე ნიამორები“ 1919 წლის თებერვალში აცხადებდა, რომ აუცილებლად გამოვიდოდა ამ ჟურნალის მესამე ნომერიც: „პაოლო იაშვილის რედაქტორობით მალე გამოვა «ცისფერი ყანწების» მესამე ნიგნი. ნიგნი დაიბეჭდება ლექსები: გრიგოლ რობაქიძის, პაოლო იაშვილის, ვალერიან გაფრინდაშვილის, ტიცინ ტაბიძის, ლელი ჯაფარიძის, კოლაუ ნადირაძის, გიორგი ლეონიძის, ალექსანდრე ჩაჩიკაშვილის, ალექსანდრე ცირეკიძის და სხვ“.² ამასვე ჰპირდებო-

და მკითხველს 1919 წლის „ARS-ის“ ნომერი, რომლის მიხედვით ახალი ნომერს უნდა შეეთავაზებინა მკითხველისთვის „ფრანგი და რუსი პოეტების თარგმანები, ახალი ქართველი პოეტების ლექსები, სკოლის დეკლარაცია და მთელი რიგი მანიფესტები“;³ მაგრამ, უცნობი მიზეზების გამო, ჟურნალის ახალი ნომერი აღარასოდეს გამოსულა.

მიუხედავად იმისა, რომ „ცისფერყანწელების“ ჟურნალის გამოცემა შეწყდა, მათ შეეძლოთ ბევრ სხვა ჟურნალში გამოქვეყნებინათ, როგორც თავიანთი თეორიული შეხედულებები, ისე თავიანთი პოეტური ქმნილებებიც (გაზეთებში: „მეგობარი“, „კოლხიდა“, „იმერეთი“, „თემი“, „სალამური“, „სახალხო გაზეთი“, „ერი“, „საქართველოს“, „სურათებიანი დამატება“, „საქართველო“, ჟურნალებში: „თეატრი და ცხოვრება“, „ფასკუნჯი“, „ოქროს ვერძი“, „კლდე“ და სხვ.),⁴ ამავე დროს მათ დააფუძნეს (ან მხოლოდ ხელმძღვანელობდნენ) ისეთ გაზეთებს, როგორებიცაა „ბარიკადი“ (ტიციან ტაბიძის რედაქტორობით), „ბახტრიონი“ (გიორგი ლეონიძის რედაქტორობით), ჟურნალები „მეოცნებე ნიამორები“ (ვალერიან გაფრინდაშვილის რედაქტორობით), „შვილდოსანი“ (სიმონ ჩირექიძის რედაქტორობით).

„მეოცნებე ნიამორები“ მასში წარმოდგენილი თეორიული შეხედულებებით, მხატვრული შემოქმედების მნიშვნელობითა და რედაქტორთა შორის წარმომადგენლობით (იქ წარმოდგენილი იყო თითქმის ყველა „ცისფერყანწელი“) – იმ

1. ლ. ავალიანი, პაოლო იაშვილი, დასახ. ნიგნი, გვ. 57-58.

2. მხატვრული მატიანე, „მეოცნებე ნიამორები“, 1919, 1.

3. Голубые роги, „ARS“, 1919, 1.

4. მ. აბულაძე, ლიტერატურულ მიმდინარეობათა ისტორიიდან მეოცე საუკუნის ქართულ მწერლობაში, თბ., 1977, გვ. 7.

ორგანოდ უნდა ჩაითვალოს, რომელმაც გააგრძელა „ცისფერი ყანების“ პირველი ორი ნომრის საქმე. ის თბილისში 1919-1924 წლებში გამოიცა (სულ 11 ნომერი გამოვიდა), მისი რედაქტორი იყო ვალერიან გაფრინდაშვილი, ხოლო გარეკანს ლადო გუდიაშვილის მიერ შესრულებული მფრთხალად მოცქირალი შვლები ამშვენებდნენ. ჟურნალის პირველ ნომერში არ არის წარმოდგენილი თეორიული შეხედულებები, არ არის არანაირი მოწოდებები, არც რაიმე ახალი ჯგუფის შექმნა ცხადდება; ჟურნალი აგრძელებს უკვე დაწყებულ საქმიანობას, ასრულებას იმას, რაც პროგრამის მიხედვით დარჩა შესასრულებელი; ეს კი მიუთითებს, რომ „მეოცნებე ნიამორები“ არაფრისგან არ გაჩენილა, არამედ, როგორც შალვა აფხაიძე ამბობს, ის შედეგია „ცისფერი ყანების“ მთელი თეორიული და პრაქტიკული გამოცდილებისა; ის კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ ჟურნალი „ცისფერი ყანების“ შეხედულებების გაგრძელებაა, და, როგორც ეს უკვე გაუკეთებია რუსთაველს, ჟურნალი გააერთიანებს აღმოსავლურ ტრადიციას (რომელიც პ. იაშვილის სტრიქონებშია გამოხატული) და დასავლურ ინოვაციას (რომელიც ვ. გაფრინდაშვილის პოეზიითაა წარმოდგენილი). შესაბამისად, ის ქართულ კულტურას ძალიან საამაყო, გადაუდებელ და ძნელად შესასრულებელ დავალებას აძლევს: მას შემდეგ, რაც მოიპოვეს თავისუფლება და საფუძველი ჩაუყარეს პოლიტიკურ აღორძინებას, ახლა აღორძინებას ხელოვნებასა და ლიტერატურაში უნდა მიაღწიონ. ამგვარი მიზნის მისაღწევად ყველაზე შესაბამის დოქტრინად

სიმბოლისტიკის დოქტრინა რჩება.¹

სიმბოლიზმისადმი და განსაკუთრებით ფრანგული სიმბოლიზმისადმი ინტერესმა, რომელიც „ცისფერყანნელებმა“ გამოავლინეს, ქართულ პოეზიაში ნამდვილი გადატრიალება გამოიწვია, „ინცეზა ორგანული გასალაშინება სიტყვისა, მისი ესთეტიური ფასეულების აღდგენა“;² მეტრიკა ახალ, ევროპულ მოდელებს გაუსწორდა. ყველაზე საინტერესო შედეგი, რომელიც ამან გამოიღო, იყო ქართულ პოეზიაში სონეტის შემოსვლა, თუმცაღა ევროპასთან შედარებით, ეს რამდენიმე საუკუნით დაგვიანებით მოხდა. „მეოცნებე ნიამორებში“ ფრანგული სიმბოლიზმის სკოლა ისეთ როლს იძენს, რომელიც „ცისფერი ყანებისათვის“ უცნობი იყო (ჟურნალში ხშირად არის წარმოდგენილი ისეთი თემები, როგორებიცაა: პოეტი-მისანი, პოეტი-დემიურგი, პოეტი-თეურგი და სხვ.). ამის მიზეზი ისიც არის, რომ ვალერიან გაფრინდაშვილი „ცისფერყანნელებს“ შორის ყველაზე მეტად იყო დასავლეთის იდეების გამავრცელებელი.

ახალ ვერსიაში „პოეზია მაშინვეა, როდესაც ათვისება იღებს მისწურ ხასიათს“. ამგვარად ის ნებისმიერ სხვა ლიტერატურულ ფორმაზე მაღლა დგას, ის არსებობს ემპირიულში და „ის უფრო მაღალია და მისი თვალები ისვენებს ხან მუსიკაში, ხან მხატვრობაში“, არჩევს და იღებს თავის სამეფოში დიდ მხატვრებს, როგორიცაა ლადო გუდიაშვილი ან მუსიკოსებს, როგორიცაა ალექსანდრე სკრიაბინი; „ხელოვნური ნაწარმოები შეიძლება იყოს თავისთავადი, მარტოოდენ ფორმა – უშინაარსო“¹ და ფრანგულის სიმბოლისტურ სკოლასთან ერთად „მეოცნე-

1. შ. აფხაიძე, ქართული პოეზიის პერსპექტივები, „მეოცნებე ნიამორები“, 1919, 1.
2. იქვე.

ბე ნიამორებში“ შედიან მისი პოეტები, არა მხოლოდ დიდი, არამედ ნაკლებად ცნობილნიც, რომელთა პოეტური ძალა, შესაძლოა, გამოვიცნოთ მათ მიერ დატოვებული ფრაგმენტებით, მაგალითად: ტრისტან კორბიერი, რომელსაც ვალერიან გაფრინდაშვილმა ჟურნალის უკანასკნელ ნომერში ლიტერატურული პორტრეტი მიუძღვნა.

„შვილდოსანი“ – „ცისფერყანწელების“ კიდევ ერთი ჟურნალია, რომელიც მზად იყო ქართული პოეზია კრიზისიდან გამოეყვანა, ვინაიდან იძლეოდა, როგორც შემოქმედებითი საქმიანობის საშუალებას, ისე თეორიული შეხედულებების გამოცემის შესაძლებლობასაც. ჟურნალმა ძალიან ცოტა ხანს იარსება (გამოვიდა მხოლოდ სამი ნომერი ორ გამოცემად); ის სანდრო ცირეკიძის რედაქტორობით 1920 წელს ქუთაისში დაიბეჭდა და მასში მხოლოდ „ცისფერყანწელები“ იყვნენ წარმოდგენილნი. კიდევ ერთხელ მიმართავს ტიცთან ტაბიძე „პოეტ-შვილდოსნებს“ და მოუწოდებს, რომ მათ ისარი სტყორცნონ არა მხოლოდ „ლიტერატურულ მონინალმდეგებს“, არამედ თავად პოეზიას, რომელიც, „როგორც წმინდა სებასტიანე, უნდა დაიცხრილოს ისრებით“, რათა სრულიად განახლდეს.² ტ. ტაბიძე ნიჰილისტურადაა განწყობილი, განრისხებულიც კია საშუალო დონის პოეზიის წინააღმდეგ, ის მხოლოდ რამდენიმე პოეტს გამოყოფს და გამოხატავს რწმენას, რომ ქართულ პოეზიას მხოლოდ „ცისფერყანწელები“ გადაარჩენენ. სწორედ ახალი პოეზიის შექმნის, ახალი ინსტრუმენტების შეთავაზების მცდელობად უნდა გავიგოთ რიტმისა და ასონან-

სის ძიება, რომელსაც ვ. გაფრინდაშვილი გვთავაზობს და რაც მის თარგმანებშიც იგრძნობა; მის მიერ თარგმნილი თეოფილ გოტიეს „ხელოვნება“ და პოლ ვერლენის „პოეტური ხელოვნება“ ჟურნალის მე-2 და მე-3 ნომერებში დაიბეჭდა.

1924 წელს, მას შემდეგ, რაც ჟურნალი „მეოცნებე ნიამორები“ დაიხურა, „ცისფერყანწელებმა“ დაკარგეს თავიანთი უკანასკნელი თეორიული ასპარეზი და ჯგუფის ესთეტიკურ-ლიტერატურულ ერთობაშიც ბზარი გაჩნდა. ის ახალი, აგრესიული, პროლეტარული ლიტერატურული დაჯგუფებების შემოტევას განიცდიდა. ოციანი წლების მეორე ნახევარში „ცისფერყანწელების“ წევრები თავ-თავიანთ გზებს ეძებენ, რომელიც, ახალი დროის მოთხოვნების შესაბამისად, უფრო მეტად იქნებოდა დაკავშირებული რეალობასთან და სოციალურ პრობლემებთან. შესაძლოა, მართალია ტიცთან ტაბიძე, რომელიც თავის 1936 წელს დაწერილ ავტობიოგრაფიაში სახელმწიფოებრივი, იდეოლოგიური მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ ამბობს, რომ „ცისფერყანწელებს“ გაუმართლათ და „ცისფერი ყანწეები“, როგორც ჯგუფი, სიმბოლიზმის ჩასვენების დროს შეიქმნა, მაშინ, როდესაც ფუტურიზმი საქართველოში მხოლოდ ციმციმებდა და შეეძლო, ამგვარად თავისი გზა აერჩია და ამ ორიგინალურ გზას გაჰყოლოდა.³ ...ეს გზა აღმოჩნდა ყველაზე უფრო ნაყოფიერი მეოცე საუკუნის ქართული პოეზიისათვის.

პროფესორ ლუიჯი მაგაროტოს ნარკვევის გაგრძელებას მკითხველი იხილავს ჩვენი ჟურნალის შემდეგ ნომერში

1. ს. ცირეკიძე, პოეზიის ნაპირები, „მეოცნებე ნიამორები“, 1921, 6.

2. ტ. ტაბიძე, დაისრული სებასტიანე, „შვილდოსანი“, 1920, 1.

3. Т. Табидзе, Из автобиографии // Стихотворения и поэмы, М.-Л., 1964, გვ. 50.

გერმან სადულაევი

ღვთის გლახა

პროზაიკოსი და პუბლიცისტი გერმან სადულაევი დაიბადა 1973 წელს ჩეჩენო-ინგუშეთის ავტონომიური რესპუბლიკის სოფელ შალიში. დაამთავრა სანკტ-პეტერბურგის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი. ცხოვრობს და მუშაობს სანკტ-პეტერბურგში.

მიღებული აქვს პრემია „ევრიკა“ (2008), ჟურნალ „ზნამიას“ პრემია (2010). იყო ნომინანტი პრემიებისა „რუსული ბუკერი“, „ნაციონალური ბესტსელერი“, „დიდი წიგნი“.

ეს იყო დიდი ხნის, ძალიან დიდი ხნის წინ, იმ შორეულ, მითიურ წარსულში, როდესაც ადამიანებს ჯერ კიდევ ჰქონდათ საქმიანი ურთიერთობა ერთმანეთთან. მაშინ გამეფებული იყო ტოტალური მონობის ატმოსფერო. თითქოს, თითოეული ადამიანი ურთიერთობდა სხვებთან და მთელ საზოგადოებას კავშირი ჰქონდა ყოველ მათგანთან.

ახლა ჩვენ ვცხოვრობთ სხვა, სავსებით

თავისუფალ სამყაროში. სამყაროში, სადაც ადამიანს უფლება აქვს ცხოვრების ფსკერს დაენარცხოს. მას არავინ გააჩერებს, ზევით არავინ ამოათრევს, უფსკრულის პირას მდგარს არავინ დააზღვევს. ადამიანი ახლა შეიძლება, იყოს უსახლკარო, შეიძლება, იყოს ლატაკი. არავინ არ დაარღვევს მის წმიდათაწმიდა უფლებებს – დაეხმარებიან კიდევაც, რათა საკუთარი გადანყვეტილების სისწორეში დაარწმუნონ. მაგალი-

ღვთის გლახა* – რუსულად მოთხრობას ჰქვია „Бич Божий“. ქართულ ენაში სიტყვა Бич-ის შესატყვისი ტერმინი არ არსებობს. Бич-ებს ეძახდნენ ჩამოსულ ადამიანებს, რომლებიც სეზონური სამუშაოებისას არაოფიციალურ მოჯამაგირეებად უდგებოდნენ სოფლებს. ისინი ძირითადად ლოთობისგან დეგრადირებული ადამიანები იყვნენ და ახასიათებდათ გაუაზრებელი ლტოლვა ხეტილისადმი, ადგილის მონაცვლეობისა და წაწაღისადმი.

თად, თუ ადამიანი მარტოდ დარჩა და სმა დაიწყო, მის შესახებ იგებენ ბინებზე დადარაჯებული თაღლითები და, წინასწარ შემუშავებული სქემით, ბინას სხვის სახელზე აფორმებენ. ბინის ნამდვილი მესაკუთრე კი ქალაქგარეთ გაჰყავთ, ანდა სულაც ქუჩაში აგდებენ, რამეთუ ჩვენ თავისუფალ ქვეყანაში ვცხოვრობთ და თითოეულს სრული უფლება გვაქვს, თავქვე დაქანებული, ფსკერამდე ჩავგორდეთ.

ადრე ასე არ იყო. თუ ადამიანი სამსახურში არ დადიოდა, ლოთობდა ან კითხულობდა ნიგნს – „მშვიდობის ვარდი“, მას იძახებდნენ პროფკავშირში, ქარხნის ადმინისტრაციაში, ფაკულტეტის დეკანატში... მგონი, თავად სახალხო კომისართა საბჭო იხილავდა მის საქმეს. ის თუ ერთ სამსახურს ანებებდა თავს – მეორეს სთავაზობდნენ. თუ წყალწაღებული ლოთი იყო, სამკურნალო-შრომით პროფილაქტიკურულში მიჰყავდათ და მკურნალობდნენ. თუ მამაკაცს ცოლი მიატოვებდა – მიტოვებულს სხვა ქალი პოულობდა, კოლექტივი კი თავდებად უდგებოდა. სხვანაირად არც შეიძლებოდა.

უნინდელი ტოტალიტარული საზოგადოება ეფუძნებოდა ამაზრუნენ მონობას, ადამიანის ექსპლუატაციას და მის სულზე ძალადობდა. ადამიანი სახელმწიფოს მთავარ ფასეულობას წარმოადგენდა და თითოეული მათგანი ესაჭიროებოდა. სახელმწიფოს არ შეეძლო დაემუქა, რომ ადამიანი – ეს უძვირფასესი ვალუტა ასე უბრალოდ დაკარგულიყო. არა, საქმე რაღაც განსაკუთრებულ ჰუმანიზმში არ ყოფილა – ადამიანები ნამდვილად სჭირდებოდათ: რათა ყამირი გაეტეხათ, საუკუნის მშენებლობებზე დაესაქმებინათ, ტაიგის გავლით, გაეყვანათ მაგისტრალები და ვენერადან მარსამდე, გამოეჩარხათ იარაღი, ემსახურათ მსოფლიოში ყველაზე დიდ არმიას და ნელინადში ორჯერ მოენყოთ დიადი ალუმები. სპექტაკლის საზოგადოება – ეს იყო საზოგადოება უზარმაზარი მასობრივი სცენებით, სადაც როლი თითოეულისთვის მოიძებნებოდა.

ახლა კამერული სპექტაკლის საზოგა-

დობაა. ბატონებს გარკვეული რაოდენობის მსახურები – სტატისტიკები სჭირდებათ, რომლებსაც ორად ორი სიტყვის თქმა ევალებათ: „მიირთვით, გეთაყვა!“

ადამიანის სიცოცხლე აღარაფრად ღირს, რადგან იგი ამინომჟავებისგან შედგება, ამინომჟავებს კი ფასი არა აქვს. აი, კაცობრიობა რომ ნახშირწყლებისგან შედგებოდეს! ადამიანთა რიცხვის შემცირება კარგია, რადგან დარჩენილებს მეტი ნახშირწყლები შეხვდებათ.

ოდესღაც მსგავსი მიზეზით მონათმფლობელური ნყობილება დაიშალა. მონების კვება ხეირს აღარ აძლევდათ, რადგან თავიანთი შრომით სალაფავის ღირებულებასაც ვერ ანაზღაურებდნენ. სალაფავი გაძვირდა, მონები კი აღარ სჭირდებოდათ. ასე დაეცა რომი.

აი, ჩვენს დროშიც, თუ ადამიანი მასწავლებელი ან ფოსტალიონია, ის არ ამართლებს მასზე დახარჯული ნახშირწყლების ღირებულებას. ნახშირწყლები ძალიან ძვირია, ადამიანებმა კი ფასი დაკარგეს. ამდენად, ყველასთვის გაცილებით უკეთესი იქნება, თუ მასწავლებლები და ფოსტალიონები დაიხოცებიან. პენსიონერებზე რაღა უნდა ითქვას? უნდა რცხვენოდეთ, რომ კიდევ ცოცხლები არიან.

თუმცა, ადამიანი უცებ არ კვდება და ჩვენი საზოგადოება, თავისუფალი საზოგადოება გულმონყალეა – ყველა ზედმეტ ადამიანს დაუყოვნებელ ფიზიკურ სიკვდილს არ ავალდებულებს. შეგიძლია იცხოვრო, სიცოცხლეს არავინ გიკრძალავს. მთავარია არ ხელყო ყველაზე წმიდა რამ – ნახშირწყლები.

ეს თავისუფალი სამყაროა.

და სულაც არ მიკვირს, როდესაც გლახაკებს ვხვდები მეტროში, მანანწალებს ნევის პროსპექტზე, ბოშებს ლენინგრადის სარკინიგზო სადგურზე – ევროპის ყველაზე ძვირადღირებული დედაქალაქის მთლად ცენტრში და საზიზღარ, დაგლეჯილტანსაცმიან ადამიანებს, რომლებმაც ყაზანის რკინიგზის სადგური სამარად-ჟამოდ დაიპყრეს.

მაგრამ ის, წარსული სამყარო თავისუფალი არ ყოფილა.

ამდენად, ჩემთვის დღემდე გამოცანად რჩება: საიდან გაჩნდნენ მანანნალები?

ამის სოციალური წინაპირობები ნამდვილად არ ყოფილა. ეს ადამიანები ცხოვრებაში ძნელად იკვლავდნენ გზას, დინების წინააღმდეგ მოძრაობდნენ და პროფკავშირების, სახლმმართველობებისა და შრომითი კოლექტივების მჭიდრო მწკრივების გარღვევა უნევდათ. იმ დროს, მანანნალებად რომ ქცეულიყავი, ძალიან დიდი შეუპოვრობა იყო საჭირო.

და ისინი მაინც არსებობდნენ.

შეიძლება დავიხმაროთ ფსიქიატრიული ტერმინი – ნომადიზმი, რომელიც ცნობილი და საკმაოდ კარგად შესწავლილი დაავადებაა. მისი სიმპტომებია გაუაზრებელი სწრაფვა მომთაბარეობისა და ხეტილისადმი, ადგილის მონაცვლეობისა და წანწალისადმი, მიდრეკილება ცხოვრების ანტისაზოგადოებრივი წესისადმი. ნომადიზმი საკმაოდ გავრცელებულია, მაგრამ, უმრავლეს შემთხვევაში, აქცენტუაციის საზღვრებს არ სცილდება. ნომადიზმის სოციალურად მისაღები ფორმით – ტურიზმით – ფულიც კი კეთდება.

ყველაფერი, რისგანაც ფულის გაკეთება შეიძლება, თავისუფალ სამყაროში სოციალურად მისაღებად ითვლება. სწორედ ესაა სოციალურად მისაღებლობის კრიტერიუმი.

ყველაფერი, რაც მოგებაზე არ არის მორგებული, ითვლება ნორმიდან სახიფათო გადახრად და უარყოფილია.

ყვიდულობთ რა საგზურს და ჩარტერული რეისის ბილეთს აეროპორტიდან ორ, სამ, ოთხ ან ხუთვარსკვლავიან სასტუმრომდე გადაყვანის უფლებით, ჩვენ საზოგადოებისგან ვიღებთ ნომადიზმზე ლიცენზიას და შეგვიძლია, დავიკმაყოფილოთ საკუთარი მიდრეკილება მოხეტიალე ცხოვრებისადმი სოციალურად მისაღები ფორმით. უამრავი დამსვენებელიდან, შვებულებისას, ზოგი ზღვისკენ და ზოგიც დათვლილი მწვერვალებისკენ მიილტვის.

მაგრამ ამაზე ლაპარაკი სულაც არ მინდოდა. საუბარი მანანნალებზეა.

რა ვიცოდი მაშინ, შორეულ ოთხმოციან წლებში, სოფელ შალის საშუალო სკოლის მოსწავლემ, პიონერმა, აქტივისტმა და ყმანვილმა ინტელექტუალმა უსახლკარო მანანნალებზე? – ძალიან ცოტა.

ვისოცკი სიმღერაში „მეგობარ უსახლკარო მანანნალებზე“ ლირიკულ გმირს, ასევე მანანნალებს, ურჩევს, წავიდეს ვაჩაზე, ოქროს საბადოებზე, რათა ახალი, ნათელი მომავლისთვის ფული იშოვოს. კიდევ მახსოვს ადგილობრივ გაზეთში გამოქვეყნებული სტატია.

ეს ყველაფერი ნაკლებად მეხმარებოდა, რათა ამ მოვლენის სოციალურ არსს ჩავწვდომოდი. ჩვენთან უსახლკარო მანანნალებს ეძახდნენ ლოთობისგან დეგრადირებულ ადამიანებს, რომლებიც სეზონური სამუშაოებისას მოჯამაგირებად უდგებოდნენ სოფლებს. ისინი ფარდულებსა და ძველ ბოსლებში ლუკმაპურისთვის მუშაობდნენ. შრომობდნენ არყისთვის, იშვიათად – ფულისთვის, რომლითაც ისევ არაყს ყიდულობდნენ. ისინი თოხნიდნენ ბოსტნებს, ბოსლებს ნაკელისგან ასუფთავებდნენ, მშენებლობებზე შავ სამუშაოს ასრულებდნენ და თავზარდამცემად გამოიყურებოდნენ: დაუბანლები, გაუპარსავები და თმაგაბურძენილები. სახეები ალკოჰოლისა და მზის ზემოქმედებისგან მოლურჯო-მოწითალო ჰქონდათ და ნაბახუსევს საზარელ სუნად ყარდნენ.

არც ერთი მათგანი ჩეჩენი არ ყოფილა.

არც ერთი ჩეჩენური ოჯახი, თუგინდ ღარიბი, ადამიანის ასეთ დაცემას, თუნდაც მათი ყველაზე უზნეო ნაშიერი ყოფილიყო, არ დაუშვებდა. ჩეჩენს, თუკი გაბედავდა და გადანყვეტდა, ზნედაცემული მანანნალა გამხდარიყო, პროფკავშირებისა და შრომითი კოლექტივების გარდა, კიდევ ერთი დაბრკოლება უნდა გადაელახა – ოჯახი და თემი. ეს ბარიერი არავის დაუძლევია. იყვნენ მსმელი ჩეჩენები, ცოტანი, მაგრამ იყვნენ და მათ აგზავნიდნენ სამკურნალო-შრომით პროფილაქტორიუმებში და, თუკი,

ამასთან ერთად, ისინი მოახერხებდნენ და დანაშაულსაც ჩაიდენდნენ – ციხეში, მაგრამ ციხიდან და სამკურნალო-შრომითი პროფილაქტიკური უმიდან კვლავ შინ, ოჯახში ბრუნდებოდნენ, სადაც ტუქსავდნენ და ცდილობდნენ, გამოესწორებინათ, მაგრამ ქუჩაში არ აგდებდნენ. არც ერთი მათგანი უსახლკარო მანანნალად არ ქცეულა.

უსახლკარო მანანნალებს ნათესავები არ აგონდებოდათ. უმრავლეს შემთხვევაში, ისინი რუსები იყვნენ.

ახალგაზრდა ჩეჩნებისთვის, თუ ისინი მშობლიურ სოფლებს არ იყვნენ გაცილებულნი, ძნელი გასაგები იყო, რატომღა რუსეთი – კულტურული, თავისუფალი, დიდი ნაცია. რუსებს, რომლებსაც ყოველდღიურად ხედავდნენ, იყვნენ ზნედაცემული მანანნალები და მონები.

კაზაკები, რომლებიც ჩეჩნების მეზობლად ცხოვრობდნენ, მხედველობაში არ მიიღებოდნენ. კაზაკებს რუსებად არ მიიჩნევდნენ. მათი ყოფა-ცხოვრება, ადათ-წესები, ცხოვრებისეული სტრატეგია და ქცევითი სტერეოტიპები პრაქტიკულად ისეთივე იყო, როგორც მთიელებისა. კაზაკები რუსებს აგდებულად უყურებდნენ – მათ მოსკალებს¹ და ჩალდონებს² ეძახდნენ. თავად კაზაკები თავს კაზაკებად თვლიდნენ და არა რუსებად.

მოხუცი ჩეჩნები, რომელთაც ომი და გადასახლება კარგად ახსოვდათ, ახალგაზრდების შეხედულებებს არ იზიარებდნენ. მათ სჯეროდათ, უზარმაზარი რუსეთისთვის ამაყი ჩეჩენი ერის გასანადგურებლად ნეკა თითის გატოკებაც კი საკმარისი იქნებოდა.

ახალგაზრდები მოხუცებს ყურს არ უგ-

დებდნენ. ეს კავკასიაშიც ასეა. ოთხმოცდაათიან წლებში, ჩეჩნებს ეგონათ, რომ წინააღმდეგობას ვერავინ გაუწევდათ – ყოველ შემთხვევაში, დაბეჩავებული რუსი „მუყიკები“ ამას ვერ შეძლებდნენ. რუსებზე ფიქრისას ახსენდებოდათ სოფლებს შეხიზნული უუფლებო და უსახლკარო მანანნალები.

უსახლკარო მანანნალები ჩეჩნურ თემებს ბუნებრივად ერწყმოდნენ. ისტორიკოსები წერენ, რომ რუსეთის შემადგენლობაში შესვლამდე, ჩეჩნეთში მონობა იყო გავრცელებული, რომელსაც პატრიარქალური ხასიათი ჰქონდა. ასე რომ, მონა ოჯახის წევრი ხდებოდა, მაგრამ ძალიან შეზღუდული უფლებებით. მამაკაცებს ადგილობრივ ქალთანაც შეეძლოთ ქორწინება და შთამომავლები თემის სრულფასოვანი წევრები ხდებოდნენ, თუმცა მათ წარმომავლობას არავინ ივინყებდა. უკვე საბჭოთა წყობილებისას, პარტიის რაიკომის პირველი მდივნისთვისაც კი შეეძლოთ შეესხენებინათ, რომ ის მონების შთამომავალია და მისთვის უარი ეთქვათ ქალიშვილის ხელის თხოვასა და პატივისცემაზე. მონების შთამომავლებს თავიანთი ადგილი უნდა სცოდნოდათ.

თავად ჩეჩნები თვლიან, რომ მათ წრეში არასდროს ყოფილან თავადები და მოჯამაგირეები და ეს თითქმის ასეა. ძველმა გადმოცემებმა შემოინახეს ისტორიები თავადებზე, რომლებიც მწყემსებად ქირობდნენ ზოგიერთი ჩეჩნური გვარის მამამთავრებს. როდესაც ჩეჩნები მთიდან ვაკეში ბრუნდებოდნენ, მინები უკვე ყაბარდოელი და თურქი ფეოდალების საკუთრებაში იყო. ჩეჩნები იძულებულნი ხდებოდნენ,

1. მეტსახელი, რომელიც უკრაინულ, პოლონურ, ბელარუსულ ენებზე ხშირად გამოიყენება რუსების მიმართ სიძულვილის ან ზიზლის ელფერთ; აბუჩად ასაგდებად, ასევე ირონიული, სახუმარო მნიშვნელობით.

2. ციმბირში პირველი რუსი ჩასახლებულებისა და მათი შთამომავლების სახელწოდება.

მათ ვასალებად ქცეულიყვნენ, მაგრამ ასე დიდხანს არ გრძელდებოდა. გადმოცემები, როგორც წესი, სრულდება იმით, რომ ჩეჩნები კლავენ თავადს და მიწაზე უკვე ბატონის გარეშე, დამოუკიდებლად აგრძელებენ ცხოვრებას. ჩეჩნები ერთმანეთს არ ქირაობდნენ – მათ ფარებს მწყემსავდნენ „გადამთიელი ადამიანები“ დალესტნიდან და სხვა მხარეებიდან.

რუსი ისტორიკოსები და რუსეთის იმპერიის ჩინოვნიკები თვლიდნენ, რომ ყველა ჩეჩენი მიეკუთვნება ერთ ნოდებას – მთის თავისუფალ აზნაურობას. რუსეთში ცხენით სიარული და იარაღის ტარების უფლება მხოლოდ კეთილშობილ ადამიანებს ჰქონდათ. კავკასიაში კი თითოეული მამაკაცი ცხენზე იარაღით იჯდა და, გარდა ალაჰისა, მათზე არავინ ბატონობდა.

საბჭოთა უსახლკარო მანანნალებმა ჩეჩნების ცნობიერებასა და საზოგადოებაში მყარად დაიკავეს მონის, გადამთიელი მოჯამაგირის ადგილი.

საბჭოთა წყობილებისას, მეურნეობებსა და სოციალისტურ საწარმოებში, ჩეჩნები, რა თქმა უნდა, ქირით მუშაობდნენ, რაც მონობად არ აღიქმებოდა. მით უმეტეს, რომ ხელისუფლებამ მიწა და საწარმოო საშუალებები საერთო სახალხო საკუთრებად გამოაცხადა. საოჯახო მეურნეობებში კი მოჯამაგირებად უთუოდ უცხო ტომელი კაცები მუშაობდნენ.

აქტიური ჩეჩენი მამაკაცები, სხვა მხარეებში, საშოვარზე, ბრიგადებად დადიოდნენ. გაზეთებში ასეთ პრაქტიკას გამოზიარებდნენ, მაგრამ პროპაგანდა ვერავის აკავებდა, რადგან სამ თვეში მათ საშუალება ეძლეოდათ, მთელი წლის სამყოფი ფული გამოემუშავებინათ.

სიტყვამ მოიტანა და ბარემ ვისოცკის სიმღერაზეც ვთქვათ: ალბათ, ვლადიმირ სემიონოვიჩმა ტერმინების ზუსტი მნიშვნელობა არ იცოდა ან მის გარემოცვაში ამ სიტყვებს სხვა აზრობრივი დატვირთვა ჰქონდა. მისი სიმღერის გმირი, ყველაფრიდან გამომდინარე, იყო არა უსახლკარო მანანნალა, არამედ საშოვარზე წასული

ადამიანი. ისინი მდიდარ კოლმეურნეობებში, ფერმების ასაშენებლად მიემგზავრებოდნენ, სადაც ობიექტის ჩაბარებისთანავე ნაღდ ფულს უხდიდნენ და ანგარიშის გასწორებისთანავე შინ ბრუნდებოდნენ. ხანდახან მათ უსახლკარო მანანნალები ეკედლებოდნენ.

როგორც ჩანს, ასე მოხდა კოლკა შალიშიც.

ეს მოთხრობაც მასზეა.

კოლკა შალიში შემოდგომაზე გამოჩნდა, როდესაც ჩეჩნები სეზონური საშოვრიდან დაბრუნდნენ. ის ბრიგადირ სულთანთან დასახლდა. სკოლიდან მომავლები, ვხედავდით, როგორ თოხნიდა მავთულის ბადით შემოღობილ მიწის დიდ ნაკვეთს. მას მხარზე ცისფერი ლუზა ჰქონდა ამოსვირინგებული. ალბათ, შორეულ წლებში, მეზღვაური იყო. წელზევით შიშველი კოლკა, როდესაც წელში გაიმართებოდა და მიწაში ჩასობილ ნიჩბის ტარს ხელებით დაეყრდნობოდა, მკერდზე კიდევ ერთი სვირინგის დანახვა შეგვეძლო: დიდი ჯვარი და ჯვარზე ადამიანის სილუეტი, რომელსაც თავი დახრილი ჰქონდა, ცალი ფეხი კი მოხრილი. ეს რას ნიშნავდა, ჩვენთვის უცნობი იყო.

კოლკა სულთანთან, სახლზე მიშენებულ ერთ-ერთ ოთახში ცხოვრობდა. თუკი არ მუშაობდა, ქუჩაში, სულთანის ჭიშკართან იჯდა. სკამი თავად კოლკამ გააკეთა. ჩვენს ქუჩაზე, ჭიშკართან, სკამი არავის ედგა. როდესაც სახლშიც და ეზოშიც უამრავი საქმეა, სკამზე უსაქმურად არავინ დაჯდება და დროს უაზრო ლაყბობაში არ გაიყვანს, მაგრამ მაინც ისხდნენ და უსაქმურობდნენ და, რადგანაც სკამები არ იყო, უბრალოდ ჩაცუცქედებოდნენ ხოლმე. კოლკამ სკამი გაიკეთა და მოხერხებულად დაჯდა.

კოლკას მიბაძვით, მთელმა ქუჩამ ჭიშკრებთან სკამები მოაწყო.

მოხუცები თავს გააკიცხვით აქნევდნენ, მაგრამ ტექნიკური პროგრესის შეჩერება არ შეეძლოთ.

იჯდა კოლკა და სამყაროს ნათელი, ცისფერი თვალებით შესცქეროდა – უმ-

ფოთველად და მშვიდად ილიმებოდა. კოლკა ყველა გამვლელს ესალმებოდა. ეს მას ძალიან მოსწონდა.

ზოგიერთ მოხუცს რუსული ცუდად ესმოდა. მეზობლებმა კოლკას აუხსნეს, რომ ჯობდა, მოხუცებს ჩეჩნურად მისალმებოდა, თან ფეხზე წამომდგარიყო. იგი დარიგებას სერიოზულად მოეკიდა. ახლა თეთრწვერა ბერიკაცის დანახვაზე კოლკა სკამიდან დგებოდა და ამბობდა: „ხო ვოხშ ვუ!“ პატარა ბიჭები დამახინჯებული გამოთქმის გამო დასცინოდნენ და სთხოვდნენ, როდესაც მათ ესალმებოდა, ფეხზე წამომდგარიყო, მაგრამ ვერ აბრიყვებდნენ. ის მხოლოდ იცინოდა და თავს აქნევდა. ხანდახან თითოთაც ემუქრებოდათ: „რა ჩაიფიქრეთ, თქვე ანცებოო?!“

ასეც ხდებოდა, ცელქობისას ბავშვები კოლკას კენჭებს ესროდნენ. ასეთ დროს კოლკა ეზოში შედიოდა, უკან ბალის დიდი მაკრატლით – სეკატორით ბრუნდებოდა და მრისხანე სახით ყვიროდა: „დაგიჭერთ და ყურებს დაგაჭრითო!“

დიდ ბიჭებს ამისი არ სჯეროდათ, თუმცა, ყოველი შემთხვევისთვის, კენჭების სროლას თავს ანებებდნენ, პატარა ბიჭები კი სახლებში ღრიალით გარბოდნენ. მალე დედებმა, კოლკას მუქარები თავიანთი სააღმზრდელო მიზნებისთვის გამოიყენეს. თუ ბავშვები უზომოდ ცელქობდნენ, მკაცრად ეუბნებოდნენ: „თუ ასე გააგრძელებ, კოლკასთან წაგიყვან და ყურებს დაგაჭრისო“. ეს სიტყვები ბავშვებზე ცივი შხაპით მოქმედებდა. ისინი ყურებზე ხელისგულებს იფარებდნენ, გრძელ წამწამებს აფახულებდნენ და თავებს აქეთ-იქით აქნევდნენ, რაც, ალბათ, ნიშნავდა: „ოლონდ ყურები არ დამაჭრათ და მეტს აღარ ვიზამო!“ ეს ძალიან სასაცილო იყო, განსაკუთრებით დიდყურა მაგომედის შემთხვევაში. აი, ვის გაულამაზდებოდა ყურები, მაგრამ სხვა ბავშვებზე მეტად სწორედ მაგომედი დაჰკანკალებდა ყურებს და ერთბაშად გამგონე ხდებოდა.

დადგა ზამთარი. დეკემბრის ერთ ღამეს, ციდან ბრჭყვიალა ფიფქები დაეშვნენ და

სახლები და ქუჩები თოვლის მოსასხამით დაფარეს. კოლკა დილით ჭიშკართან ხის ნიჩბით იდგა და პატრონის მანქანისთვის გზას წმენდდა. სულთანმა ძველი ბენვის ქუდი, დაბამბული ჯუბა და შალის ცალთითა ხელთათმანები აჩუქა. ფეხზე ნაცრისფერი ნაბდის ჩექმები ეცვა, რომლებიც რეზინის კალოშებში ჰქონდა წაყოფილი. კოლკამ განსაკუთრებით გაიხარა, თოვლს ხელით იღებდა, სახესთან მიჰქონდა, ყნოსავდა, თავს ვერ იკავებდა და ლოკავდა.

საქმეები რომ მოათავა, კოლკამ თოვლი ერთ ადგილას შეაქურა და საღამოს ორი ვედრო წყალი მოასხა. დილით ქუჩაზე ნამდვილი სასრიალო ბორცვი წამოიშრათა. კოლკა ბორცვიდან საჯდომით დაცურდა და სახით თოვლს დაებერტყა. კვირა იყო და მთელი დღე ბორცვზე ვიცურავით, ზოგმა ციგებით, ზოგმაც საკუთარი საჯდომით. უფროსებმა სახლებში ძალით შეგვრეკეს.

მომდევნო დღეებში დაცხა. ბორცვი დადნა და ჩანვა. კოლკა ბორცვს გარს უვლიდა, ნუხდა და ცდილობდა, ნიჩბით შესწნორებინა. რალა თქმა უნდა, ჩვენთან ისეთი თოვლი არ მოდის, არც ისეთი სუსხია, ლოყები აგინითლოს და არც ისეთი ჯადოსნური ზამთარი, როგორც კოლკას სამშობლოში. ბიჭებსაც კი შეგვებრალა: ბორცვიც, კოლკაც და საკუთარი თავიც, რომ ჩვენთან ნამდვილი ზამთარი არ იცის.

ზამთარს გაზაფხული მოჰყვა. აკაციამ თეთრად იფეთქა. ალუბლები და ვაშლი აყვავდა. კორდიდან სწრაფად ამოიზარდა მწვანე ბალახი და ყვითელი ბაბუანვერებითა და ბაიებით დამშვენდა. კოლკა სულთანის ბალსა და ბოსტანში მუშაობდა: პომიდორსა და კიტრს რგავდა, ხეებს ბარავდა, ნაკვეთში ნაკელს ეზიდებოდა, ხოლო, როდესაც ზაფხული დადგა და უსაშველოდ დაცხა, კოლკა სულთანისაგან წავიდა.

„არაფერი მიწყენინებია, ოჯახთან ერთად, ერთ მაგიდასთან ვაჭმევდი და ვასმევდი, – სულთანი მეზობლებთან თავს იმართლებდა. – ის ჩემს შვილებზე მეტს არ შრომობდა. ამბობდა, თავისუფლად ცხოვ-

რება მინდა, ისე, როგორც ჩიტები და სხვა ღვთის ქმნილებები ცხოვრობენო“.

სულთანმა ნივთები შეუგროვა და საჭმელი და ცოტა ფულიც მისცა. კოლკას ფული არ აუღია, ნივთებიდან პატარა ფუთა შეკრა და მხოლოდ ერთი დღის სამყოფი საჭმელი წაიღო. თითოეულ სულიერს ღმერთი კვებასო, – ასე თქვა. საჭმლის მარაგი რომ წავიღო, ღმერთის იმედი აღარ უნდა მქონდეს და მარტო საკუთარ თავზე უნდა ვიყო დამოკიდებული. უღმერთოდ, ვინ არის ადამიანი? და რა იცის ხვალინდელ დღეზეო?

კოლკა შორს არ წასულა. მეურნეობის მინდვრების გადაღმა, ელექტროსადგურის გვერდით, თუთის ხეების ტყეში დასახლდა, ტოტებისაგან ქოხი დადგა და სათბურის ცელოფნით გადახურა. ზაფხულში ჩვენთან ისე ცხელა, მინაზე ძილიც კი შეიძლება.

კოლკას თავის სარჩენი საქმეც გამოუჩინდა. აბრეშუმის ქია მხოლოდ თუთის ფოთლებით იკვებება, სოფელში კი აბრეშუმის მეურნეობა იყო. კოლკა ფოთლებს აგროვებდა, მეურნეობას აბარებდა და საჭმელს და სხვა საჭირო ნივთებს ყიდულობდა. ის ტყეს არ ანადგურებდა და თუთის ფოთლებს მხოლოდ მაშინ კრეფდა, როდესაც საჭმელი უთავდებოდა. სხვა დროს ქოხთან იჯდა, ტყეში, მდელოებზე და ხორბლით დათესილი მინდვრების გაყოლებით დაეხეტებოდა. ტყეში სასეირნოდ და სათამაშოდ გავრბოდით, სადაც კოლკასაც ვხვდებოდით. ის გვესალმებოდა და გვერდს გვიქცევდა. ასეც ხდებოდა, საკუთარ თავს ესაუბრებოდა ხოლმე.

კოლკა განსაკუთრებული მანანწალა იყო. ის არ სვამდა, არც „ბელომორსა“ და „პრიმას“ ეწეოდა და სუფთად ჩაცმა უყვარდა. როდესაც ტყეში დაიწყო ცხოვრება, მდინარესა და არხებში ბანაობდა. მის ხელში წიგნი არასოდეს მინახავს, თუმცა ბევრი რამ იცოდა და წიგნიერი ადამიანის ვით საუბრობდა.

როდესაც კოლკა კვირამი ორჯერ ჩვენს ქუჩაზე მდებარე სასურსათო მაღაზიაში საყიდლებზე მოდიოდა, უფროსები შე-

კითხვებს უსვამდნენ და მისგან რჩევებსაც იღებდნენ. ბავშვები მათ ფეხებში ვებლანდებოდით, რადგან კოლკას მოსმენა საინტერესო იყო.

– კოლკა, რატომ არ მუშაობ? – ეკითხებოდა რომელიღაც მეზობელი, დარბაისლური შესახედაობის ოჯახის მამა. – მეურნეობას დარაჯი სჭირდება. ჯიხურში იცხოვრებ. არ სვამ, მიგიღებენ.

კოლკა იღიმებოდა და ხელს იქნევდა:

– ზეციური ფრინველები არ თესავენ და არც მოსავალს იღებენ, მათ ღმერთი ასაზრდოებთ. მინდვრის შრომანიც არსად მუშაობს, მაგრამ აბრეშუმით და ძონითაა შემოსილი, ასეთნაირად სოლომონიც კი არ იმოსებოდა თავისი ბრწყინვალეებისა და დიდების ჟამს.

კოლკას სიტყვებმა განმაცვიფრა და მათზე დიდხანს ვფიქრობდი. ვუყურებდი ურცხვი, მუქთახორა მტრედების გუნდები როგორ უტევდნენ ხორბლის გორაკებს კალოზე, პურის ლენვისას. ვფიქრობდი სოლომონზე. ვინ იყო ეს სოლომონი? იქნებ, კოლკა სალამანზე ამბობდა? სალამანი იყო სანყობის გამგე და ლამაზად იცვამდა: დღესასწაულებზე კოსტიუმი და ჰალსტუხი, ხან ჯინსებიც... ზამთარში კი „დუბლიონკა“ ეცვა.

კოლკა ხან ასეც პასუხობდა:

– ღმერთმა დამიფაროს! დაიწყებენ ქალღმერთის შევსებას, მერე ნომერს მოგანიჭებენ, საალრიცხვო წიგნში შეგიტანენ და ცოდვილი სულიც გაქრება.

– ცუდი რატომაა საალრიცხვო წიგნში შეტანა?

– ცუდი იმიტომაა, რომ მხოლოდ ერთი ჭეშმარიტი წიგნი არსებობს – სასუფეველში, ქვის ფიცარზე დანერილი სჯულის წიგნი. მასში თითოეული ადამიანის ბედობალია ჩანერილი დაბადებიდან გარდაცვალებამდე და ამ წიგნის მიხედვით უნდა იცხოვრო. ანტიქრისტეს, რომელიც ღმერთისგან დედამინაზე გაიქცა, საკუთარი წიგნი აქვს. ამ წიგნში თითოეულ გზაკვალარეულ ადამიანს ჩანერენ, შენს სახელს დაეპატრონებიან, მერე კი სულს და ჯო-

ჯოხეთის ცეცხლისკენ გაგაქანებენ. აი, ესეც შენი სააღრიცხვო წიგნი.

სოფლის პატივსაცემ დედაკაცებს, რომელთაც ხუთ-ხუთი შვილი გააჩინეს, არ ესმოდათ, ოჯახის გარეშე, მამაკაცი ბედნიერი როგორ უნდა ყოფილიყო და ასეთ გამონაკლისს კოსმიური წესრიგის დარღვევად თვლიდნენ. ისინიც ცდილობდნენ, მონანილეობა მიეღოთ კოლქას ბედისწერაში:

– როგორ ცხოვრობ ცოლის, შვილების გარეშე? არაფერი გაბადია. მისმინე, ჩვენთან, წყალსატუმბის იქით, ერთი ქვრივი ქალი ცხოვრობს. რა თქმა უნდა, მზეთუნახავი არ არის, მაგრამ მშვიდი ხასიათისაა, სახლიც აქვს და ნაკვეთიც. მოდი, ცოლად შეგერთავთ.

კოლქა ქალებთან იბნეოდა, მაგრამ მათთან გულლიად საუბრობდა:

– ცოლი ეშმაკის ჭურჭელია, უდიდესი საცდური. მათზე წმინდა ბერები ბევრს წერდნენ.

– ისინი ბერები იყვნენ, შენ ჯერ კიდევ მშრომელი, ახალგაზრდა კაცი ხარ. არ სვამ. ცოლი გინდა, ცოლი გაგამხიარულებს.

– ღვთის წყალობით, ისედაც კარგად ვცხოვრობ... ცას შევყურებ, მარადიულ სიცოცხლეზე ვფიქრობ... მოწყენილი არ ვარ.

მაღე კოლქამ სახელი მოიხვეჭა, როგორც არანორმალურმა თუ წმინდანმა. პირველი ვერსიისკენ უფრო მეტად კაცები იხრებოდნენ. ოჯახზე ზრუნვით გასავალებული მამაკაცები სულიერებისგან მუდამ შორს იდგნენ, თუმცა, გულში კოლქასი შურდათ, რადგან თითოეულ მამაკაცს თავისუფალი ცხოვრება სურს.

ქალებს თავიანთი ქმრები უყვართ, რომელთაც ოჯახებში ფული შემოაქვთ და ბავშვების აღზრდაში ეხმარებიან, თუმცა, ყოველ ქალს გული წმინდანობისკენ მიუწევს და სულის სიღრმეში ხვდებიან, რომ მხოლოდ გასხივოსნებულ კაცს შეუძლია მათი ღმერთის სასუფეველში მიყვანა.

ღიასახლისები კოლქას რჩევებს აღარ აძლევდნენ, სამაგიეროდ, ახალდაცხოვნილ

მარილიანი ხაჭოს ხმიადებს ტილოში გადაახვევდნენ, შუშის ქილაში ჩასხმულ რძეს პლასტმასის ხუფს დააფარებდნენ, ბავშვებიდან რომელიღაცას უხმობდნენ და ეტყობდნენ:

– აბა, გაიქეცი, კოლქას მიუტანე.

ბიჭი კოლქას ქოხთან პოულობდა, საჭმელს გადასცემდა და, ჩვეულების მიხედვით, წარმოთქვამდა:

– სახინ!

კოლქა მოწყალებას ღირსეულად ღებულობდა და წესისამებრ პასუხობდა:

– დერ ეზ ხილ!

ხმებმა კოლქას შესახებ სოფლის მოლაშქვეც მიაღწია. მხოლოდ მან იცოდა არაბული ენა და წმინდა ყურანის კითხვა, თუმცა, ამბობდნენ, რომ არც მოლამ იცოდა არაბული, მხოლოდ ჩახლართულ ასოებს კითხულობდა, მაგრამ, რად გინდა, აზრი ვერ გამოჰქონდა. ამაზე, მისი თანდასწრებით არ ლაპარაკობდნენ. ისე კი, რასაკვირველია, მოლას პატივს სცემდნენ.

რადგან კოლქას მატერიალურ ცხოვრებაზე ხელი ჰქონდა ჩაქნეული, მოლამ გადწყვიტა, განდეგილი წინასწარმეტყველ მუჰამედის ჭეშმარიტ რწმენაში მოექცია. დიდება და გამარჯვება მას. იგი კოლქას სავანესთან მივიდა და მასთან თეოლოგიურ საკითხებზე დიდხანს საუბრობდა. მოლამ მიზანს ვერ მიაღწია, თუმცა კმაყოფილი დაბრუნდა: კოლქამ თქვა, რომ ალაჰი დიდია და თითოეული თავისებურად ასხამს ხოტბას, ხოლო გადახტე ერთი რწმენიდან მეორე რწმენაში, ნიშნავს, რომ დაემსგავსო თხას ან უგუნურ ძროხას, რომელსაც ეჩვენება, რომ ბალახი გზის გადაღმა უფრო მწვანეა. თუკი ადამიანს არ შეუძლია რწმენაში ღვთაებრივი სრულყოფის მიაღწევა, მაშინ ამაში დამნაშავეა არა საღვთო წერილი და წინასწარმეტყველები, არამედ ჭუჭყიანი გული და უზნეო გონება.

ვერ მოხერხდა კიდევ ერთი ვიზიტის თავიდან აცილება. როდესაც უსახლკარო მანანალები პატრონებთან ცხოვრობდნენ, მილიცია მათით არ ინტერესდებოდა – თითოეული სოფლელი მილიციონერის მეგობ-

ბარი ან ნათესავი იყო და შეეძლო ეთქვა, რომ ეს ადამიანი რუსეთიდან ჩამოსული სტუმარია, ისვენებს და თან ცოტას მეხმარებაო, მაგრამ, როდესაც კოლკა წყალნალეულ მანანნალად იქცა, იძულებულნი გახდნენ, საპასპორტო რეჟიმის დარღვევისა და მუქთახორობისთვის, პასუხისგებაში მიეცათ. მუქთახორობაზე სისხლის სამართლის საბჭოთა კოდექსში სპეციალური მუხლი არსებობდა, რომლის მიხედვითაც ნებისმიერი უმუშევრის გასამართლება შეიძლებოდა.

ამიტომ მილიციონერმა კოლკა იპოვა და არასასიამოვნო კითხვები დაუსვა.

თუმცა კოლკა, ასეთი სტუმრობისთვის მომზადებული აღმოჩნდა. მას თან ჰქონდა პასპორტი. იგი ტამბოვის ოლქში იყო ჩანერილი. უმუშევრობის ბრალდებაზე კოლკამ კიდევ ერთი დოკუმენტი წარმოადგინა – ცნობა ინვალიდობის შესახებ, ოღონდ გაუგებარი იყო, რა ავადმყოფობის გამო. კოლკა სავსებით ჯანმრთელად გამოიყურებოდა, მაგრამ მას საბუთი ჰქონდა. განდევილმა ასევე თქვა, რომ კავკასიის ჰავა საბჭოთა ექიმებმა ურჩიეს და ამიტომ გადმოსახლდა მშობლიური ციმბირიდან.

მილიციონერი არ ჩუმდებოდა:

– მანანნალობა არ შეიძლება. თუ ავადაა, შესაბამისი დანესებულებები სანატორიუმის საგზურს კანონიერად და ოფიციალურად გამოუწერენ.

და აქ კოლკამ მილიციონერი სახტად დატოვა.

– მე ბოშა ვარ და, როგორც მცირე ერის წარმომადგენელს, თვითმყოფადი კულტურის შენარჩუნებისთვის, რომლის შესახებ

ბაც პარტიულ ყრილობაზეც იყო საუბარი, ძალიან მჭირდება მომთაბარეობა. მაღლობა უფალს, კაპიტალისტურ ამერიკაში არ ვცხოვრობთ, სადაც უუფლებო ინდიელებს რეზერვაციაში ერეკებიან, ზანგებს კი სახრჩობელაზე ჰკიდებენ.

– რანაირი ბოშა ხარ... – არც ისეთი დარწმუნებით შეეპასუხა მილიციონერი. – ბოშები თითქოს შავები და ხუჭუჭთმიანები არიან...

– თქვენ რა, ბოშებში კარგად ერკვევით?!

და კოლკამ ჯიბიდან ნამდვილი ვერცხლის საყურე ამოიღო და არა მხოლოდ ამოიღო, ყურზეც კი მოირგო – ყური გახვრეტილი ჰქონდა.

– ასე, ვგავარ?

სამართალდამცავმა შეიგინა, საქალაქ-დე დახურა და წავიდა.

სახლში კი მილიციონერს ცოლმა ტვინი გაუბურლა: – ხულიგნების ნაცვლად რალა ღვთის ადამიანს გადაეკიდე, რომელიც თავისი არსებობით ხელს არავის უშლისო.

ჩეჩენი ქალები მხოლოდ სხვათა დასანახავად არიან მდუმარენი და ქმრების ხაზგასმულად მორჩილები. ცოტამ თუ იცის, რა ხდება სახლში, როდესაც კარი იხურება...

ასე გავიდა ორი წელი. შესაძლოა, სამიც. მე კლასიდან კლასში გადავდიოდი. მეზობლის პატარები დაიზარდნენ. მეურნეობას ყოველწლიურად ხორბლის, ჭვავისა და შვრიის სარეკორდო მოსავალი მოჰყავდა. სოფლები სიმინდს ფშვნიდნენ, საქონელს კლავდნენ, დაქორწინებული შვილებისთვის ახალ სახლებს, ხოლო საქონლის ნამატისთვის ახალ საძროხეებს აშენებდნენ.

გამოსაზამთრებლად კოლკა რომელიმე შეძლებულ მესაკუთრეს მშენებლობაზე ეხმარებოდა. ზაფხულის დადგომისთანავე კი, განდევნილი, ტყესა და მდელოებს მიაშურებდა. თუთის ფოთლების გარდა, ის ასევე კრეფდა თუთის ხის ნაყოფს, ველურ გარგარსა და ვაშლს, მერე დამამზადებელ კანტორაში აბარებდა და ასე ირჩენდა თავს, რისთვისაც ძალიან ცოტა რამ სჭირდებოდა: საჭმელი, სასმელი და რალაც ჩასაცმელი, რათა შიშველსა და ჩამოფლეთილს არ ევლო და საზოგადოება არ დაეთრგუნა. კოლკას ყველა შეეჩვია და სულიერ გამირობაში ხელს არ უშლიდნენ.

თუმცა, კოლკა სულიერად დაეცა.

მხოლოდ ძლიერი რწმენის მქონე ადამიანები შეიძლება დაეცნენ, მხოლოდ მათ წინააღმდეგ იყენებს ადამიანთა მოდგმის მტერი თავის ყველაზე მზაკვრულ ცდუნებებს. ამქვეყნიურ სიამეებზე დახარბებული ადამიანები ეშმაკს არ აინტერესებს, მათ სულებს ისედაც მბრძანებლობს.

კოლკას დაცემა ერთგულებით დაიწყო, რომელიც თავიდან უწყინრად გამოიყურებოდა და გულსაც კი გიჩუყებდა.

ერთხელ კოლკა ჩვენს ქუჩაზე ბრმა, გალუმპული ლეკვით გამოჩნდა. კოლკა დაბნეულად გამოიყურებოდა და ყველა შემხვედრს უხსნიდა:

– ბებერმა ძუკნამ არხში დაყარა... და მოკვდა... მე კი თავს დავტრიალებდი. ვუყურებ – თითქმის ყველა ლეკვი მკვდარია. მხოლოდ ერთი მოძრაობს! ესეც ხომ ღვთის ქმნილებაა... დრუნჩს ძუძუს ურტყამდა... რძე უნდა!..

კოლკას რძე მისცეს. მან ალუმინის ჯამი იპოვა და ლეკვი რძის სვლეუბას მიაჩვია. ლეკვს მასთან ერთად ეძინა, ღამით საკუთარი სხეულით ათბობდა. ასე რომ, ლეკვისთვის დედად იქცა, შეეჩვია და შეიყვარა.

ეს შეცდომა იყო. თავისუფლების გზაზე შემდგარი ადამიანისთვის, ამ წარმავალ ქვეყანაში, საჭირო არ არის ვინმეს შერყევა და შეყვარება. ღირს კი ცოლის და ბავშვების, მოხუცი მშობლების მიტოვება, მხოლოდ იმისთვის, რომ შემდეგ უთვისტომო ძალღი შეიყვარო?

მსგავსი ისტორია ათასი წლის წინათ ინდოეთში, დიდ მეფე ბხარატას გადახდა, რომელმაც სასახლე და ოჯახი მიატოვა და ტყეში ირემი შეიყვარა. კოლკას ისტორიაც ტრაგიკულად დასრულდა.

ლეკვი გაიზარდა და ბანჯგვლიანი, მოღრეცილი ფეხებით, კოლკას დასდევდა და კუდს სასაცილოდ უქიციებდა. კოლკა სახელმწიფო სამსახურზე კვლავ უარს ამბობდა და უცნაურად საუბრობდა, მაგრამ, როდესაც ძალღს უყურებდა, მის თვალებში ჩვეული მინიერი სიყვარული, სითბო და მზრუნველობა იკითხებოდა.

ერთხელ, როდესაც ლეკვი ნამოიზარდა, კოლკა ჩვენს მეზობლებთან ჩაის დასალევად შევიდა, ძალღი კი ქუჩაში დატოვა. აქ ქალაქი არ არის, ძალღის სახლში შეყვანა აკრძალულია.

ბიჭებმა კი ძალღების ჩხუბი მოაწყვეს.

– დავნიძლავდეთ, შენი ბორზიკი კოლკას ძალღს ვერ მოერევა.

– ჩემი ბორზიკი ნაფლეთებად აქცევს.

– მოდი, ერთმანეთს მივუქსიოთ!

მიუქსიეს.

ბორზიკი ახალგაზრდა, მაგრამ ვეება ქოფაკი იყო, რომელსაც მგლის სისხლიც ერია. დიდყურა მაგომედის დაგეშილი ბორზიკი, კოლკას შვილობილს ეცა და ნამში მიწაზე გააგორა. როგორც წესი, ბორზიკი დამარცხებული მეტოქის დამცირებით უნდა დაკმაყოფილებულიყო და ჩხუბი შეენყვიტა, მაგრამ ან კოლკას შვილობილს არ უნდოდა დანებება და, მიუხედავად განწირული წკავენკავისა, კბენას განაგრძობდა, ან ბორზიკს გაახსენდა თავისი მგლური წარმომავლობა და მეტოქეს ხორცს აგლეჯდა. მაგომედიც აღარ უქსევდა, აღარ გაჰყვიროდა: „ხაცე, ფასს!“, მაგრამ ბორზიკი არ შოშმინდებოდა.

კიდევ წუთიც და ყველაფერი დამთავრდებოდა, მაგრამ სახლიდან კოლკა გამოვარდა, გადაჯაჭვულ ძაღლებს შიშველი ხელებით ეძგერა, ბორზიკი უშიშრად უკუაგდო, დასისხლიანებული, საყვარელი ძაღლი ხელში აიყვანა და ბავშვებს გაბოროტებული მზერა ესროლა. მერე იქაურობას გასცილდა და სოფელში დიდხანს აღარ გამოჩენილა.

მან ძაღლი ისევ გადაარჩინა.

მერე, მეურნეობის სატივითომ, დაბნეულ შვილობილს მოსახვევში ბამპერი გაჰკრა. კოლკამ ძაღლს ისევ უმკურნალა და სიკვდილისგან იხსნა.

მაგრამ ძაღლს სიცოცხლე არ ეწერა!

კოლკას შვილობილი მოკვდა.

სანყობის გამგის, საღმანისგან, კაპიკეზად ნაყიდი სანამლავით სოფლელები ქრცვინებს ანადგურებდნენ, რომლებიც ბოსტნებს აფუჭებდნენ. კოლკას ძაღლმა მონამლული, უსიცოცხლო მღრღნელი დაიჭირა და შეჭამა. ძაღლი დიდხანს, წამებით კვდებოდა. აგონია დღეზე მეტხანს გაგრძელდა და ყვითელი ქაფი ხახიდან ფანტილებად სცვიოდა.

როდესაც ძაღლის სხეული გაცივდა და გაშეშდა, კოლკა ქუჩაში გამოჩნდა – ძაღლი წინ განვდილ ხელებზე ესვენა. როცა ხალხი შეგროვდა, მან თქვა:

– მწვალელებო! მიწას სანამლავით წამლავთ და ღვთის ქმნილებებს ღუპავთ! ბრალი შენი, ბაბილონო, ცოდვილო მეძავო!

კოლკას გაუპარსავი ლოყებიდან ცრემლი სცვიოდა.

ეგონათ, რომ კოლკა ძაღლს დამარხავდა, მაგრამ გვამი შუა ქუჩაში მიატოვა და წავიდა. სულთანმა მკვდარი ძაღლი უკანა ფეხებით ასწია და სანაგვეში გადააგდო.

კოლკამ სმა დაიწყო, გამოუფხიზლებლად სვამდა. უფილტრო პაპიროსებს განუწყვეტილვ ეწეოდა. ყველა მანანწალაზე უარესი გახდა – აყროლებული და ჭუჭყიანი.

დასალევად ფულია საჭირო და კოლკამ ქურდობაც იკადრა. თავიდან მხოლოდ ტუქსავდნენ, რადგან კოლკას სულიერი გმირობა ახსოვდათ, მერე მსუბუქად მიტყუავდნენ ხოლმე, ბოლოს კი, რაც ხელში მოხვდებოდათ, გამეტებით ურტყამდნენ, თუმცა კოლკა არ შოშმინდებოდა, იპარავდა და სვამდა. მისი მილიციაში ჩაბარება მოუწიათ.

კოლკამ დატუსაღებას ვერ გაუძლო, ვერც სევდას, ვერც საშინელ ნაბახუსევს დააღწია თავი და სოფლის წინასწარი დაკავების საკანში ამოხდა სული.

ის რელიგიური წეს-ჩვეულების დაცვის გარეშე, მუსულმანური სასაფლაოს გაღავნის მიღმა დამარხეს. რუსულად წესის აგება ჩვენს სოფელში თითქმის არავინ იცოდა. ვინც იცოდა – სოფელში რუსებიც იყვნენ – ამ საქმეში გარევა არ ინდომეს. უახლოესი ეკლესია და მართლმადიდებელი მღვდელი მხოლოდ გროზნოში იყო. არავის სურს მანანწალის სხეულის თრევა! მით უმეტეს, რომ სხეულით სატარებელი ვერცხლის ჯვარი კოლკამ სასმელში გაანიავა.

ამით კოლკას ისტორია დასრულდა.

და დაიწყო სხვა ისტორია, რომელიც ძნელი ასახსნელია.

სოფლის გადაღმა, არხში, ლეკვების დასაყრელად, კვლავ ძუქნამ დაიბუდა. ოთხი ლეკვიდან სამი დედამ შეჭამა. დარჩა მხოლოდ ერთი ლეკვი, დიდი, შავი, გვერდებზე ნაცრისფერი ლაქებით. დედის მთელი რძე მას ერგო და ჯანმრთელი და ავი გაიზარდა.

სოფელში, განსაკუთრებით მის შემოგარენში, მუდამ ცხოვრობდნენ მანანწალა ძაღლები. ძაღლების დამჭერი ბრიგადები

ხშირად ჩამოდიოდნენ და ძაღლებს სხვადასხვა სენის გავრცელების თავიდან ასაცილებლად იჭერდნენ, მაგრამ დადგა დიადი ქვეყნის აღსასრულის ჟამი, სანიტარულის ჩათვლით, ყველა სამსახური მოიშალა და შავი ძაღლის დასაჭერად აღარავის ეცალა. ის გაიზარდა სანაგვეებზე, ახრჩობდა დაკარგულ ქათმებს და იმ შფოთიან დრომდე მოაღწია, როდესაც ქარმა ჩრდილოეთიდან დენთის ტკბილი სუნი და ომის სიმყრალე მოიტანა.

ერთ ღამით შავი ძაღლი ჩვენს ქუჩაზე ხმამაღლა აყმუვლდა. სახლის ძაღლებმა გაბმული ყეფით უპასუხეს. მან იყმუვლა და ტყეში გაიქცა.

დილით კი საჰაერო თავდასხმა მოხდა. რუსულმა თვითმფრინავებმა ბომბები ბაზარში ჩამოყარეს და ერთბაშად ასობით ადამიანი მოკლეს და დაასახინრეს.

ძაღლი ხშირად მოდიოდა. ვიღაცის კართან გაჩერდებოდა და ყმუოდა.

მეორე დღეს კი მოღუშული, გამურული, ფედერალურ ჯარებთან შეჯახებებით გასავათებული მეომრები მეგობარს მოასვენებდნენ.

სოფლებმა შავი ძაღლის მოკვლა გადანიყვიტეს, მაგრამ უხუცესებმა შეაჩერეს: უბედურება ძაღლს არ მოაქვს, ძაღლი მხოლოდ ამ უბედურებას გვამცნობს, გვაფრთხილებსო.

მშობლები შვილების სახალხო ლაშქრიდან დახსნას ცდილობდნენ. არაფერი გამოდიოდა. შავი ძაღლი დაიყმუვლებდა – რუსები მოვიდოდნენ და სახლიდან შეუიარაღებელ შვილს გამოიყვანდნენ. უკან კი აღარავინ ბრუნდებოდა.

დედებმა უხუცესებს უთხრეს: ძაღლის გაფრთხილება ფუჭია, რადგან არაფრის გაკეთება არ შეგვიძლიაო.

შავი ძაღლი დაიჭირეს, თოკით გაკოჭეს და განაჩენის გამოსატანად ჩვენს ქუჩაზე მოათრიეს. სოფლებების უმრავლესობას სანადირო, ორლულა თოფები ეჭირა, სხვები ავტომატებითა და პისტოლეტებით იყ-

ვნენ შეიარაღებულნი, მაგრამ სროლას ვერავინ ბედავდა. შიშობდნენ, შავ ძაღლს კიდევ უფრო მეტი უბედურება არ მოეტანა.

ხალხს წლებისა და მწუხარებისგან თმაშეთეთრებული სულთანი გამოეყო. მას შემდეგ, რაც მისი ვაჟიშვილები წაიყვანეს, გაგიჟებას ცოტადა ეკლდა.

სულთანს ხელში დიდი დანა ეჭირა. ის გაკოჭილი ძაღლის წინ ჩაცუცქდა, გაავეზულ თვალებში ჩახედა და მშვიდად უთხრა:

– გამარჯობა, ეს მე ვარ, სულთანი, მიცანი? კოლკა, სახლში დაბრუნდი. ჩვენ შენთვის არაფერი დაგვიშავებია. აქედან წადი და საიდანაც მოხვედი იქ დაბრუნდი!

სულთანმა ძაღლის თათებზე დახვეული თოკი გადაჭრა. შავი ძაღლი ფეხზე წამოხტა და ჩრდილოეთით გაიქცა.

რაც შემდეგ მოხდა, მხოლოდ საკუთარი სიზმრებიდან ვიცი. აი, ძაღლი სატვირთო ავტომობილების და ჯავშანმანქანების ფარების შუქში, გზის გასწვრივ მიძუნძულებს. აი, ის სამხედრო ნაწილთან ჩერდება და საველე სამზარეულოსთან რაღაცებს ჭამს. მერე კვლავ ველზე გარბის. ის გაირბენს სოფლებს, გვერდს აუვლის ქალაქებს, სანამ მთლად მთავარ დედაქალაქს არ მიადგება. დაუსხლტება რა მილიციასა და ძაღლების დამჭერ ბრიგადებს, ღამით მთავარ მოედანზე შეირბენს, რომლის გასწვრივაც დაკბილული აგურის კედლებია. ის ძველ ქვაფენილზე ჯდება, ხახას ცისკენ გამომწვევად იშვერს და ყმუის.

იმის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, რასაც გამოლვიძებული ვხედავ, ძაღლს გზის ბოლოსთვის ჯერ არ მიუღწევია. ის გზაშია და თუ თქვენს ეზოში ან სახლთან, პარკში, ან ტყის ველობზე, ან სკოლასთან, სადაც შვილები დაგყავთ, შეამჩნევთ შავ, უსახლკარო, გვერდებზე ნაცრისფერლაქებიან ძაღლს, თქვენ გეცოდინებათ: ის კოლკაა, ღვთის გლახა.

რუსულიდან თარგმნა
აკაკი დაუშვილმა

ლეონიდ არონზონი

ცოტა რამ ლეონიდ არონზონზე:

თეატრალური რეჟისორი, ხელოვნებათმცოდნე და მთარგმნელი თენგიზ კვაჭაძე ასე იხსენებს ლეონიდ არონზონთან ნაცნობობას:

„მოსკოვის სახელმწიფო თეატრალური ხელოვნების ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ, ლენინგრადში დავუახლოვდი ლეონიდ არონზონის სამეგობრო წრეს. მის შემოქმედებას 1977 წელს მაზიარა ჩემმა უფროსმა მეგობარმა, მაშინდელი ლენინგრადის არაოფიციალური კულტურის (შინაურულად მას „პეტერბურგულ ანდერგრაუნდს“ უწოდებდნენ) ერთ-ერთმა ლიდერმა, თეატრალურმა რეჟისორმა ბორის პონიზოვსკიმ; მანვე გამაცნო და დამაახლოვა ალექსანდრ ალტშულერთან, ლეონიდ არონზონის ალტერეგოსთან, მომავალში მისი ანდერძის აღმსრულებელთან. ამგვარად დაიწყო ჩემი მოგზაურობა ლეონიდ არონზონის უკიდევანო „სარკისმილმურ“, სიკვდილის მიღმა და ამავე დროს სიცოცხლით სავსე ფანტასტიკურ სამყაროში. მაშინვე გამიჩნდა სურვილი გამეცნო არონზონის პოეზია ქართველი მკითხველისათვის, თუმც ჩემი სურვილი კარგა ხანს განუხორციელებელი დარჩა.

ლეონიდ არონზონს სიცოცხლეში რუსეთში მხოლოდ ერთი ლექსი გამოუქვეყნეს. მისმა ტრაგიკულმა სიკვდილმა კი (დაუდგენელია, თოფი შემთხვევით გაუვარდა, თუ თავი მოიკლა) შეძრა რუსეთის ინტელექტუალური საზოგადოება. მერე დაინტერესდნენ მისი შემოქმედებით. უცხო ენებზეც ითარგმნა ლეონიდ არონზონის პოეზია. ახლა ქართველ მკითხველსაც ეძლევა საშუალება, გაეცნოს მის შემოქმედებას.

ლეონიდ არონზონის გამოჩენა ქართულ პოეტურ სივრცეში დროში თანხვედრაა ძალზე სევდისმომგვრელ თარიღთან – ამა წლის 13 ოქტომბერს სრულდება 50 წელი პოეტის ტრაგიკული გარდაცვალებიდან“

მუდამ თან ახლავს შემოდგომას სარკეთა წყება
და მირაჟული მათი ხილვა ჰაერში კრთება,
როცა ცაჯ ნაზად ფერმკრთალდება ,მასთან მდინარეც
და პირველ ყინულს დაუფარავს ის არემარეც.
ვხედავ, ყინული აირეკლავს ფრინველთა ჩრდილებს

და მერე, როცა მდინარესთან მივდივარ ახლოს,
ხან კუნძულს ვხედავ, ხანაც მოგრძო მეფის სასახლეს,
ოხტას – ძველ უბანს და ბირკავას, აქვე რომ სახლობს.
ჯერ კიდევ მოჩანს დღის სინათლე, ჯერ სულ არ ბნელა,
ნიჩბებიც ხვდება მდინარის წყალს, თუმც ნელა-ნელა.
ფეხითთ ფოთოლი თრთის წყლის ქაფში გამოხვეული,
ჯერაც ვერ ცხრება, წყალდიდობით გონწართმეული.

სულ ორ ნაბიჯში განთიადი მოჩანს შენ უკან
და მშვენიერი განოლილა შენ გასწვრივ ბალი.
გავყურებ ბალს და მშვენიერი არც არის თითქოს,
მაგრამ გვერდით ხარ, სიხარული, სიმშვიდე მიპყრობს.

გადმოისროლა შემოდგომამ სულ ერთხელ ბადე
და სულელებს იჭერს, სამოთხეში რომ გვერდით ჰყავდეს.
ღმერთმა ინებოს, მივიცვალოთ ჩვენც ასეთ წამში,
ღმერთმა ინებოს, დავივიწყოთ აქ ყოფნა გზაში.

პეტერბურგი... ხიდები...
ერთმანეთისკენ მიილტვიან ღამით ხიდები,
გადაფერმკრთალდა ბაღ-ტაძართა ოქრო რჩეული.
შენ საწოლისკენ ხეივანებით მოეშურები,
ჩემს ცხოვრებაზე სათნო ფარვანად
სამარადუამოდ გამობნეული.

ნუ აჩქარდები, ნუ შეწყვეტ ლოცვას,
ნურც ღვთაებრივი გეთმობა ხმები,
ურწმუნობის მოიხსნი რიდეს,
უმალ ხარიტებს გამოერიდე.
მათგან განდგომა უფრო ტკბილია,
ვიდრე განცხრომა და იდილია.

დამტოვე ტყეში, ტბის პირას მარტო,
ხომ გესმის, როგორ დგაფუნობს წყალი
და ეხეთქება ნავს გამალებით,
ისინი – ორნი, ნავში გულაღმა,
მისჩერებიან ცას მდუმარებით.

გაშეშებული სახით უმზერენ
იდუმალ ზეცას – ტალღებზე რწევით.
დილის ქვიშა კი სუნთქავს და სუნთქავს
ჩაკონებული ლერწამს ნავებით.

მე რომ მოვკვდები – შენთვის ძვირფასი –
 ბუნების ზეიმს განრიდებული,
 დამტოვე ტყეში, ტბის პირას მარტო,
 სახით ტბის სახეს დამსგავსებული.

მადრიგალი... რიტას

გაზაფხულივით მშვენიერი, ფეთქავს ზაფხული!
 თავს ფიჭვი მადგას, იქ – ბოლომდე გაუშიფრავი
 ჩურჩული ისმის ღამის ლერწმის, ტექსტი – ჩინური.
 ხანაც, სასტვენის ხმაზე მძლავრად ბზუის კრაზანა,
 პიონის ყვავილს დასტრიალებს ზუზუნ-ზუზუნით,
 მალვით მანიშნებს და შეფარვით ყვავილს გადარებთ,
 მაგულიანებს, მეც თქვენდამი ხოტბად ვიღვრები,
 მაღალფარდოვნად ახმიანდა ჩემი სიტყვები.

სონეტი იგარკაში

ალ. ალ-ს.

ჩვენს ღამეებზე უფრო თეთრი ღამეა თქვენთან,
 მთელი სამყაროც უფრო თეთრი გამოდის თქვენთვის.
 თქვენი გედებიც სიქათქათით გამოირჩევა,
 თქვენი ღრუბლებიც, ქალიშვილთა კისრებიც თეთრი.

რაა ბუნება? პნკარედია ენიდან ზეცის?
 და ორფეოსიც შემოქმედი არ არის იქნებ,
 იქნებ მთარგმნელი გნედიჩია, ანდა – კაშკინი?
 და ბუნებაში არც სონეტი არის ნამდვილი?

არა, არა არის აქ სონეტი აქ, ამ ჩვენს დროში.
 არის ტყეები და ხეები, მაგრამ ის ერთი –
 „ხე ცხოვრებისა“, სხვაგან ხარობს, სხვა სამყაროში.

ორფეოსი კი, ევრიდიკეს რომ უმღეროდა,
 ხოტბას ასხამდა, აქებდა და განადიდებდა,
 მხოლოდ ევაზე – იმ სულ პირველ ქალზე ფიქრობდა.

წყალი ბალებში, ბალები – წყალში,
 თვალისთვის მშვიდი, წარმტაცი ხედი
 და პეტერბურგის ცარიელ კოშკებს
 ციდან ვარსკვლავი დაჰყურებს ერთი.
 ლამაზი არის ირგვლივ ყოველი,
 თუმც ნაღვლიანი ფიქრის მომგვრელი.

აქ, კაცის ხელით შექმნილ ბალებში,
დავდივარ უცხო და სევდიანი,
როგორც ყმანვილი სულ უთვისტომო
ანდა პუშკინი წვერებიანი.

ყველაფერი არის სახე: სახეც – სახე,
მტვერიც – სახე, სიტყვა? – სიტყვაც არის სახე.
სახე უ ფ ლ ი ს, შ ე მ ო ქ მ ე დ ი ს,
მას კი – უ ფ ა ლ ს, არ აქვს სახე.

მეც კი მინახავს ელვა-კვესება,
ციალი უფლის თვალთა:
ჩვენ ზეცაში ვართ, ზეცა ჩვენშია.
ამას მართლა ვგრძნობ, მართლა.

ამბობენ, სულაც არ დაისჯება
ის, ვინც ურწმუნო იყო,
თუმც, დასჯილია თუნდაც იმითაც,
ღვთის ძალა რომ ვერ იგრძნო.

შენ რომ ხარ, ღმერთო, ყველამ არ იცის,
ფარი გაცილებს ჩვენგან.
შენი შეგრძნება მას შეუძლია,
ვინც რწმენის თვალთა გხედავს.

არც ეს, არც რამე სულ სხვა ცხოვრება,
ღმერთო, ვერაფრით მართობს.
გთხოვ, შემინდე, რომ მოწყენილი ვარ,
ამქვეყნად სულ რომ ვდარდობ.

ჩვენ – ხალხი, ჩვენ ვართ შენი სამიზნე,
ღმერთო, შენს სასჯელს ველით,
მაგრამ, უფალო, ნუ მაიძულებ,
ოდესმე აღვსდგე მკვრდეთით.

როგორ გავუძლო სევდას, უფალო,
როცა ფანჯრიდან ვხედავ,
რომ იქაც შენ ხარ, თან სხვის პალტოში,
სხვა კი ვერავინ გხედავს.

მზეთუნახავო, ანგელოზო, ღვთაებავ ჩემო,
შენა ხარ ჩემი ფიქრთა წყარო დაუსაბამო.

ზაფხულში გრილო ნაკადულო, ცეცხლო ზამთარში,
 მადლობელი ვარ, იმ გაზაფხულს რომ მოვესწარი,
 როცა მშვენება შენი ვნახე გასაოცარი.
 მრუში, მეძავიც ვნახე შენში, ვნახე წმინდანიც
 და ყველაფერი მიყვარს შენი, რაც შევიცანი.
 მინდა, ვიცხოვრო ხვალ კი არა, არამედ გუშინ,
 რომ ის ცხოვრება გასავლელი, რაც დაგვრჩა კიდეც,
 უკან დაბრუნდეს ჩვენი ყოფნის სათავისაკენ
 თუ შეიძლება, განმეორდეს ისევ და ისევ,
 მაგრამ, რადგანაც მაინც წინ-წინ უნდა ვიაროთ
 და მომავალი კი ველური არის უდაბნო,
 შენა ხარ ჩემი ოაზისი და მხსნელი ჩემი,
 ჩემო ღვთაებავ, ანგელოზო, მზეთუნახავო.

რა საცოდავი ჩანს პეტერბურგი.
 ცას რომ აჰხედო, ცაც კი არ არის.
 ზაფხულის მხოლოდ ცარიელ კარკასს,
 უფერულს უმზერს ჩემი ლორწეტი.
 ნახევრად ვწევარ, ნახევრად დავფრენ.
 ვინ მეგებება ნახევრად ფრენით?
 და ვუფრინდებით ერთმანეთს პირში,
 მისალმებითა და თავის ქნევით.
 თვით ანგელოზის ფრთაც რომ მოგართვან,
 ამ ჟამს მოგივა აზრი ფრთიანი?
 „ხეებს დაადვეს კლიტე ტიალი,
 მაშ როგორ ისმის ფოთოლთ შრიალი?“

ჩვენ თითებზე ვართ ჩამოსათვლელი,
 ისე ცოტა ვართ. მაშ, მეგობრებო,
 რას ვუმაძლოდე მთელი არსებით,
 რომ თქვენთან ყოფნის პატივი მერგო?

გლოცავთ, ყოველი შემთხვევისათვის,
 თუ არ ვიქნები, იცოდეთ მაინც,
 რომ ყველა განძზე დიდი განძი ხართ.
 იცოდეთ, ყოველ შემთხვევისათვის.

გემშვიდობებით, ჩემო კარგებო,
 მე ყველაფერზე სევდა მდევს ერთი.
 სულით მარტო ვარ, მიმწუხრის დარი,
 თქვენ კი ილხინეთ, გფარავდეთ ღმერთი!

ფოთოლი – მკრთალად მოხაზული. სრული სიმშვიდე.

შემოდგომის ტყის სარკეების სივრცე-სიდიდე
და მე, ვით ღრუბელს, შემიძლია სახე ვიცვალო,
გზა ჩემი ხსნისა დავინახო და გამოვინახო,
როცა უეცრად, რაღაც წერტილს მიჩერებული,
ამბობ ბინდუნდში – „სანთელივით გამორჩეული,
იქნებ ეს არის დედამინა – ჩვენი რჩეული?“

რუსულიდან თარგმნა

რუსულიდან ჭანტურიშვილმა

მთარგმნელისაგან:

ლეონიდ არონზონის პოეზიას მაზიარა ხელოვნებათმცოდნე
თენგის კვაჭაძემ, რომელიც ზედმიწევნით კარგად იცნობს არონ-
ზონის მთელ შემოქმედებას და პოეტის ჯერ კიდევ შემორჩენილ
სამეგობრო წრეს, თარგმნის რუს თუ უცხოელ მწერალთა, ხელოვ-
ნებათმცოდნეთა ნააზრევს ლეონიდ არონზონის ცხოვრებასა და
შემოქმედებაზე.

